

**EIROPAS REKONSTRUKCIJAS UN ATTĪSTĪBAS
BANKAS DOKUMENTS**

**STRATĒGIJA
LATVIJAI**

Apstiprināts direktoru padomes sēdē 2003. gada 28. oktobrī

SATURS

KOPSAVILKUMS	4
1. BANKAS PORTFELIS.....	7
1.1. BANKAS LĪDŽŠINĒJĀ DARBĪBA	7
1.2. VALSTS IEPRIEKŠĒJĀS STRATĒGIJAS IEVIEŠANA	7
1.3. PĀREJAS POSMA IETEKME UZ BANKAS PORTFELI UN GŪTĀ MĀCĪBA	8
1.3.1. Pārejas posma ietekme infrastruktūrā un enerģētikas sektorā.....	8
1.3.2. Pārejas ietekme uz finanšu sektoru.....	9
1.3.3. Pārejas ietekme uz uzņēmumu sektoru	9
1.4. FINANŠU RĀDĪTĀJI, LĪDZFINANSĒJUMU MOBILIZĀCIJA UN PORTFEĻA ĪPATSVARŠ	10
2. SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS VIDE	10
2.1. VISPĀRĒJA RAKSTURA REFORMAS	10
2.2. PĀREJAS POSMĀ SASNIEGTAIS PROGRESS UN PĀRMAIŅAS TAUTSAIMNIECĪBĀ	13
2.2.1. Makroekonomiskie nosacījumi Bankas darbībai	13
2.2.2. Pārejas posma panākumi un turpmākie uzdevumi.....	14
2.3. KAPITĀLA PIEEJAMĪBA UN NEPIECIEŠAMĪBA PĒC INVESTĪCIJĀM	19
3. STRATĒĢISKIE VIRZIENI	20
3.1. BANKAS PRIORITĀTES STRATĒGIJAS PERIODĀ	20
3.2. ATSEVIŠĶU SEKTORU UZDEVUMI UN BANKAS MĒRĶI	21
3.2.1. <i>Infrastruktūra</i>	21
3.2.2. <i>Enerģētikas sektors</i>	22
3.2.3. <i>Finanšu sektors</i>	22
3.2.4. <i>Uzņēmumu sektors</i>	23
4. PĀRĒJĀS STARPTAUTISKĀS FINANŠU INSTITŪCIJAS UN DAUDZVALSTU FINANSĒTĀJI	24
4.1. EIROPAS SAVIENĪBA (EK-PHARE /ISPA/SAPARD).....	24
4.2. EIROPAS INVESTĪCIJU BANKA (EIB)	25
4.3. VĀCIJAS ATTĪSTĪBAS BANKA (<i>KREDITANSTALT FÜR WIEDERAUFBAU - KfW</i>)	25
4.4. STARPTAUTISKAIS VALŪTAS FONDS (SVF).....	25
4.5. ZIEMEĻVALSTU INVESTĪCIJU BANKA (NIB)	25
4.6. PASAULES BANKA UN STARPTAUTISKĀ FIINANŠU KORPORĀCIJA (SFK)	26
1. PIELIKUMS: POLITISKĀS UN SOCIĀLĀS SITUĀCIJAS NOVĒRTĒJUMS.....	27
2. PIELIKUMS: LIKUMDOŠANA PĀREJAS POSMĀ.....	30
LATVIJAS KOMERCLIKUMA SALĪDZINOŠĀ ANALĪZE	30
3. PIELIKUMS: MAKROEKONOMISKĀ ATTĪSTĪBA UN RĀDĪTĀJI.....	36
5. PIELIKUMS: PARAKSTĪTIE PROJEKTI	43
6. PIELIKUMS: DIVPUSĒJĀ PALĪDZĪBA.....	45

Kopsavilkums

Latvija turpina ievērot Bankas dibināšanas līguma 1. punktā minētos nosacījumus. Latvija sasniegusi ievērojamu progresu cenu un tirdzniecības liberalizācijā, uzņēmumu privatizācijā un finanšu sektora reformēšanā. Latvija ir PTO dalībvalsts jau kopš 1999. gada sākuma, un ir paredzēts, ka 2004. gada maijā tā iestāsies ES. Kopš iepriekšējās stratēģijas apstiprināšanas, Latvija ekonomiskās attīstības ziņā ir bijusi starp labākajām ES kandidātvalstīm. Tomēr joprojām saglabājas nopietni uzdevumi, kas Latvijai jārisina, piemēram, uzņēmējdarbības vides uzlabošana, tālāka komercializācija un ierobežojumu atcelšana infrastruktūras jomā un augošajā finanšu starpniecībā. Piedāvātā stratēģija izstrādāta, lai palīdzētu risināt vairākas no minētajām problēmām un atbalstītu Latviju tās pārejas posmā, iestājoties ES.

Kopš tika apstiprināta iepriekšējā stratēģija, Latvija ekonomiskās attīstības ziņā ir atradusies starp labākajām pārejas posma un ES kandidātvalstīm. Faktiskais saražotās produkcijas apjoms 2001. gadā pieauga par 7,9% un 2002. gadā – par 6,1%, pateicoties ievērojamajam iekšējā tirgus pieprasījuma pieaugumam. Valūtas maiņas kursa piesaiste Speciālajām aizņēmuma tiesībām (*Special Drawing Rights - SDR*) joprojām ir monetārās politikas pamatā un ļāvusi saglabāt cenu stabilitāti. Lai gan Latvija vidēji ilgā laika posmā ir paredzējusi saglabāt ikgadējo pieauguma tempu 6% apmērā, joprojām augstais bezdarba līmenis, ievērojamais fiskālais deficīts (3% no iekšzemes kopprodukta 2002. gadā), straujais iekšējā aizņēmuma pieaugums un augstais tekošā konta deficīts (tuvu 8% no iekšzemes kopprodukta 2002. gadā) joprojām ir galvenie tautsaimniecības riski.

Kopš iepriekšējās stratēģijas apstiprināšanas, nepārtrauktā strukturālo reformu attīstība ir nodrošinājusi Latvijas uzaicināšanu iestāties ES un NATO, kas ir bijusi jau vairāku secīgu valdību galvenā prioritāte. Nesen uzsākti pasākumi, lai uzlabotu uzņēmējdarbības klimatu un cīnītos pret korupciju. Turklāt pagājušajā gadā ar jaunu spar atsākās privatizācijas process, pārdodot atlikušās a/s “Latvijas Gāze” akcijas, privatizējot a/s “Latvijas Kuģniecība” un pārdodot mazākuma daļu no a/s “Latvijas Krājbanka”. Stratēģisko investoru ieguldījumi lielākajās bankās ir nostiprinājuši valsts finanšu sektoru un paplašinājuši pieejamo produktu klāstu. Helsinku Fondu birža ir iegādājusies Tallinas un Rīgas Fondu biržas, un šobrīd noris apvienošanās process ar Stokholmas Fondu biržu, tādējādi radot lielāku un likvidāku aktīvu tirgu, kas aptvertu Baltijas un Ziemeļvalstis.

Tomēr joprojām pastāv nozīmīgi uzdevumi, kas būtu jārisina, lai paaugstinātu tautsaimniecības konkurētspēju. Galvenie pārejas posma uzdevumi ir šādi:

- Ārējo pozīciju noturīguma saglabāšana, nepārtrauktu ievērojamu tiešo ārvalstu investīciju piesaiste un straujāku pieauguma tempu sasniegšana, lai nodrošinātu ātru faktisku tuvināšanos ES ienākumu līmenim, kas prasīs piesardzīgākas fiskālās politikas, iespējamo finanšu sektora risku uzraudzības un pastāvīgu strukturālo reformu turpināšanu.
- Šajā kontekstā galvenajai prioritātei būtu jābūt valsts sektora reformu tālākai attīstībai, lai uzlabotu valsts pārvaldes efektivitāti un atklātumu. Tam būtu jāietver tālāka budžeta plānošanas attīstība vidēji ilgam laika posmam, uzraudzības un kontroles sistēmas attīstība un tālāka vietējo pašvaldību darba racionalizācija.
- Jāturpina darbs, lai pilnībā ieviestu jauno Komerclikumu, sasniegtu labākus rezultātus korupcijas apkarošanā, veicinātu atklātumu un uzlabotu uzņēmumu vadību.
- Pārējo prioritāšu vidū vajadzētu būt atlikušo valstij piederošo akciju un daļu privatizācijas pabeigšanai vairākos lielos uzņēmumos.
- Enerģētikas sektorā: jānostiprina Latvijas loma Baltijas tirgū un energouzņēmumā VAS “Latvenergo” jāpanāk tālāka saimnieciskās darbības efektivitātes un atklātuma uzlabošana. Vēl vairāk, jānostiprina arī Sabiedrisko pakalpojumu komisija, jānodrošina tās pilnīga neatkarība, kā arī jārisina jautājumi par pastāvošo enerģijas cenu neatbilstību.

- Prioritāte piešķirama arī tādiem uzdevumiem kā pašvaldību un transporta infrastruktūras attīstība un likumdošanas bāzes sakārtošana, lai sagatavotos efektīvai ES struktūrfondu izmantošanai, kā arī privātā sektora līdzfinansējuma nodrošinājumam.
- Mazo un vidējo uzņēmumu attīstība veido pamatu privātā sektora izaugsmei un atbilstoša finansējuma pieejamībai; galvenie uzdevumi joprojām ir izstrādāt efektīvākas reģistrācijas un ziņojumu sagatavošanas procedūras un palielināt mazo un vidējo uzņēmumu konkurētspēju.

2003. gada 30. septembrī Banka bija noslēgusi līgumus par 24 projektiem, kuru kopējais apjoms bija 1,016 milj. eiro, ieskaitot ERAB finansējumu 344 milj. eiro vai 34% apmērā. Privātā un valsts sektora portfeļa attiecība ir 74:26, kas norāda uz ievērojamu privātā sektora daļas pieaugumu šajā portfeli. Iepriekšējās stratēģijas laikā privātā sektora daļa portfelī bija tikai 47%.

Pievēršot galveno uzmanību tām jomām, kurās Banka joprojām saglabās savu lomu Latvijā, Bankas darbības mērķi turpmākajos gados būs šādi:

Infrastruktūra

Banka veltīs galveno uzmanību valsts un pašvaldību uzņēmumu finansēšanai, lai nodrošinātu prioritārās vajadzības pēc investīcijām, tajā pašā laikā veicinot privātā sektora līdzdalību. Finansējums tiks sniegts, kur tas iespējams, bez valdības garantijām privātiem uzņēmumiem, lai palīdzētu mazināt finansiālās grūtības. Prioritārās jomas būs transporta sektors un pašvaldību infrastruktūra. Banka ir gatava palīdzēt valsts un vietējo pašvaldību iestādēm sagatavot, līdzfinansēt un īstenot projektus ES Kohēzijas fonda un struktūrfondu ietvaros.

Enerģētika

Lai veicinātu atklātumu enerģētikas sektorā, Banka turpinās darbu ar VAS "Latvenergo", lai mudinātu atsevišķu elektroenerģijas ražošanas, pārvades un sadales uzņēmumu izveidi. Tas tiks panākts, atbalstot VAS "Latvenergo" dalību un šīs dalības pieaugumu reģionālajā enerģijas tirgū. Banka strādās ar a/s "Latvijas Gāze", lai nostiprinātu Latvijas pozīcijas vietējā un reģionālajā gāzes sadales tirgū.

Finanšu sektors

Bankas darbība finanšu sektorā galvenokārt būs vērsta uz tādu produktu attīstību, kas šobrīd netiek pietiekami piedāvāti finanšu sektorā, piemēram, vērtspapīri, un plašāku mazo un vidējo uzņēmumu finansēšanu. Ņemot vērā pašreizējo finanšu sektora stāvokli, Banka īpaši atbalstīs mazos un vidējos uzņēmumus, lai veicinātu reģionālo attīstību. Bankas mērķis būs attīstīt tās finanšu institūcijas, kas nav bankas un kuru attīstība Latvijā ir tikai sākuma stadijā (piemēram, pensiju fondus, apdrošināšanas sabiedrības un investīciju fondus).

Uzņēmumu sektors

Lai veicinātu tiešo ārvalstu investīciju piesaisti, Banka centīsies atbalstīt lielus tiešo ārvalstu investīciju projektus, kā arī investīcijas ražošanas un pakalpojumu sektoros, ko veiktu vidējie ārvalstu un vietējie uzņēmumi. Banka galvenokārt iesaistīsies projektos, kuriem nepieciešama plašāka strukturēšana un pārrobežu investīcijas, īpaši Krievijā un citās NVS valstīs, vai šādu investīciju piesaiste no Krievijas un citām NVS valstīm. Uzmanība tiks pievērsta uzņēmumu vadības, atklātuma un atbildības uzlabošanai, kā arī Latvijas konkurētspējas palielināšanai.

Banka turpinās nodrošināt, lai visas ERAB aktivitātes Latvijā atbilstu Bankas Vides aizsardzības noteikumiem un, ja nepieciešams, tiktu izmantoti arī Vides aizsardzības darbības plāni.

1. BANKAS PORTFELIS

1.1. Bankas līdzšinējā darbība

Līdz 2003. gada 30. septembrim Banka Latvijā bija parakstījusi 24 projektus ar kopējo apjomu 1,016 milj. eiro, no kura ERAB finansējums bija 344 milj. eiro vai 34%. No Bankas sniegtā finansējuma 50 milj. eiro jeb 15% tika piešķirti investīciju veidā un 240 milj. eiro jeb 70% izmaksāti naudā. Banka šobrīd Latvijā aktīvi darbojas tādos sektoros kā finanšu sektors un infrastruktūra. Pasākumi mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai iekļauti finanšu sektorā. Nākamajā tabulā apkopota Bankas darbība līdz 2003. gada septembra beigām.

milj. eiro

Sektors	Projektu skaits	Kopējās projektu izmaksas	ERAB finansējums	ERAB daļa kopējā finansējumā %	ERAB izmaksātās summas %
Enerģētika	2	111	54	49%	96%
Finanšu institūcijas	12	338	142	42%	55%
Infrastruktūra	6	373	87	23%	90%
Specializētās nozares	4	195	60	31%	63%
Kopā	24	1,016	344	34%	72%

1.2. Valsts iepriekšējās stratēģijas ieviešana

Iepriekšējās stratēģijas galveno uzdevumu izpilde:

Aktīvi atbalstīt valsts kontrolē palikušo lielo uzņēmumu privatizāciju. Pretēji Bankas ieteikumam, Latvijas valdība 2002. gadā nolēma pārdot Latvijas Kuģniecību Rīgas Fondu biržā finanšu investoriem, nevis vienam stratēģiskajam investoram. Līdz ar to Banka šajā privatizācijas procesā nepiedalījās. Kas attiecas uz a/s "Ventspils nafta", valdība šī uzņēmuma privatizāciju atlikusi vismaz līdz 2003. gada beigām. Tā kā šī uzņēmuma galvenais darbības virziens - naftas tranzīts - izjūt sīvu konkurenci no Primorskas naftas termināla puses, kas atrodas Ziemeļrietumkrievijā, a/s "Ventspils nafta" nākotnes perspektīvas šodien ir daudz sliktākas nekā iepriekšējās stratēģijas laikā.

*Paplašināt mazo un vidējo uzņēmumu finansēšanas instrumentu apjomu un spektru (kredītlīnijas, līzings, investīcijas), piesaistot vietējās finanšu institūcijas. Mazo un vidējo uzņēmumu finansēšanai paredzētās kredītlīnijas veiksmīgi piešķirtas a/s "Latvijas Unibanka", a/s "Rietumu banka", SIA "Unilīzings" un SIA "Hansa Capital". 2002. gadā kapitāla investīciju fondam Baltijā *Askembla Growth Fund*, ar paša kapitālu 80 milj. eiro, tika piešķirti 20 milj. eiro. Tādējādi Banka aktīvi līdzdarbojas, palielinot mazo un vidējo uzņēmumu vidēja termiņa finansējuma apjomu un spektru, un šādu savu pieeju Banka plāno turpināt.*

Veicināt ierobežotu jeb neresursu finansējumu komunālo pakalpojumu uzņēmumiem un valsts un pašvaldību infrastruktūras uzņēmumiem. Apstiprināts ilgtermiņa finansējums, kas ļaus Rīgas p/u "Rīgas Ūdens" piekļūt tik ļoti nepieciešamajiem ES struktūrfondiem, lai turpinātu pilsētas ūdensvadu atjaunošanu. Līdzīgs finansējums organizēts Latvijas rietumkrastā Liepājas p/u SIA "Liepājas Ūdens".

Atbalstīt bankas, lai turpinātos banku sektora konsolidācija un citu finanšu institūciju attīstība. Tiek izdarītas investīcijas a/s "Rietumu banka" akciju kapitālā, lai tālāk nostiprinātu banku sektoru. Banka ir aktīvs mazākuma akcionārs a/s "Balta", kas ir lielākā apdrošināšanas kompānija Latvijā un kuras

kontrolpakete pieder Dānijas uzņēmumam *Codan*. Ar divām bankām notiek pārrunas par kredītlīniju piešķiršanu hipotekāro kredītu finansēšanai, un Banka apsver iespēju atbalstīt Baltijas hipotekārās aizdevu sabiedrības vērtspapīru emisiju, kas būtu nodrošināta ar ķīlām. Pensiju fondu attīstība šodien vēl nav sasniegusi pietiekamu līmeni, lai Banka tajos iesaistītos tiešā veidā.

Uzturēt aktīvu politisko dialogu, lai veicinātu lielo uzņēmumu privatizācijas pabeigšanu, mazo un vidēju uzņēmumu attīstību un strukturālās reformas. Politiskais dialogs ar Ekonomikas ministriju ir bijis auglīgs saistībā ar mazo un vidējo uzņēmumu attīstību, tomēr mazāk veiksmīgs attiecībā uz valstij piederošā energouzņēmuma VAS “Latvenergo” restrukturizāciju un a/s “Vantspils nafta” privatizāciju. Valstij piederošās akciju sabiedrības “Latvijas Dzelzceļš” restrukturizācija un komercializācija arī ir ritējusi daudz lēnāk, nekā paredzēts. Minētās problēmas paliek aktuālas kā pārejas perioda uzdevumi.

Vides attīstības reformas. Latvija ir sasniegusi ievērojamus panākumus, tuvinoties ES vides likumdošanas aktu prasībām, īpaši attiecībā uz ūdens kvalitāti, atkritumu apsaimniekošanu, dabas aizsardzību un troksni, kā arī attīstot nepieciešamās pārvaldes institūcijas sekmīgai šo likumdošanas aktu ieviešanai. Saistībā ar pārvaldes institūcijām, uzmanība tika vērsta uz ieviešanas problēmām un attiecīgo institūciju nostiprināšanu. Izveidota jauna Dabas aizsardzības pārvalde. Latvija ir ratificējusi Kioto protokolu par siltumnīcas efekta gāzu izmešu līmeni.

1.3. Pārejas posma ietekme uz Bankas portfeli un gūtā mācība

1.3.1. Pārejas posma ietekme infrastruktūrā un enerģētikas sektorā

Pašvaldību infrastruktūras sektorā Bankas pirmais projekts ietvēra valsts garantētu kredītu pašvaldības uzņēmumam “Rīgas Ūdens” gan tā rehabilitācijas darbu finansēšanai, gan arī darba rezultātu un reglamentējošo struktūru uzlabošanai. Projekts būtiski ietekmēja komercializāciju un pašfinansēšanu, jo tika īstenota pilnīga izmaksu atgūšana, piemērojot lietotāju maksas un “piesārņotāju soda naudas” principu un nodalot būtiskās darbības no mazāk būtiskajām¹. Svarīgi atzīmēt, ka projektam ir bijusi liela ietekme arī uz regulējošās bāzes pilnveidošanu, panākot vienošanos par regulējošas struktūrvienības izveidi, kas uzraudzītu tarifus un izskatītu klientu sūdzības, un izstrādājot pakalpojumu rādītājus un ziņojumu sagatavošanas prasības. Otrais Bankas projekts saistībā ar p/u “Rīgas Ūdens” bija pirmais tiešais korporatīvais kredīts, kas tika izsniegts vietējās pašvaldības komunālo pakalpojumu uzņēmumam bez valsts vai pašvaldības sniegtas garantijas.

Banka ir atbalstījusi VAS “Latvijas Dzelzceļš” moderna dzelzceļa mezglā – vagonu šķirošanas parka izveidi Ventspils ostā, kas ārvalstu tirgiem nodrošina vitāli svarīgo piekļūšanu Latvijas eksportam un tranzītam no Krievijas un citām NVS valstīm. Izmantojot dzelzceļa pārvadājumus, caur Ventspili tiek transportētas tādas preces, kā jēlnafta, naftas produkti, kokmateriāli, ķīmikālijas un metāli. Projekta ietekme pārejas posmā izpaudās kā tik nepieciešamā Ventspils dzelzceļa termināla produktivitātes paaugstināšana nepārtraukti augošā eksporta un tranzīta apjoma apstākļos.

Sadarbībā ar valstij piederošo energouzņēmumu VAS “Latvenergo”, Banka īstenoja divus ar elektroenerģētiku saistītus projektus, no kuriem viens bija elektroenerģijas ražošanas sistēmas ārkārtas rehabilitācija un otrs – investīcijas Daugavas hidroelektrostacijās. Abos gadījumos pārejas posma uzdevumi bija paaugstināt tarifus un uzlabot maksājumu iekasēšanu. Pēc minētajām investīcijām bija vērojami būtiski tarifu pieaugumi, un iekasēto maksājumu īpatsvars pieauga no 85% 1994. gadā līdz gandrīz 100% 1999. gadā. Tomēr radikālākas sektora reformas (īpaši, restrukturizācija un privatizācija) noris ļoti lēni.

¹ 2002. gadā Bankas Projektu novērtēšanas departaments veica p/u “Rīgas Ūdens” projekta novērtējumu un novērtēja to kā “veiksmīgu”, tā kā bija izpildīti visi projekta mērķi. Tomēr novērtējumā bija atzīmēts, ka būs nepieciešams nepārtraukts politisks dialogs ar vietējām pašvaldībām, lai nodrošinātu reformas sasniegumu ilgtspējību.

1.3.2. Pārejas ietekme uz finanšu sektoru

Bankai ir būtiska ietekme uz Latvijas finanšu sektoru. Banka piedalījās otrās lielākās Latvijas bankas a/s "Latvijas Unibanka" privatizācijā 1999. gadā, kā rezultātā par a/s "Latvijas Unibanka" stratēģisko ārvalstu investoru kļuva *Skandinaviska Enskilda Banken (SEB)*. Pēc problēmām ar Bankas investīcijām a/s "Rīgas Komercbanka" saistībā ar maksātnespēju, ko bija izraisījusi Krievijas finanšu krīze, Bankai, ieguldot jaunu kapitālu un iedrošinot Latvijas Banku un ārvalstu kreditorus, bija viena no centrālajām un konstruktīvākajām lomām minētās bankas restrukturizācijā un tālākā tās pārdošanā Vācijas bankai *Nord/LB* 2000. gadā. Banka ir bijusi viena no vadošajām starptautiskajām finanšu institūcijām, kas nodrošināja ilgtermiņa finansējumu spēcīgām vietējām bankām un ir atbalstījusi banku sektora konsolidāciju, piedaloties banku apvienošanās procesos (piem., a/s "Hansabanka" apvienošanā ar a/s "Zemes banka" 1998. gadā).

Bankas iesaistīšanās nebanku sektorā ietver investīcijas Latvijas lielākās apdrošināšanas kompānijas a/s "Balta" akciju kapitālā un ilgtermiņa finansējuma piešķiršanu otrai lielākajai līzings kompānijai Latvijā SIA "Unilīzings" un SIA "Hansa Capital" mazo un vidējo uzņēmumu attīstības finansēšanai.

Strādājot ar vietējiem finanšu starpniekiem, Banka ir veiksmīgi finansējusi vairāk nekā 2 600 Latvijas mazo un vidējo uzņēmumu. Lai gan pirmajām piešķirtajām kredītlinijām bija atšķirīgi rezultāti, galvenokārt tādēļ, ka tirgus vēl bija tikai tā attīstības sākuma stadijā, jaunākie ES Mazo un vidējo uzņēmumu finansēšanas projekti (a/s "Latvijas Unibanka" un a/s "Rietumu Banka") ir izrādījušies ārkārtīgi veiksmīgi. Mazo un vidējo uzņēmumu finansēšanas projektu galvenā komponente ir ilgtermiņa konsultāciju sniegšana bankām, kuras saņēmušas ES Phare finansējumu. Mazie un vidējie uzņēmumi saņēmuši arī ievērojamu Vadības uzlabošanas programmas (*Turnaround Management Programme - TAM*) un Biznesa konsultāciju programmas (*Business Advisory Service - BAS*) palīdzību. Bez tam Banka ir ieguldījusi 70 milj. eiro sešos Baltijas reģionālos investīciju fondos, kuru mērķis ir atbalstīt mazos un vidējos uzņēmumus.

1.3.3. Pārejas ietekme uz uzņēmumu sektoru

Bankas pieredze uzņēmumu sektorā ir bijusi ļoti dažāda. Atbilstošu kandidātu trūkuma dēļ Banka vēl līdz šim nav piešķirusi tiešu finansējumu ražošanas uzņēmumiem. Jāņem vērā, ka 70% no Latvijas IKP veido pakalpojumu sektors un 99% visu Latvijas uzņēmumu ir mazie un vidējie uzņēmumi, turklāt vairumā gadījumu pārāk mazi, lai saņemtu Bankas tiešo finansējumu.

Tomēr 1994. gadā Banka piedalījās pirmajā viesnīcas privatizācijā, uzsākot privātā sektora paplašināšanu viesnīcu pakalpojumu sektorā. Turklāt tas bija pirmais projekts šajā sektorā, kuru līdzfinansēja eksportakredīta institūcija, kas apņēma uzņemties projekta risku. 1996. gadā Banka finansēja pirmo A kategorijas biroju ēku Rīgā; tomēr projekts cieta zaudējumus skarbo, uz jaunām ēkām piemērojamo, nodokļu noteikumu dēļ, kā arī tāpēc, ka pēc Krievijas krīzes 1998. gadā vietējo un ārvalstu firmu skaits, kas nomāja telpas jaunajā biroju ēkā, nebija pietiekams.

Telekomunikāciju sektorā Banka 1997. gadā atbalstīja Latvijas privātā mobilo sakaru uzņēmuma *Baltcom GSM* ienākšanu tirgū, ieguldot līdzekļus šī uzņēmuma kapitālā, piešķirot ilgtermiņa kredītus un ieviešot uzņēmuma vadības starptautiskos standartus. 2000. gadā uzņēmumu iegādājās Zviedrijas uzņēmums *Tele2*. Tā abonentu loks ir strauji audzis. Uzņēmums šobrīd izmanto *Tele2* zīmolu, un tā sniegtie pakalpojumi aptver 40% no valsts teritorijas. Divu lielāko mobilo sakaru operatoru SIA "Tele2" un SIA "Latvijas Mobilais Telefons" (LMT) konkurences rezultātā ir izveidojušās novatoriskākas un konkurētspējīgākas tarifu struktūras. Banka nav iesaistījies fiksēto līniju sakaru nozarē, jo lielākā fiksēto līniju telekomunikāciju nodrošinātājas SIA "Lattelekom" stratēģiskais mazākuma dalībnieks Zviedrijas uzņēmums *TeliaSonera* vēlas veikt ilgtermiņa kapitāla investīcijas, nedalot risku ar Banku.

1.4. Finanšu rādītāji, līdzfinansējumu mobilizācija un portfeļa īpatsvars

Bankas portfelis Latvijā ir 175 milj. eiro un tās izmaksātie aktīvi sasniedz 111 milj. eiro; Bankas ieņēmumus nesošie aktīvi ir 99% jeb 109 milj. eiro no visiem izvietotajiem aktīviem.

Sniedzot finansējumu 344 milj. eiro apmērā projektiem, kuru kopējās izmaksas sasniedz 1,016 milj. eiro, Banka ir mobilizējusi līdzfinansējumu 672 milj. eiro apmērā ar mobilizācijas koeficientu 1,9.

Stratēģijas periodā ir bijis ievērojams privātā sektora daļas pieaugums Bankas portfelī: no 47% 2001. gadā līdz 74% šodien. Tam par iemeslu galvenokārt ir augošā aktivitāte finanšu sektorā, kas pilnībā ir privātais sektors, kā arī valstij piederošā energouzņēmuma VAS "Latvenergo" izsniegtā ievērojamā kredīta pirmstermiņa atmaksa 2002. gadā.

2. SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS VIDE

2.1. Vispārēja rakstura reformas

Kopš neatkarības atgūšanas 1991. gadā, Latvija ir parlamentāra demokrātiska republika, kuras pamatā ir tiesiskuma princips. Latvijā darbojas Saeima ar 100 deputātiem, valdības priekšgalā ir Ministru prezidents, un valsts galva ir Valsts prezidents. Pēc Saeimas vēlēšanām 2002. gada oktobrī par Ministru prezidentu kļuva Einars Repše, kurš vada četru partiju koalīciju. Latvijas pilsoņu, kā arī lielās krievvalodīgo nepilsoņu kopienas civiltiesības un politiskās tiesības tiek ievērotas. Satversme paredz neatkarīgu tiesas varu, tomēr, neraugoties uz nesenajiem uzlabojumiem tiesu sistēmā, joprojām saglabājas nopietnas problēmas (tajā skaitā neefektivitāte un apvainojumi korupcijā). Latvijas progress pārejā uz funkcionējošu tirgus ekonomiku ir bijis straujš, uzņēmumu privatizācija ir faktiski pabeigta, un privātā sektora daļa IKP pārsniedz 70%.

Politiskā attīstība

Pēc 2002. gada 5. oktobra vēlēšanām pie varas nāca jauna koalīcijas valdība Einara Repšes vadībā, kurš no 1993. gada līdz 2002. gadam bija Latvijas Bankas prezidents. Dažus mēnešus pirms vēlēšanām dibinātās jaunās labēji centriskās partijas "Jaunais laiks" priekšsēdētājs Einars Repše pirmsvēlēšanu kampaņas laikā galveno uzsvaru lika uz reformu turpināšanu un cīņu pret korupciju. Viņa vadītajai četru partiju koalīcijai Saeimā ir 55 no 100 vietām. Pārējās trīs partijas ir labējā partija apvienība "Tēvzemei un Brīvībai"/LNNK un divas samērā jaunas partijas, kuru elektorāts galvenokārt pārstāv lauku rajonus un minoritātes – Zaļo un Zemnieku savienība un Latvijas Pirmā Partija. Valdība vēlas turpināt reformas, un tās galvenās politiskās prioritātes ir iestāja ES un NATO. Vispārējo politisko stabilitāti valstī stiprināja Valsts prezidentes Vairas Vīķes-Freibergas ievēlēšana uz otro četru gadu prezidentūras termiņu 2003. gada jūnijā, kas norisinājās ļoti mierīgā politiskā gaisotnē. Sīkāka informācija sniegta 1. pielikumā.

Reģionālā integrācija

2002. gada novembrī Latvija saņēma uzaicinājumu pievienoties NATO un šī paša gada decembrī – tā saņēma uzaicinājumu 2004. gada maijā iestāties ES. Referendums par Latvijas iestāšanos ES notika 2003. gada 20. septembrī. Lai gan pēdējo gadu laikā Latvija savu tirdzniecību ir ievērojami pārorientējusi uz Eiropas Savienības valstīm, Latvijas tautsaimniecībai joprojām ir būtiski arī ekonomiskie un finansiālie sakari ar Krieviju. Neraugoties uz Latvijas iekšpolitikas pozitīvo attīstību attieksmē pret tās minoritātēm, galvenokārt, krieviem, attiecības ar Krieviju joprojām ir problemātiskas. Piemēram, Krievijas naftas monopoluzņēmums *Transneftj* šobrīd ir pārtraucis jēlnaftas piegādi Ventspils ostai un naftas termināla operatora SIA “Ventspils nafta” termināls².

Cīņa pret korupciju

Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2002. gada oktobrī publicēto Latvijas Progresā ziņojumu, korupcija Latvijā joprojām ir nopietna problēma.³ Tomēr ziņojumā atzīmēts, ka valdība nesen ir veikusi nozīmīgus pasākumus cīņā pret korupciju. Ir veiktas izmaiņas likumdošanas aktos, nostiprināta institucionālā sistēma un veicināta sabiedrības informētība. Starp pēdējiem soļiem šajā jomā minama 2001. gada Korupcijas novēršanas programma, jauna likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” pieņemšana 2002. gada aprīlī, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) izveide 2002. gada maijā, grozījumu Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā pieņemšana 2002. gada jūnijā, kā arī jaunas Korupcijas novēršanas un apkarošanas Valsts stratēģijas pieņemšana 2002. gada decembrī. KNAB ir tiesības ierosināt krimināllietas un veikt izmeklēšanas un operatīvās darbības. Tas ir arī atbildīgs par amatpersonu ienākumu deklarāciju pārbaudi un partiju finanšu kontroli.

Tomēr, neraugoties uz šiem nesenažiem pasākumiem, Ziņojumā uzsvērts, ka joprojām daudz darāmā, lai padarītu skaidrāku un konsolidētu institucionālo sistēmu un nodrošinātu jauno KNAB ar visiem līdzekļiem, kas nepieciešami tā neatkarības efektīvai nodrošināšanai. Vislielākā problēma ir tā, ka birojam joprojām nav vadītāja. Bez tam līdz šim vēl neviena persona nav notiesāta nevienā acīmredzamā korupcijas lietā, kas mazina sabiedrības uzticību juridiskās sistēmas spēkam. Ziņojumā Latvijas valdība aicināta turpināt cīņu pret korupciju augstāko amatpersonu vidū un valsts apzagsānu. ES Ziņojuma nobeigumā secināts, ka esošo pretkorupcijas likumdošanas aktu efektīva ieviešana varētu būt izšķiroša, lai pārvarētu sabiedrības neuzticēšanos tiesu un valsts pārvaldes sistēmai, un privāto investoru uzticības iegūšanai.

² 2003. gada oktobra sākumā holdinga kompānija a/s “Ventspils nafta” reorganizēja savu uzņēmējdarbību un izveidoja tai pilnībā piederošu meitas uzņēmumu SIA “Ventspils nafta” termināls”. A/s “Ventspils nafta” pieder arī meitas uzņēmumi, kas nodarbojas ar izdevējdarbību, kravas pārvadājumiem, stividoru pakalpojumiem un apavu ražošanu.

³ Bez tam 2002. gadā starptautiskā pretkorupcijas organizācija *Transparency International* publicētajā Korupcijas uztveres indeksā, kurā bija ietvertas 102 valstis, Latvija kopā ar Maroku, Slovākiju un Šrilanku dalīja 52. vietu. 2001. gadā Latvija ieņēma 59. vietu. Šis Korupcijas uztveres indekss, kas tiek sagatavots, pamatojoties uz 14 pētījumiem, ko veikušas septiņas neatkarīgas institūcijas, atspoguļo uzņēmēju, akadēmiskās vides pārstāvju un valstu analītiķu viedokli. Galvenā uzmanība tiek pievērsta korupcijas gadījumiem, kuros iesaistītas valsts amatpersonas, un neaplūko slēptus politisko kampanju finansējumus, banku līdzdalību naudas atmazgāšanā vai starptautisku uzņēmumu veiktu kukuļošanu.

Nodarbinātība

2002. gada 1. jūnijā stājās spēkā jaunais Darba likums un Darba aizsardzības likums, kas to papildina un nosaka, ka normālais nedēļas darba laiks nedrīkst pārsniegt 40 stundu ar vismaz 42 stundu nepārtrauktu atpūtas laiku nedēļā; četru nedēļu ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu un palīdzības programmu strādājošām mātēm ar maziem bērniem. Dažos gadījumos netiek ievēroti likumi attiecībā uz veselības un drošības normām, galvenokārt ekonomisku apsvērumu dēļ. Saskaņā ar šobrīd spēkā esošo likumu "Par arodbiedrībām" visiem strādājošiem, izņemot militārpersonas un policistus, ir tiesības veidot arodbiedrības un iestāties tajās pēc savas brīvas izvēles. Arodbiedrībās ir iestājušies aptuveni 30% strādājošo. Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība (LBAS) apvieno 28 nozaru arodbiedrības un profesionālas darbinieku arodbiedrību apvienības, kas pārstāv vairāk nekā 250 000 strādājošo. Arodbiedrību vadību brīvās vēlēšanās ievēl ik pēc četriem gadiem. Tiesības uz streikiem nav ierobežotas, taču pēdējo gadu laikā lielu streiku nav bijis.

2003. gada sākumā mēneša minimālā alga tika paaugstināta no 60 līdz 70 latiem, salīdzinājumam – vidējā bruto mēnešalga 2002. gadā bija 173 lati. Valdība cer, ka nākamo septiņu gadu laikā spēs pakāpeniski palielināt minimālo algu līdz 50% no vidējās bruto algas. Bezdarba līmenis (kas tiek noteikts kā darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju vidū) joprojām ir augsts, aptuveni 12% 2002. gadā (lai gan salīdzinājumā ar 21% 1996. gadā tas ir samazinājies), kas norāda, ka Latvijai joprojām atsevišķās profesijās ir ļoti augsts bezdarba līmenis, kamēr citās profesijās vērojams darbinieku trūkums⁴. To bezdarbnieku īpatsvars, kuri nespēj atrast darbu viena gada laikā, ir aptuveni 46% no visiem bezdarbniekiem 2002. gadā. Turklāt pastāv ievērojamas atšķirības starp bezdarba līmeni Rīgā un citās Latvijas pilsētās un reģionos.

Sociālie apstākļi

Saskaņā ar *Eurostat* datiem 2002. gadā IKP uz vienu iedzīvotāju, kas aprēķināts ņemot vērā iedzīvotāju pirktpēju, bija tikai 35% no ES vidējā rādītāja un viens no zemākajiem ES kandidātvalstīs. Nedaudz vairāk par vienu piekto daļu no visiem iedzīvotājiem dzīvo zem Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes noteiktā iztikas minimuma, bet lauku rajonos šis rādītājs tuvojās jau vienai trešdaļai.⁴ Arī demogrāfiskie rādītāji joprojām ir nelabvēlīgi, un iedzīvotāju skaits arvien samazinās⁵, paredzamais vidējais dzīves ilgums ir tikai 71 gads⁶ (ievērojami mazāk nekā ES un viens no zemākajiem starp kandidātvalstīm), jaundzimušo mirstība ir 9,8 uz 1 000 dzīvi dzimušajiem 2002. gadā (lai gan šis rādītājs ir samazinājies salīdzinājumā ar 1995. gadu, kad tas bija 18,5; ES tas ir tikai 5 jaundzimušo nāves gadījumi uz 1 000 dzīvi dzimušajiem). Kopš neatkarības atgūšanas ir pieaugusi saslimstība ar slimībām, kas tieši saistītas ar nabadzību, piemēram, tuberkulozi. Nopietna problēma ir sieviešu un jaunu meiteņu nelikumīga aizvešana uz citām valstīm, lai tās kļūtu par prostitutām. Nozīmīgas problēmas ir arī alkoholisms un sliktais uzturs, īpaši, lauku rajonos. Tomēr kopumā situācija iedzīvotāju veselības jomā pakāpeniski uzlabojas. 2002. gadā ANO Tautas attīstības indeksā Latvija 173 valstu vidū ieņēma 53. vietu, kas atspoguļo veselības un dzīves līmeņa uzlabojumu. Veselības aprūpei piešķirtie līdzekļi nesen tika palielināti, bet joprojām ir zem 5% no IKP (Eiropā vidēji – 7-9% no IKP). Valdība efektīvu veselības aprūpes sistēmu ir pasludinājusi par prioritāti: jau ir nodibināta Veselības ministrija, un tiek plānots palielināt minimālo valsts apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu apjomu. Valdība plāno pakāpeniski palielināt līdzekļus veselības aprūpei līdz 7% no IKP.

Turklāt Latvijā joprojām vērojamas ievērojamas reģionālas atšķirības un ienākumu nevienlīdzības pieaugums. *Gini* indekss ir pieaudzis no 0,30 1996. gadā līdz 0,34 – 2002. gadā.⁷ Rīgas apkārtnē un pārējām Latvijas daļām ir raksturīgs zems iedzīvotāju blīvums, zems rūpnieciskās ražošanas līmenis un

⁴ Bez tam daudzi cilvēki, īpaši, laukos neregistrējas kā bezdarbnieki, jo šāda reģistrēšanās nav izdevīga nelielo pabalstu dēļ.

⁴ 2003. gada februārī valdība pirmo reizi ieviesa garantēto minimālo ienākumu 15 latu apmērā.

⁵ 2003. gada sākumā Latvijas iedzīvotāju skaits bija 2,33 milj., kas ir par 14% mazāk nekā 1989. gadā. Galvenie iedzīvotāju skaita samazināšanās iemesli ir aizvien zemākā dzimstība un emigrācija.

⁶ Konkrētāk, 77 gadi sievietēm un 65 gadi - vīriešiem.

⁷ Indekss ir robežās no 0 (pilnīga ienākumu sadalīšanas vienlīdzība) līdz 1 (absolūta nevienlīdzība).

slikti attīstīta infrastruktūra, tajā pašā laikā dzīves līmenis, bezdarbs, ienākumi uz vienu iedzīvotāju un sociālās infrastruktūras attīstība kopumā ir daudz zemāka nekā valsts galvaspilsētā. Rīgā dzīvo vairāk nekā trešā daļa visu valsts iedzīvotāju, un IKP uz vienu iedzīvotāju ir aptuveni divas reizes lielāks nekā Latvijas austrumu reģionā Latgalē. Faktiski Latgale būs starp pašiem nabadzīgākajiem reģioniem paplašinātajā ES. Šo nevienlīdzīgo attīstību atspoguļo arī bezdarba līmenis: ja Latgalē bezdarba līmenis 2002. gadā bija 17,1%, tad Rīgā – 5%. Latgalē ir viszemākās vidējās bruto mēneša algas, proti, Ls 115 salīdzinājumā ar vidēji Ls 173 valstī. Šajā reģionā atrodas Latvijas otra lielākā pilsēta Daugavpils ar 120 000 iedzīvotājiem un tikai nedaudz vairāk par 3% visu Latvijā reģistrēto uzņēmumu, salīdzinot ar Rīgu, kurā atrodas 49% reģistrēto uzņēmumu.⁸

Likumdošana

Latvija ir turpinājusi veikt nozīmīgas izmaiņas savos likumdošanas aktos, tajā skaitā gatavojoties gaidāmajai iestājai ES 2004. gada maijā, kā rezultātā vērojami būtiski uzlabojumi likumdošanas vidē (sk. arī 2. pielikumu “Likumdošana pārejas periodā”). Nesen grozīto un no jauna pieņemto likumu vidū minami: Komerclikums, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likums, likums “Par uzņēmumu un uzņēmējdarbību maksātnespēju”, Ieguldītāju aizsardzības likums, likums “Par muitas nodokli” un likums “Par telekomunikācijām”. Kā atbilde uz konstatētajiem trūkumiem Latvijas likumdošanas aktos, kas saistīti ar maksātnespēju, šobrīd tiek gatavots jauns likums “Par maksātnespēju”, ko paredzēts pieņemt 2004. gadā. Svarīgi būtu redzēt, kā visi šie likumi tiks ieviesti praksē un kā tiks atrisināti konflikti starp jaunajiem un līdz šim spēkā esošajiem likumiem, īpaši, maksātnespējas jomā.

Kopumā var secināt, ka Latvija ir izveidojusi likumdošanas sistēmu, kas ir salīdzināma ar attīstīto valstu pārejas posmu sistēmām un daudzās jomās atbilst starptautiskajiem standartiem. Pamatojoties uz šiem panākumiem, ceļā uz attīstītu tirgus ekonomiku un stabilu demokrātisku institūciju izveidi, vēl daudz kas jāpaveic, lai tiktu galā ar likumdošanas aktu, tajā skaitā Eiropas Savienības likumu efektīvu ieviešanu un harmonizēšanu, kā arī lai samazinātu birokrātijas un korupcijas ietekmi. Tiesu sistēma joprojām ir īpašs rūpju avots, jo vērojams kvalificētu tiesnešu trūkums un lēns tiesvedības process.

Apkārtējā vide

Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2002. gada 9. oktobrī publicēto Latvijas Progresā ziņojumu, Latvija ir guvusi ievērojamus panākumus, tuvinoties ES vides likumdošanas aktu prasībām. Lai pabeigtu gatavošanos iestājai ES, Latvijai tagad galvenā uzmanība jāpievērš pēdējām nepieciešamajām izmaiņām (tādās jomās kā gaisa kvalitāte, dabas aizsardzība, atkritumu apsaimniekošana, ūdens kvalitāte, ķīmikālijas un ģenētiski modificēti organismi, kodoldrošība un pretradiācijas aizsardzība), koordinācijas un sadarbības uzlabošanai starp valsts, reģionālajiem un vietējiem līmeņiem un administratīvo institūciju nostiprināšanai kopumā.

2.2. Pārejas posmā sasniegtais progress un pārmaiņas tautsaimniecībā

2.2.1. Makroekonomiskie nosacījumi Bankas darbībai

Kopš iepriekšējās stratēģijas apstiprināšanas Latvija ekonomiskās attīstības ziņā ir bijusi starp veiksmīgākajām ES kandidātvalstīm pārejā uz tirgus ekonomiku. Faktiskais saražotās produkcijas apjoms 2001. gadā pieauga par 7,9% un 2002. gadā – par 6,1%, pateicoties ievērojamajam iekšējā tirgus pieprasījuma pieaugumam, īpaši privātā sektora patēriņam un investīcijām. Valūtas maiņas kursa piesaiste Speciālajām aizņēmuma tiesībām (*Special Drawing Rights - SDR*), kas tika īstenota 1994. gadā joprojām ir monetārās politikas pamatā un ļāvusi saglabāt cenu stabilitāti. Inflācija kopš 1998. gada ir noturējusies 3% apmērā vai pat zem 3%. Kopš Krievijas krīzes tiešās ārvalstu investīcijas vidēji veidojušas 4,7% no IKP gadā, un pārejas perioda valstu vidū lielākas tās ir bijušas vienīgi Čehijā un Igaunijā. Tomēr bezdarba līmenis un nevienlīdzīgais ienākumu līmenis dažādos valsts reģionos

⁸ Daugavpilī vairums iedzīvotāju ir krievi, baltkrievi, poļi un ukraiņi. Tas var radīt papildu grūtības šī reģiona attīstībai, jo daudzi tā iedzīvotāji nerunā latviski.

joprojām rada ievērojamas problēmas. Lai gan Latvija vidēji ilgā laika posmā ir paredzējusi saglabāt ikgadējo pieauguma tempu 5-6% apmērā, straujais iekšējā parāda pieaugums pēdējos gados un augstais tekošā konta deficīts (tuvu 8% no IKP 2002. gadā) joprojām ir galvenie makroekonomiskās stabilitātes riski. Neraugoties uz ievērojamo izaugsmi, ikgadējais fiskālais deficīts pēdējo gadu laikā ir bijis ievērojami augstāks nekā Starptautiskā valūtas fonda (SVF) speciālistu ieteiktais. Samērā lēnais fiskālās konsolidācijas temps, straujais patēriņa kredītu pieaugums, vienlaikus pasliktinoties ārējai pozīcijai, norāda, ka valdībai, kas nāca pie varas 2002. gada oktobrī, turpmāk nāksies saskarties ar vairākām nopietnām ekonomiskām problēmām un uzdevumiem. Valsts pārvaldes institūcijām būtu iesakāms pagaidām nesamazināt nodokļus un samazināt valsts izdevumus. Latvijas Bankai un Finanšu un kapitāla tirgus komisijai (FKTK)⁹ vajadzētu arī turpmāk stingri uzraudzīt banku kredītu izsniegšanu un, ja nepieciešams, noteikt stingrāku politiku. Sīkāka informācija par makroekonomikas rādītājiem un riskiem sniegta 3. pielikumā.

2.2.2. Pārejas posma panākumi un turpmākie uzdevumi

Kopš iepriekšējās stratēģijas pieņemšanas Latvija ir guvusi ievērojamus panākumus pārejā uz tirgus ekonomiku. Pēc pēdējā laikā notikušajiem privatizācijas procesiem¹⁰, privatizācija faktiski ir pabeigta. Ievērojami uzlabojumi vērojami uzņēmējdarbības vidē. Likumdošanas akti komerciālajā, konkurences un vērtspapīru jomā vēl vairāk tuvināti EU *acquis communautaire*. Pastiprināti pasākumi cīņā pret korupciju, pieņemot jaunus likumus un nodibinot Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju. Enerģētikas sektorā turpinājusies restrukturizācija un nostiprināta to regulējošā bāze. Pēc FKTK nodibināšanas 2001. gada jūlijā privatizācija, restrukturizācija un uzlabotā uzraudzība ir nostiprinājusi banku sektoru. Pagājušajā gadā Helsinku Fondu biržas īpašnieks *HEX Group* iegādājās Rīgas Fondu biržas kontrolpaketi. Tā rezultātā Latvija ieņem vienu no vadošajām vietām Centrālās Eiropas un Baltijas valstu vidū tirgus reformu ieviešanas ziņā vairumā reformu virzienu (sk. 3. pielikumā sniegto salīdzinošo statistiku).

Lai gan pievienošanās ES ir nozīmīgs pagrieziena punkts, pārejas periods vēl nebūt nav pabeigts. Joprojām jārisina daudzi jautājumi, kas saistās ar pāreju no centrālās plānošanas sistēmas uz brīvā tirgus principiem. Enerģētikas sektorā galvenais uzdevums ir paātrināt VAS "Latvenergo" restrukturizāciju, nostiprināt Sabiedrisko pakalpojumu komisijas neatkarību, komercializēt pašvaldību pakalpojumus un paaugstināt infrastruktūras cenas vismaz līdz tādām līmenim, kas nodrošinātu izmaksu segšanu. Lielāks atbalsts jāsniedz mazaizņēmumu un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ārpus galvaspilsētas, lai pārvarētu būtiskās atšķirības starp reģioniem ienākumu ziņā. Vēl viens būtisks uzdevums ir nostiprināt citas finanšu institūcijas. Lai gan valsts institūcijas ir daudz darījušas, lai uzlabotu investīciju klimatu, joprojām daudz jāstrādā, lai stiprinātu valsts pārvaldes un tiesu institūcijas un turpinātu cīņu pret korupciju. Galvenie šī brīža stratēģijas uzdevumi sīkāk aplūkoti turpmāk tekstā.

Infrastruktūra: *lai veicinātu efektivitāti, nepieciešama tālāka restrukturizācija, komercializācija un privātā sektora līdzdalība infrastruktūras pakalpojumos, kā arī tālāka normatīvās bāzes nostiprināšana.*

Pašvaldību un vides infrastruktūra

Salīdzinājumā ar daudzām citām attīstītām valstīm pārejas periodā, Latvijas budžeta kapitālieguldījumu izmaksas, kas izteiktas kā procenti no IKP, ir bijušas samērā mazas (sk. 3. pielikumu). Ņemot vērā ar gaidāmo iestāju ES un NATO saistītās fiskālā rakstura problēmas¹¹, ir svarīgi, lai pārvaldes institūcijas saglabātu līdzsvaru starp veicamajiem kapitālieguldījumiem, kas nepieciešami, lai ieviestu ES *acquis*, un

⁹ FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija, dibināta 2001. gada jūlijā kā vienots finanšu sektora regulators.

¹⁰ Lai gan ne bez domstarpībām, pārdota tika arī a/s "Latvijas Kuģniecība" un a/s "Latvijas Krājbanka".

¹¹ Saskaņā ar SVF aplēsēm Latvijas izmaksas saistībā ar iestāju ES 2004. – 2006. gadā būs aptuveni 4,5-6% no IKP gadā. Turklāt izdevumiem aizsardzības vajadzībām saistībā ar iestāju NATO vidēji ilgā termiņā būs jānodrošina 2% no IKP gadā. Bez tam Latvija, sākot ar 2004. gadu, sāks veikt ievērojamus maksājumus ES budžetā, kas sasniegs 0,8-1,2% no IKP. Neto naudas plūsma no ES (mērķfinansējumi mīnus budžeta iemaksas) 2004. – 2006. gadā aplēsta tikai 2,2-3,4% no IKP gadā. Tādējādi saglabājas ievērojams ES paplašināšanai nepieciešamo finanšu līdzekļu trūkums. Līdz ar to iestāja ES būs saistīta ar ievērojamām negatīvām sekām finansiālā ziņā. Avots: SVF, 2003 IV panta konsultācijas, 2003. gada aprīlis.

fiskālo piesardzības principu. Tam būs nepieciešamas valsts sektora reformas un budžeta plānošana vidēji ilgam laika posmam. Taču tas prasīs arī izdevumu prioritāšu pārskatīšanu, piemēram, valsts sektora algu fondu samazināšanu, mērķtiecīgākas sociālās izmaksas un efektīvu līdzekļu samazinājumu, kas tiek tērēti precēm un pakalpojumiem. Bez tam pārvaldes institūcijām daudz pūļu jāvelta, lai paātrinātu sagatavošanos un palielinātu institūciju spējas ES Kohēzijas fonda un struktūrfondu līdzekļu apsaimniekošanai. Lai uzlabotu pašvaldību pakalpojumu efektivitāti, pārvaldes institūcijām būtu jāmeklē veidi, kā piesaistīt privātā sektora investīcijas infrastruktūrā un vides sektorā, tajā skaitā arī tajos pasākumos un investīciju jomās, kas ietilpst pašvaldību kompetencē.

- *Prioritātei būtu jābūt – kontroles pār vietējo pašvaldību budžetiem palielināšana un kapitālieguldījumu programmu plānošanas un prioritāšu noteikšanas uzlabošana.* Grozījumi likumā “Par pašvaldību budžetiem”, kas stājās spēkā 2002. gada novembrī, līdz šim nav nostiprinājuši kontroli pār vietējo pašvaldību fiskālo deficītu. 2002. gadā vietējo pašvaldību fiskālais deficīts sasniedza Ls 33 milj. (jeb 0,6% no IKP), tādējādi ievērojami pārsniedzot budžeta likumā noteikto Ls 15 milj. robežu. Bez tam Rīga savu deficītu 0,5% apmērā no IKP finansēja, ņemot kredītu no komercbankām, pārsniedzot likumā pašvaldību aizņēmumiem noteiktās robežas, kas izsauca plašu kritiku. Lai sagatavotos papildu izdevumiem, kas būs saistīti ar iestāšanos ES, valdībai būs jāuzlabo budžeta plānošana un kontrole pār vietējo pašvaldību finansēm.
- *Lai uzlabotu sabiedrisko pakalpojumu efektivitāti, prioritāte piešķirama arī privātā sektora līdzdalības veicināšanai pašvaldību pakalpojumu sektorā.* Lai uzlabotu savu pakalpojumu efektivitāti, pašvaldībām būtu jāapsver iespēja izmantot publiskā un privātā sektora partnerību, kas nodrošinātu tām nepieciešamās investīcijas. Privātā sektora piesaiste varētu notikt, gan privatizējot pašvaldībām piederošus uzņēmumus, gan atsevišķus pašvaldību pakalpojumus nododot apakšuzņēmējiem, gan slēdzot koncesijas līgumus. Tālākai normatīvās bāzes reformai vajadzētu veicināt lielāku privātā sektora līdzdalību. Bez tam vairāku nelielu pašvaldību investīciju projektu apvienošana varētu padarīt šos projektus pievilcīgākus potenciālajiem privātajiem investoriem.

Enerģētikas sektors

Hidroelektrostacijas ir galvenais elektroenerģijas ražošanas avots Latvijā, jo tās nodrošina aptuveni 73% no Latvijas 2,1-GW elektroenerģijas ražošanas jaudas. Daugavas hidroelektrostacijas ir galvenās elektroenerģijas ražotājas Latvijā, tomēr to jauda kopā ar TEC-1 un TEC-2 termoelektrostacijām, kuru jauda ir 97% no visam Latvijas termoelektrostacijām, nav pietiekama, lai nodrošinātu valsts vajadzības. Kad ūdens līmenis hidroelektrostaciju rezervuāros ir zems, Latvijai jāimportē 30–40% no tai nepieciešamās elektroenerģijas. Salīdzinājums ar citām kandidātvalstīm liecina, ka šī sektora efektivitāte joprojām ir zema gan enerģijas ražošanas, gan pārvades, gan sadales un patēriņa ziņā.

Enerģētikas sektorā joprojām dominē vertikāli integrētais valstij 100% piederošais energouzņēmums VAS “Latvenergo”, kas joprojām kontrolē enerģijas ražošanu, pārvadi, lielāko daļu sadales un pārdošanas. VAS “Latvenergo” bija plānots privatizēt 2000. gadā, tomēr sabiedrības pretestība pret šī uzņēmuma nonākšanu ārvalstu investoru īpašumā lika Saeimai grozīt Enerģētikas likumu, lai novērstu uzņēmuma privatizāciju. 2000. gada vasarā VAS “Latvenergo” un *Eesti Energia* paziņoja par saviem apvienošanās plāniem, taču Saeima nolēma energouzņēmumu paturēt valsts īpašumā. Lai gan daži Latvijas speciālisti privatizācijas jomā brīdināja, ka VAS “Latvenergo” enerģijas sadales sistēma var sabrukt, ja vien nebūs jauns investīciju pieplūdums, Latvijas valdība turpina īstenot energouzņēmuma reorganizācijas plānu, lai sagatavotos Latvijas iestājam ES (sk. turpmāk tekstā).

- *Jāpanāk tālāks progress VAS “Latvenergo” komercializācijā un restrukturizācijā, izveidojot atsevišķus elektroenerģijas ražošanas, pārvades un sadales uzņēmumus.* 2003. gada maijā VAS “Latvenergo” noslēdza sindicētā aizņēmuma līgumu ar a/s “Pareks-banka” par Ls 21 milj., lai finansētu apakšstaciju rekonstrukciju, elektrolīniju atjaunošanu, spēkstacijām nepieciešamo iekārtu iegādi un daļēju Rīgas CSP-1 rekonstrukciju. Līdzīgu aizdevuma līgumu uzņēmums bija noslēdzis jau iepriekšējā gadā, un nākamajā gadā uzņēmums paredz saņemt aizdevumu vēl Ls 9 milj. latu apmērā, lai sagatavotu uzņēmumu iestājam ES. Reorganizācija, kas tiks veikta, pamatojoties uz ES

Direktīvu par enerģijas tirgus liberalizāciju, tiek veikta, lai sagatavotu uzņēmumu brīvā tirgus apstākļiem. Tomēr elektroenerģijas ražošanas, pārvades un sadales nodalīšanu plāni uz priekšu virzās ļoti lēni.

- *Enerģijas tirgum jābūt pastāvīgi atvērtam un pakāpeniski jānodrošina tā pieejamība trešai pusei.* 2003. gada jūnijā tika apstiprināta jauna ES Direktīva par ES iekšējo elektroenerģijas tirgu. Būtiskākais šīs Direktīvas nosacījums ir prasība nodrošināt Elektropārvades sistēmas operatora neatkarību, kā arī vienlīdzīgu pieeju elektropārvades tīklam. Jaunā Direktīva paredz arī elektroenerģijas tirgus atvēršanu līdz 2004. gada 1. jūlijam. Līdz šim Latvija joprojām nav gatava elektroenerģijas tirgus atvēršanai. Lai gan saskaņā ar Enerģētikas likumu elektroenerģijas tirgus formāli ir atvērts konkurencei, (i) neviens no klientiem, kuriem ir tiesības slēgt tiešus elektroenerģijas pirkuma līgumus ar ražotājiem, nav šādus līgumus noslēdzis; (ii) nav pieņemts nekāds lēmums par Elektroenerģijas tirgus modeli; un (iii) joprojām pastāv juridiski šķēršļi, lai iedibinātu Elektropārvades sistēmas operatoru. Vēl vairāk, politisko lēmumu maiņas rezultātā ir radusies situācija, kad Elektropārvades sistēmas operators Latvijā ir efektīvi integrēts atpakaļ VAS “Latvenergo”. Lai izpildītu Direktīvas prasības, Latvijai jāveic vairāki svarīgi uzdevumi, grozot Enerģētikas likumu, kā arī citus ar to saistītos likumus.
- *Bez tam jānostiprina Sabiedrisko pakalpojumu komisija, jānodrošina tās pilnīga neatkarība un jāatrisina problēmas, kas saistās ar vēl joprojām pastāvošajām elektroenerģijas cenu neatbilstībām.* Elektroenerģijas tarifi ir nemainīgi kopš 1998. gada un ir zemākie kandidātvalstu vidū, proti, tikai 4,9 ASV centu par kWh. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija nesēn deva atļauju VAS “Latvenergo” paaugstināt elektroenerģijas tarifus par vidēji 14,2%, sākot ar 2004. gada janvāri. Šis tarifu pieaugums būs pirmais kopš 1998. gada, jo iepriekšējie tarifu paaugstināšanas pieteikumi tikuši noraidīti. Lielākais tarifu pieaugums – par 20% - plānots mājāsaimniecībām, kamēr rūpnieciskajiem patērētājiem tarifi paliks nemainīgi vai pat samazināsies.
- *Arī gāzes sektora tirgū prioritāte saistās ar tirgus paplašināšanos un tarifu koriģēšanu.* Tirgus atvēršanu kavē vienīgais dominējošais gāzes piegādātājs a/s “Latvijas Gāze”, kas šobrīd ir 100% privātzņēmums (tas pieder tādiem uzņēmumiem kā *Ruhrigas, E.On, Gazprom* un *Itera*). 2002. gada novembrī jaunā Saeima noraidīja grozījumus Enerģētikas likumā, kas pieļautu trešās puses piekļuvi gāzes piegādes tīkliem. 2002. gada oktobrī a/s “Latvijas Gāze” noslēdza līgumu ar Krievijas uzņēmumu *Gazprom* par dabasgāzes piegādi Latvijai 2003. – 2005. gadam, saskaņā ar kuru piegādes cena tiek paaugstināta par 15 – 20%. Analītiķi ieteica a/s “Latvijas Gāze” piekrist piegādes cenas pieaugumam, lai piespiestu Latvijas valdību ļaut uzņēmumam paaugstināt savas cenas patērētājiem, kas ir bijušas nemainīgas kopš 1997. gada. Neraugoties uz dabasgāzes tarifu pieaugumu no 2003. gada jūlija, kas paredz kopējo dabasgāzes tarifu pieaugumu par 16,5% trīs gadu laikā, gāzes tarifi joprojām ir zemākie Baltijas un pārējo kandidātvalstu vidū.

Finanšu sektora reformas: *nepieciešama sarežģītāku produktu attīstība un citu finanšu institūciju nostiprināšana.* Kopš iepriekšējās stratēģijas pieņemšanas banku sektors ir nostiprinājies. Šobrīd Latvijā ir reģistrētas 22 bankas un *Nordea Bank Finland Plc* Latvijas filiāle. Pēc a/s “Latvijas Krājbanka” pārdošanas¹² privatizācijas process ir gandrīz pabeigts, un valstij šobrīd pieder līdzdalība vienīgi valsts a/s “Hipotēku un zemes banka” un a/s “Latvijas Krājbanka”. Tas, ka tik salīdzinoši mazā valstī joprojām ir izdzīvojušas tik daudz banku, atspoguļo faktu, ka daudzas bankas aizņem tirgus nišu, kas apkalpo galvenokārt nerezidentus NVS klientus. Kopumā ārvalstu uzņēmumu līdzdalība finanšu sektorā ir mazāk izteikta nekā citās Baltijas kaimiņvalstīs, tā kā Latvijā tikai 54% banku kapitāla pieder ārvalstu uzņēmumiem. Lielākā Latvijas banka a/s “Parekss-banka” ir vienīgā lielā banka bez rietumu stratēģiskā investora. 2001. gada jūlijā savu darbu sāka vienotā finanšu sektora pārraudzības institūcija FKTK. Noteikumi atbilst Bāzeles Komitejas vadlīnijām, un Latvija ievēro gandrīz visas ES un OECD valstu konvencijas, kas vērstas pret nelikumīgi iegūtas naudas legalizēšanu (Saeima joprojām izskata galīgos

¹² Banka 2003. gada maijā tika pārdota ārzonas uzņēmumam *Doxa Fund Limited*, kas reģistrēts Virdžīnu salās, lai gan privatizāciju pavadīja nopietnas iekšējas cīņas starp esošajiem akcionāriem, valsts amatpersonām un FKTK.

grozījumus likumdošanas aktos, kas attiecas uz nelikumīgi iegūtas naudas legalizēšanas novēršanu). ES Ekspertu 2002. gada decembra ziņojumā netika konstatēti nekādi būtiski finanšu sistēmas trūkumi. Kapitāla pietiekamības līmeņi ir bijuši ļoti stabili jau kopš 2000. gada vidus, un 2002. gadā bija 13,1%. Sliktie kredīti, kuru atgūstamība ir apšaubāma, 2002. gadā veidoja 2% no visiem izsniegtajiem kredītiem, kas ir zemākais rādītājs Centrālās Eiropas un Baltijas valstīs. Zināmas bažas rada noguldījumu stabilitāte (jo lielu noguldījumu daļu veido nerezidentu noguldījumi) un straujais izsniegto kredītu apjoma pieauguma temps, taču Latvijas Banka un FKTK šo situāciju nepārtraukti cieši uzrauga.

- *Lai gan banku sektors ir labi attīstīts, uzņēmumiem izsniegto kredītu apjomu palielināšanai un reģionālās attīstības veicināšanai tajā jāizstrādā un jāpiedāvā vēl sarežģītāki produkti.* Lai gan Latvijas banku izsniegto kredītu apjoms privātajam sektoram kopš 1997. gada ir palielinājies aptuveni par 50% gadā, finanšu starpniecība joprojām nav pietiekami attīstīta. Vietējo banku izsniegto kredītu apjoms privātajam sektoram 2002. gada beigās bija tikai aptuveni 33% no IKP, un "plašās naudas" īpatsvars IKP bija 36%. Turklāt nesensais straujais kredītu apjoma pieaugums lielāko tiesu izskaidrojams ar hipotekāro kredītu apjoma divkāršošanos 2002. gadā un 80% pieaugumu patērīna kredītos, kamēr uzņēmumiem izsniegto kredītu apjoms pieaudzis tikai par 27%. Turklāt acīmredzami kļūst riski, kas izriet no pieaugošās paļaušanās uz ārvalstu finansējumu aizdevumiem un augstā ārvalstu valūtās izsniegto kredītu īpatsvara (vairāk par 50%). Mazie un vidējie uzņēmumi turpina saskarties ar ievērojamiem ierobežojumiem atbilstoša finansējuma piesaistē, īpaši, ārpus Rīgas, galvenokārt nepietiekamā kredītu nodrošinājuma, nekvalitatīvo finanšu pārskatu un mazo un vidējo uzņēmumu nepietiekamās pieejamības vietējam finansējumam dēļ.
- *Ja līzings ir attīstījies ļoti strauji (kaut arī gandrīz no nulles), apdrošināšanas sektors joprojām ir samērā neliels.* Līzings Baltijas valstīs ir bijis nozīmīga alternatīva banku aizdevumiem, ko noteikušas galvenokārt augstās darījumu izmaksas apvienojumā ar neefektīvajiem likumiem attiecībā uz nepieciešamajiem kredītu nodrošinājumiem, kā arī ierobežojumi māsaimniecībām ar zemu ienākumu līmeni. Kopš 1999. gada līzings ir gandrīz dubultojies, un līzings ietvaros iegādātie aktīvi šobrīd ir sasnieguši gandrīz 6% no IKP. Vairāk nekā 90% no visiem līzings darījumiem ir finanšu līzings. Gandrīz 50% no līzings ietvaros iegādātajiem aktīviem bija uzņēmumu un privātpersonu automašīnas. Latvijā joprojām ir tikai 13 licencētas nedzīvības apdrošināšanas un 6 dzīvības apdrošināšanas kompānijas, kopējie apdrošināšanas kompāniju aktīvi veido tikai 2,5% no IKP. Apdrošināšanas jomā vismazāk attīstīta ir dzīvības apdrošināšana, lai gan nesensās izmaiņas likumdošanas aktos ir veicinājušas tās izaugsmi.
- *Nesenajām pensiju sistēmas reformām vajadzētu veicināt strauju privāto pensiju fondu attīstību.* 2001. gada jūlijā tika ieviesta obligātā valsts fondēto pensiju shēma ("otrais līmenis"), kas ir obligāta algotiem darbiniekiem, kas ir jaunāki par 30 gadiem, un kurā dalību brīvprātīgi var uzsākt personas vecumā no 30 līdz 49 gadiem. Iemaksas otrajā pensiju līmenī plānotas līdz 2010. gadam pakāpeniski paaugstināt no 2% līdz 10% no ienākumiem, attiecīgi samazinot iemaksas pirmajā līmenī. Iemaksas fondētajā pensiju shēmā (otrajā līmenī) sākās 2001. gada jūlijā. Sākot ar 2003. gada janvāri, pensiju aktīvu pārvaldīšana tika uzticēta licencētiem privātiem pensiju fondu pārvaldītājiem. Šobrīd ir pieci Latvijā reģistrēti aktīvu pārvaldītāji, kas konkurē par tirgus daļu: *Hansa Fonds, Optimus Fonds, Parex Investment Company, Baltikums Asset Management* un *Suprema Fondi*. Šobrīd ir spēkā stingri investīciju ierobežojumi, kas otrā pensiju līmeņa fondus ļauj ieguldīt tikai Latvijas valsts vērtspapīros un noguldījumu kontos. Tomēr paredzams, ka atļauto ieguldījumu veidu spektrs paplašināsies. Šobrīd otrā pensiju līmeņa aktīvi pārsniedz Ls 6,5 milj. (9,8 milj. eiro). Šī obligātā otrā pensiju līmeņa ieviešana, kurš tiek nodots privāto pārvaldītāju ziņā, palīdzēs attīstīt nebanku tirgu un radīs alternatīvus finansējuma avotus vietējiem uzņēmumiem, tādējādi padarot valsti mazāk atkarīgu no tiešo ārvalstu investīciju ieplūšanas lielos apmēros.
- *Helsinki un Rīgas Fondu biržu apvienošanai un uzlabojumiem likumdošanā vajadzētu nostiprināt kapitāla tirgu un tā integrāciju Eiropas asociācijās.* Kapitāla vērtspapīru tirgus kā finansējuma avots Latvijā joprojām ir tikai tā attīstības sākuma stadijā. Fondu biržas kapitalizācija un apgrozījums joprojām ir mazs – 2002. gadā attiecīgi 8% un mazāk par 2% no IKP. Tomēr 2002. gada augustā

notikušajam darījumam, kura rezultātā Helsinku Fondu birža iegādājās Rīgas Fondu biržu (pēc tam, kad gadu iepriekš bija iegādājusies arī Tallinas Fondu biržu), vajadzētu nobruģēt ceļu uz Baltijas vērtspapīru biržas izveidi.

- *Latvijas parāda vērtspapīru emisija arī joprojām ir tikai pašā sākuma stadijā.* Centrālā valdība joprojām ir galvenais parāda vērtspapīru emitents Latvijā. Pretēji Igaunijai un Lietuvai Latvijas valdība agrāk ir emitējusi vērtspapīrus lielākā apmērā, nekā to bija prasījušas fiskālas vajadzības, lai palīdzētu izveidot vietējo obligāciju tirgu un veicinātu ilgtermiņa finansējumus vietējā valūtā. Neraugoties uz to, joprojām gandrīz netiek emitēti uzņēmumu vērtspapīri, bet finanšu institūciju emitēto vērtspapīru apmērs ir samērā niecīgs. Lai gan kopš 2003. gada sākuma emitēto latu obligāciju maksimālais dzēšanas termiņš ir bijis noteikts 10 gadi, gandrīz visi uzņēmumu vērtspapīri un aptuveni 40% finanšu institūciju vērtspapīri joprojām ir īstermiņa. Tādējādi, lai finansētu jaunus investīciju projektus, uzņēmumi joprojām lielā mērā paļaujas uz iekšēji radītām naudas plūsmām vai banku kredītiem.

Uzņēmumu sektors: *Uzņēmumu sektorā galvenie uzdevumi būs privatizēt dažus atlikušos lielos uzņēmumus, turpināt uzņēmējdarbības vides uzlabošanu un atbalstīt mazos un vidējos uzņēmumus.* Kopš iepriekšējās stratēģijas apstiprināšanas privatizācija ir atguvusi tempu. Pēc vairākiem neveiksmīgiem mēģinājumiem valdībai beidzot 2002. gada vidū izdevās privatizēt a/s "Latvijas Kuģniecība", lai gan uz citiem nosacījumiem, nekā to bija ieteikusi Banka. Valdība pārdeva arī atlikušās valstij piederošās a/s "Latvijas Gāze" un a/s "Latvijas Krājbanka" akcijas. Šobrīd privātais sektors nodrošina vairāk nekā 70% IKP un tajā ir nodarbinātas trīs ceturtdaļas strādājošo. Nesen veikti uzlabojumi arī uzņēmējdarbības vidē, īpaši jāpiemin ES prasībām atbilstoša Komerclikuma ieviešana un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja izveide. Salīdzinājumā ar citām Centrālās Eiropas un Baltijas valstīm pēdējo gadu laikā rūpniecības sektorā vērojams straujš ražīguma pieaugums. Neraugoties uz to, ka pēdējo gadu laikā Centrālās Eiropas un Baltijas valstu vidū Latvija piesaistījusi lielākos tiešo ārvalstu investīciju apjomus uz vienu iedzīvotāju, svarīgi turpmāk piesaistīt tiešās ārvalstu investīcijas jaunu uzņēmumu dibināšanai un veco un pamesto industriālo kompleksu atjaunošanai, lai saglabātu stabilu pieaugumu un panāktu ātru konvergenci ar ES.

- *Veicamajos uzdevumos ietilpst valstij piederošo a/s "Ventspils nafta" mazākuma akciju privatizācija, valstij piederošo SIA "Lattelekom" daļu atsavināšana (pēc tam, kad būs beigusies arbitrāža) un VAS "Latvijas Dzelzceļš" restrukturizācija un komercializācija.* Tomēr iespējams, ka šo pēdējo uzņēmumu privatizācija aizkavēsies. Valstij piederošo 38,6% a/s "Ventspils nafta" akciju privatizāciju apgrūtinā Krievijas valsts uzņēmuma *Transneftj*, kas nodarbojas ar naftas transportēšanu pa cauruļvadiem, lēmums pārtraukt naftas piegādi Ventspils terminālim, sākot ar 2003. gada sākumu. Tiek uzskatīts, ka *Transneftj* mēģina palielināt savas iespējas potenciālajā a/s "Ventspils nafta" vai tās termināli apsaimniekojošā meitas uzņēmuma pārņemšanā. Saskaņā ar sākotnējo privatizācijas līgumu valdībai 2003. gada jūnijā vajadzēja nododot vēl 5% akciju Latvijas privāto uzņēmumam a/s "Latvijas Naftas Tranzīts" (LNT), padarot to par lielāko uzņēmuma akcionāru, kam piederētu 48% akciju kapitāla. Tomēr valdība šobrīd ir ierosinājusi lietu par sākotnējās privatizācijas likumīgumu, un, kamēr noris tiesas process, privatizācija ir apturēta. Bez tam situāciju vēl vairāk sarežģī tas, ka Ventspils mērs Aivars Lembergs nesēn atlaida a/s "Ventspils nafta" prezidentu un viceprezidentu. Nav bijusi nekāda notikumu attīstība arī saistībā ar valstij piederošo SIA "Lattelekom" daļu atsavināšanu, jo arbitrāža vēl nav beigusies. Lai gan *TeliaSonera* nesēn ir piedāvājusi izpirkt valstij piederošo 51% daļu, valdība savu atbildi uz šo piedāvājumu vēl nav sniegusi.
- *Joprojām jāturpina uzņēmējdarbības vides uzlabošanas darbs.* 2002. gada oktobrī valdība pieņēma pārskatīto Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānu. Šajā plānā paredzēti pasākumi, lai uzlabotu nodokļu politiku un administrēšanu, centrālās valdības un vietējo pašvaldību iepirkuma procedūras un ticību likuma varai. Tiesu sistēma šobrīd tiek uzlabota, tiesnešiem nosakot augstāku atalgojumu un stingrākus kvalifikācijas kritērijus, nodrošinot apmācību un sociālās garantijas. Pēc jaunā KNAB izveides 2002. gada maijā (kura uzdevums ir veikt izmeklēšanu korupcijas un interešu

konfliktu gadījumos, kā arī pārbaudīt politisko partiju finanses), valdība apstiprināja jaunu Korupcijas novēršanas un apkarošanas stratēģiju. Tomēr saskaņā ar 2003. gada janvārī publicēto Ārvalstu investīciju konsultatīvā dienesta (*Foreign Investment Advisory Service (FIAS)*) pētījumu uzņēmumi Latvijā joprojām sūdzas par grūtībām, ar kādām tiem nākas saskarties nodokļu un muitas administrācijas jomā, ieilgušajām problēmām pašvaldību līmenī un administratīvo korupciju būvniecībā, muitā un policijā. Lai gan Uzņēmumu reģistra darbs, bankrota procedūras un likumdošanas akti attiecībā uz kredītu nodrošinājumu ir apmierinoši, tomēr arī šajās jomās būtu vēlami uzlabojumi, īpaši attiecībā uz to ieviešanu un īstenošanu. Jāveicina jaunu likumdošanas aktu ieviešana un jānostiprina vietējo tiesu administratīvās funkcijas, īpaši attiecībā uz kavēšanos lietu izskatīšanā, lēmumu kvalitāti un atbilstošu to izpildi.

- *Jāveicina atbalsts mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU)*. No visiem Latvijas uzņēmumiem 99% ir mazie un vidējie uzņēmumi, un puse no visiem MVU darbojas Rīgā. MVU nodrošina vairāk nekā 70% no visām darba vietām un ražo 65% IKP. Tomēr uzņēmējdarbības aktivitāte joprojām tiek vērtēta kā zema, jo uz 1000 iedzīvotājiem ir tikai 17 ekonomiski aktīvu MVU, salīdzinot ar aptuveni 50 ekonomiski aktīvu MVU uz 1000 iedzīvotājiem ES. Ekonomikas ministrija ir sagatavojusi jaunu Valsts programmu mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai un ierosinājusi izveidot uzņēmējdarbības atbalsta mehānismus un informācijas centrus. 2002. gadā veiktais pētījums par MVU uzņēmējdarbības vidi liecināja par finanšu resursu trūkumu, grūtībām saņemt kredītus (lai gan šī faktora ietekme mazinās), prasmīgu darbinieku trūkumu un nepietiekamu informāciju par pieejamajiem uzņēmējdarbības atbalsta mehānismiem. Saskaņā ar BEEPS¹³ datiem Latvija kandidātvalstu vidū ieņem pēdējo vietu jaunām investīcijām nepieciešamā kapitāla pieejamības ziņā.
- *Lai palielinātu lauksaimniecības sektora produktivitāti un konkurētspēju, kā arī risinātu lauku rajonu problēmas, nepieciešami kvalitātes un tehnoloģijas uzlabojumi*. Lauksaimniecība ir viens no sektoriem, kas pārejas periodā Latvijā pieredzējis vislielākās pārmaiņas. Līdz 2000. gadam lauksaimniecības sektors veidoja tikai 4,5% no IKP un tajā bija nodarbināti 11,5% strādājošo (salīdzinot ar 1994. gadu, kad lauksaimniecības sektors veidoja 9,5% no IKP, vērojama lejupslīde). Minētais liecina par ražošanas neefektivitāti un slēpto bezdarbu lauku rajonos. Vairāk nekā divas trešdaļas šajā sektorā nodarbināto cilvēku strādā nepilnu darba dienu. Aptuveni 60% zemnieku saimniecību produkciju ražo tikai pašu patēriņam. Vidēja zemnieku saimniecība aizņem tikai 12,4 ha. Tikai aptuveni 5% šobrīd ekspluatācijā esošo traktoru ir jaunāki par 6 gadiem. Nelielais lauksaimnieciskās ražošanas apjoms un zemais specializācijas līmenis negatīvi ietekmē ražošanas efektivitātes pieaugumu.

2.3. Kapitāla pieejamība un nepieciešamība pēc investīcijām

Latvijas bankas ir labi kapitalizētas un ar labu likviditāti, kas izriet no augošā noguldījumu apjoma. Ņemot vērā tuvo iestāju ES un kredītrisku mazināšanos, bankas ir gatavas izsniegt aizdevumus uzņēmumiem uz 10 gadiem un hipotekāros kredītus – uz 20 gadiem ar procentu likmi parasti 5–7% gadā. Ja kopējo banku aktīvu attiecība pret IKP Latvijā ir 70%, tad finanšu starpniecībai vēl tāls ceļš ejams, līdz tā sasniegs ES vidējo līmeni, proti, 190%. Vietējās bankas kopumā joprojām nelabprāt izsniedz aizdevumus jauniem projektiem un jaundibinātiem uzņēmumiem. Līdz ar to mazie uzņēmumi turpina atsaukties uz nepietiekamo iespēju saņemt ilgtermiņa finansējumu par pieņemamiem procentiem kā galveno šķērslī attīstībai. Valsts programmas MVU attīstībai ietvaros Ekonomikas ministrija gatavo politiku ES Reģionālās attīstības fonda mērķfinansējumu līdzekļu novirzīšanai, piesaistot privātā sektora investoru līdzfinansējumu, uz vietējiem investīciju fondiem, kuru mērķis ir veicināt jaunu uzņēmumu, tehnoloģiju uzņēmumu un reģionālo attīstību.

Tā kā vietējais kapitāla tirgus ir neliels un ar zemu likviditātes līmeni, tam ir bijusi ļoti ierobežota nozīme uzkrājumu piesaistīšanā un novirzīšanā kapitālieguldījumos. Vietējo obligāciju tirgū joprojām dominē valsts parāda vērtspapīri, un ievērojamu daļu emitēto obligāciju veido starptautiskās

¹³ BEEPS – Business Environment and Enterprise Performance Survey (Uzņēmējdarbības vides un uzņēmumu darbības rezultātu pētījums).

eiroobligācijas. 2004. gadā Latvija plāno emitēt eiroobligācijas 300-400 milj. eiro apmērā. Arī vērtspapīru tirgus nav pietiekami attīstīts, un fondu biržas kapitalizācija veido tikai aptuveni 10% no IKP.

Kas attiecas uz kredītreitingiem, 2002. gada augustā *Standard and Poor's* paaugstināja Latvijas kredītreitingu no BBB uz BBB+ un 2002. gada novembrī *Moody's* Latvijas kredītreitingu paaugstināja no BAA2 uz A2 (to pašu *Moody's* izdarīja attiecībā uz visām ES kandidātvalstīm).

3. STRATĒĢISKIE VIRZIENI

3.1. Bankas prioritātes stratēģijas periodā

Pamatojoties uz savām pilnvarām un ņemot vērā iepriekš izklāstītos uzdevumus un problēmas, nākamajā stratēģijas periodā Banka galveno uzmanību pievērsīs tiem sektoriem, kuros Bankas klātbūtne Latvijā joprojām ir nozīmīga, ietverot galvenokārt šādas darbības virzienu prioritātes:

- **Infrastruktūra.** Tālāka infrastruktūras attīstība, tajā skaitā transporta sektora, pašvaldību infrastruktūras un enerģētikas sektora attīstība, lai veicinātu konkurenci un piesaistītu privātās investīcijas ilgtermiņa komercdarbības nodrošināšanai. Lai gan lieliem infrastruktūras projektiem būs pieejami ievērojami ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda līdzekļi, būs nepieciešams arī līdzfinansējums 15–25% apmērā, un Banka ir gatava nodrošināt šādu līdzfinansējumu. Jāatzīmē, ka dažos gadījumos arī Eiropas Investīciju banka un Ziemeļvalstu Investīciju banka plāno nodrošināt nepieciešamo finansējumu infrastruktūras projektiem. Papildus finansējuma nodrošināšanai Banka var sniegt reālu ieguldījumu, palīdzot klientam uz vietas ar savām praktiskajām zināšanām un iemaņām (*know-how*) projekta sagatavošanas, strukturēšanas un ieviešanas posmos. Infrastruktūras komercdarbība ietver, piemēram, publiskā un privātā sektora partnerību infrastruktūras projektēšanā, būvniecībā un ekspluatācijā, koncesijas un valstij vai pašvaldībai piederošu aktīvu privatizāciju.

- **Enerģētikas sektors.** Lai uzlabotu efektivitāti un konkurenci enerģētikas sektorā, Banka strādās ar VAS “Latvenergo”, lai mudinātu to izveidot atsevišķus elektroenerģijas ražošanas, pārvades un sadales uzņēmumus. Tas tiks panākts, atbalstot VAS “Latvenergo” līdzdalību un tā daļas paplašināšanu reģionālajā enerģijas tirgū. Banka strādās ar a/s “Latvijas Gāze”, lai nostiprinātu Latvijas pozīcijas vietējā un reģionālajā gāzes piegādes tirgū.

- **Finanšu sektors.** Ņemot vērā, ka vietējās bankas ir gatavas par pieņemamiem procentiem finansēt uzņēmumu apgrozāmo kapitālu un īstermiņa un vidēja termiņa finansiālās vajadzības, Banka galvenokārt sniegs ilgtermiņa finansējumu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem un nodrošinās riska kapitālu vietējiem uzņēmumiem. Finansējuma avoti MVU pašu kapitāla vajadzībām un, jo īpaši, mazo uzņēmumu riska kapitāla finansēšanai, joprojām ir absolūti nepietiekami. Ieguldot investīciju fondos, Banka paplašina MVU pašu kapitāla finansējuma avotu spektru. Banka pēc iespējas atbalstīs arī citas finanšu institūcijas, piemēram, apdrošināšanas kompānijas un pensiju fondus. Atsevišķos gadījumos Banka var piešķirt ilgtermiņa finansējumu bankām investējot kapitālā vai piešķirot kredītlīnijas. Vairumam banku joprojām trūkst avotu ilgtermiņa finansējumiem ar atmaksas termiņu virs pieciem gadiem. Tomēr lielākās bankas ar ārvalstu kapitālu vairumā gadījumu izveido rezerves likviditātes līnijas vai noslēdz līgumus par subordinētiem aizdevumiem, lai palīdzētu savai Latvijas filiālei īstenot tās aktīvu/ saistību termiņu nesakritības pārvaldi ar vismazākajām izmaksām. Dažos gadījumos mātes bankas vēlas, lai to meitas uzņēmumi diversificētu savus finansējuma avotus, līdz ar to Banka nodrošinās finansējumu, ja tāds būs nepieciešams.

- **Uzņēmumu sektors.** Lai veicinātu tiešās ārvalstu investīcijas, Banka centīsies atbalstīt liela apjoma investīciju projektus, kā arī vidēji lielu ārvalstu uzņēmumu un vietējo uzņēmumu investīcijas ražošanas un pakalpojumu sektorā. Banka galvenokārt piedalīsies projektos, kam nepieciešama plašāka strukturēšana un pārrobežu investīcijas, īpaši Krievijā un citās NVS valstīs vai šādu investīciju piesaiste

no Krievijas un citām NVS valstīm. Uzmanība tiks veltīta uzņēmumu vadības, atklātuma un atbildības uzlabošanai, kā arī Latvijas konkurētspējas paaugstināšanai.

Banka ir gatava palīdzēt valsts pārvaldes institūcijām noteikt prioritātes, procedūras un pienākumus, lai nodrošinātu reālu pieeju ES struktūrfondiem un Kohēzijas fondam. Bankai ir vērtīga pieredze, kas gūta, sadarbojoties ar ES finansiālu pasākumu plānošanā un kopīgā īstenošanā, lai atbalstītu dažādus sektorus, tajā skaitā mazo un vidēju uzņēmumu attīstību, transporta infrastruktūru un pašvaldību infrastruktūru. Šī pieredze tiks izmantota, lai palīdzētu Latvijai saņemt un izmantot piešķirtos ES līdzekļus.

Visa ERAB darbība Latvijā ir pakļauta Bankas Vides politikai un, ja nepieciešams, juridiskos dokumentos tiek iekļauti arī tās Vides darbības plāni, lai risinātu problēmas, kas atklājušās informācijas pārbaudes rezultātā. Tas tiks veikts saskaņā ar Bankas pilnvarām savos investīciju projektos aktīvi atbalstīt ekoloģiski pieņemamu un ilgspējīgu attīstību.

3.2. Atsevišķu sektoru uzdevumi un Bankas mērķi

3.2.1. Infrastruktūra

Ņemot vērā 2.2. sadaļā minētos pārejas posma uzdevumus, Bankas darbības mērķi infrastruktūras sektorā būs šādi:

Pašvaldību infrastruktūras sektorā Banka galvenokārt attīstīs aizdevumus pašvaldību pakalpojumu uzlabošanai un komercializācijai. Banka ir gatava atbalstīt vides projektus (galvenokārt ūdens, notekūdeņu un cieta atkritumu projektus), kā arī pilsētas transporta un rajonu siltumapgādes projektus gan Rīgā, gan mazākās pašvaldībās sadarbībā ar ES un citiem finansētājiem, kā arī, ja nepieciešams, vietējām bankām. Konkrēti:

Banka strādās, lai mudinātu mazos un vidējos uzņēmumus attīstīt vides projektus. Tā kā Latvijā ir spēkā noteikumi, kas ierobežo pašvaldību iespējas saņemt kredītus no komercbankām, un projektu apjomi nav lieli, pašvaldībām ir ārkārtīgi grūti piesaistīt finansējumu saviem projektiem. Banka izpētīs arī veidus, kā ERAB, ES un citu finansētāju līdzekļus kopīgi efektīvi novirzīt uz mazajām pašvaldībām gan ūdens apgādes, gan notekūdeņu saimniecības attīstībai.

Banka mudinās tos pašvaldību un privātos komunālo pakalpojumu uzņēmumus, kuri var saņemt komercbanku finansējumu, ņemt atbilstošus kredītus. Šajā jomā, veicinot sadarbību ar komercbankām līdzfinansējuma piešķiršanas kontekstā, Banka centīsies piesaistīt papildu kapitālu un tajā pašā laikā nodrošināt komunālo pakalpojumu uzņēmumiem ievērojami ilgākus aizdevumu atmaksas termiņus, kas nepieciešami to kapitālieguldījumu programmām. Attīstot komunālo pakalpojumu uzņēmumu finansiālās iespējas, Banka veicinās arī tālāku pakalpojumu līmeņa uzlabošanu, komercializāciju un tirgus cenu noteikšanu pašvaldību sniegtajiem pakalpojumiem.

Rīgā, kur Banka jau ir sniegusi finansējumu p/u “Rīgas Ūdens”, galvenā uzmanība tiks pievērsta transporta sektoram, kura iespējamo projektu vidū varētu būt satiksmes pārvaldīšana un regulēšana, sabiedriskā transporta, ielu apgaismošanas un pilsētas ceļu attīstība. Kur tas būtu piemēroti, Banka mudinās izmantot publiskā un privātā sektora partnerības struktūras un koncesijas, lai samazinātu pašvaldību saimnieciskās darbības izmaksas.

Attiecībā uz citām pašvaldībām galvenā uzmanība tiks pievērsta ūdensapgādes un notekūdeņu attīrīšanas uzņēmumu efektivitātes uzlabošanai, cieta atkritumu apsaimniekošanai un siltuma ražošanai un apgādei centrālās apkures sistēmā. ES fondi tiks mobilizēti, lai finansētu kapitālizmaksu lielāko daļu, un vietējās bankas dažos gadījumos tiks izmantotas, lai līdzekļus varētu efektīvi novirzīt mazāku projektu vajadzībām.

Transporta sektorā Banka turpinās strādāt ar VAS “Latvijas Dzelzeļš”, lai atbalstītu uzsāktu sliežu ceļu atjaunošanas programmu, ritošā sastāva un signālsistēmu atjaunošanu. Strauji attīstās dzelzeļa kravu pārvadājumu bizness, galvenokārt tāpēc, ka pieaug Krievijas tranzīta kravu pārvadājumu apjoms uz Latvijas ostām, no kurienes tās tālāk tiek nogādātas uz Rietumeiropu, un galvenajiem Latvijas

dzelzceļa sistēmas austrumu – rietumu sliežu ceļiem nepieciešami papildu kapitālieguldījumi, lai, pieaugot apjomam, garantētu drošus pakalpojumus. Šajā sektorā Banka sadarbosies ar Eiropas Investīciju banku, lai nodrošinātu ES fondu piesaisti minētajiem liela apjoma projektiem.

Banka sadarbosies arī ar Eiropas Investīciju banku un ES fondiem, apzinot piemērotus un ekonomiski dzīvotspējīgus ceļu projektus, galvenokārt, lai uzlabotu sauszemes kravu pārvadājumus ziemeļu – dienvidu virzienā, izveidotu apvedceļus ap lielākajām pilsētām un izbūvētu pievedceļus ostām. Daugavas šķērsojuma projekta koncepcija vēl jādefinē, tomēr Banka ir gatava palīdzēt projekta sagatavošanā un īstenošanā, tiklīdz Latvijas valsts institūcijas vienosies par projekta apjomu.

3.2.2. Enerģētikas sektors

Enerģētikas sektorā Banka ir gatava atbalstīt elektroenerģijas segmenta restrukturizāciju (ieskaitot atsevišķu uzņēmumu nodalīšanu un privatizāciju vidēji ilgā laika posmā) un aizsprostu drošības uzlabošanu, iespējams, finansēt arī jaunus TEC projektus un enerģijas efektīvas izmantošanas uzlabošanas projektus. Banka atbalstīs arī Kopējā Baltijas elektroenerģijas tirgus attīstību. Saskaņā ar šajā Stratēģijas dokumentā noteiktajiem pārejas posma uzdevumiem, Banka īsteno šādas konkrētas darbības:

Banka būs gatava piedāvāt VAS “Latvenergo” ilgtermiņa finansējumu (i) aizsprostu drošības uzlabošanai (viens tehniskās palīdzības projekts jau tiek īstenots, lai palīdzētu Valsts būvinspekcijai īstenot jauno likumu, kurš paredz aizsprostu drošības uzlabošanu), un (ii) TEC, apakšstaciju un sadales tīklu investīcijām, lai nodrošinātu efektīvu, drošu un ekoloģiski pieņemamu elektroenerģijas sistēmas darbību. Banka ir gatava apsvērt TEC projektu finansēšanu, par kuru to īpašnieki būtu pilnībā vai daļēji atbildīgi vai nebūtu atbildīgi vispār un kas nebūtu jāatmaksā arī valdībai ar nosacījumu, ka tiek noslēgti piemēroti elektroenerģijas pirkšanas un kurināmā piegādes līgumi.

Banka ir gatava atbalstīt jebkādu iespējamu VAS “Latvenergo” privatizāciju vai tās restrukturizāciju atsevišķos elektroenerģijas ražošanas, pārvades un sadales uzņēmumos. Banka ir gatava palīdzēt uzņēmumam sagatavoties līdzdalībai liberalizētajā ES enerģētikas tirgū.

Banka ir gatava atbalstīt Kopējā Baltijas elektroenerģijas tirgus projektu ar (i) tehniskās palīdzības finansējumu plānošanas posmā un (ii) aizdevumiem VAS “Latvenergo” nepieciešamajām investīcijām rādītāju nolasīšanas, datu ieguves un energolīdzsvara vadības sistēmām.

Banka ir gatava strādāt ar a/s “Latvijas Gāze”, lai nostiprinātu Latvijas pozīcijas vietējā un reģionālajā gāzes piegādes tirgū, tajā skaitā, atbalstot uzņēmuma vietējā un reģionālā piegādes un sadales tīkla un apakšzemes krātuvju paplašināšanu, kā arī TEC izveidi gala lietotājiem.

3.2.3. Finanšu sektors

Ņemot vērā 2.2. sadaļā minētos pārejas posma uzdevumus, Bankas darbības mērķi finanšu sektorā būs šādi:

Vissvarīgākā prioritāte būs tālāka atbalsta nodrošināšana mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Tas tiks īstenots, veicot ieguldījumus kapitālā vai piešķirot kredītlīnijas bankām un līzings kompānijām, kā arī veicot ieguldījumus investīciju fondos. Papildus finansējuma nodrošināšanai Banka centīsies veicināt uzņēmējdarbības kultūras attīstību. Viens no Bankas galvenajiem uzdevumiem būs atbalstīt Latvijas reģionu attīstību, stimulējot bankas virzīt daļu Bankas izsniegto aizdevumu procentu ieņēmumu caur reģionālajām filiālēm. Banka mēģinās iesaistīties politiskā dialogā ar valsts un pārvaldes institūcijām, kas ir saistītas ar mazo un vidējo uzņēmumu darbību, mazo un vidējo uzņēmumu darbību veicinošajām organizācijām un nozaru asociācijām par veidiem, kādos Banka varētu palīdzēt sektora attīstībā. Sadarbojoties ar bankām un citām finanšu institūcijām, prioritāte būs ES/ ERAB kredītlīnijas paplašināšana MVU finansēšanai un kredītlīnijas izveide mazo un vidējo pašvaldību uzņēmumu finansēšanai. Kredītlīnijas MVU finansēšanai potenciālais vietējais finansējuma avots varētu būt ES struktūrfondi. Pastāvīgas kapitāla pieejamības nodrošināšana privātajam finanšu sektoram ir ārkārtīgi

svarīga, jo šis sektors ne tikai ir nozīmīgs augošā MVU segmenta finansējuma avots, bet tam ir arī spēcīga ietekme uz uzņēmumu vadības standartiem.

Citu finanšu institūciju sektorā Banka turpinās atbalstīt attīstības stadijā esošo apdrošināšanas sektoru, palīdzot uzlabot uzņēmumu vadību un saimnieciskās darbības efektivitāti, kā arī attīstīt plašāku apdrošināšanas produktu klāstu. Tomēr vietējais apdrošināšanas tirgus Latvijā joprojām ir neliels, un Banka apsvērtu investīciju iespējas tikai kopā ar uzticamu ārvalstu stratēģisko partneri. Banka turpinās veicināt mazo un vidējo uzņēmumu līzinga finansēšanas straujo pieaugumu, novirzot kredītlīnijas MVU finansēšanai līdzekļus uz Bankas izraudzītām līzinga kompānijām. Bez tam Banka ir gatava palīdzēt attīstīt privāto pensiju fondu nozari, lai samazinātu valsts budžeta sociālo izmaksu daļu. To iespējams panākt, ieguldot kapitālu Bankas izraudzītos fondu pārvaldītāju uzņēmumos, tādējādi ļaujot fondu pārvaldītājiem paplašināt savu darbību un palielināt pārvaldījumā esošo fondu apjomu. Mērķis ir dot iespēju fondu pārvaldītājiem ātri sasniegt kritisko masu gan kapitalizācijas, gan darbības apjoma ziņā. Ņemot vērā šādu darījumu paredzamo nelielo apjomu Latvijā, priekšroka tiks dota tiem pretendentiem, kuriem ir uzticams ārvalstīs reģistrēts mātes uzņēmums, kurš darbojas daudzās valstīs.

Banka atbalstīs privāto dzīvokļu un māju skaita pieaugumu un hipotekāro kredīvēšanu mājokļu iegādei. Lai gan pēdējo gadu laikā hipotekārās kredīvēšanas jomā bijis vērojams būtisks pieaugums, Latvija hipotekāro kredītu apjoma ziņā joprojām atpaliek no Rietumeiropas, un bankām trūkst ilgtermiņa finansējuma. Tomēr Bankas mērķi šajā sektorā joprojām būs ilgtspējība un laba aktīvu kvalitāte. Atbalsts hipotekārajai kredīvēšanai tiks īstenots, piešķirot ilgtermiņa aizdevumus Bankas izraudzītām institūcijām, kas nodarbojas ar hipotekāro kredīvēšanu, lai tās varētu izsniegt vidēja termiņa un ilgtermiņa aizdevumus namīpašniekiem. Šīm institūcijām, kas nodarbojas ar hipotekāro kredīvēšanu, jau tagad nepieciešams ievērojams hipotekāro kredītu portfelis, kas demonstrētu to spēju piešķirt kredītus, ievērojot piesardzības principu, un efektīvi uzraudzīt augošo aktīvu bāzi. Vietējā aizdevumu dokumentācija un aktīvu kvalitāte garantēs darījumu drošību nākotnē.

3.2.4. Uzņēmumu sektors

Ņemot vērā 2.2. sadaļā minētos pārejas posma uzdevumus, Bankas darbības mērķi uzņēmumu sektorā būs šādi:

Banka turpinās atbalstīt lielus investīciju projektus, lai veicinātu tiešu ārvalstu investīciju pieplūdumu Latvijā. Viens no piemēriem ir celulozes rūpnīcas (a/s "Baltic Pulp") projekts, kura galvenais sponsors būtu *Metsaliitto Group* (Somija), taču par šo projektu joprojām notiek diskusijas starp *Metsaliitto* un Latvijas valdību. Pieņemot, ka projekts tiks īstenots, aplēstās projekta izmaksas ir aptuveni €1 miljards, un projekts nodrošinātu līdz šim vislielāko tiešo ārvalstu investīciju pieplūdumu Baltijas valstīs. Bankas līdzdalība izpaudusies tās nesent sniegtajā palīdzībā valdībai saņemt mērķfinansējumu tehniskās palīdzības uzdevumiem, tajā skaitā nozīmīgiem vides izpētes uzdevumiem. Ja *Metsaliitto* un Latvijas valdība vienosies par galvenajiem projekta nosacījumiem, Banka varētu apsvērt iespēju uzņemties galveno lomu šajā projektā. Cita starpā šī projekta finansiālās dzīvotspējas, atbilstības vides aizsardzības prasībām un ekonomiskā izdevīguma Bankas veiktā pārbaude varētu sekmēt projekta strukturēšanu atbilstoši labākajai starptautiskajai praksei.

Banka ir gatava atbalstīt jebkādu citus vidēji lielu ārvalstu uzņēmumu vai vietējo uzņēmumu tiešo investīciju projektus rūpniecības, lauksaimniecības vai pakalpojumu sektoros. Piemēram, Banka varētu apsvērt iespēju atbalstīt atlikušo valstij piederošo a/s "Ventspils nafta" akciju privatizāciju. Banka piedalīsies galvenokārt tādu tiešo investīciju projektos, kam nepieciešama plašāka strukturēšana un pārrobežu investīcijas, īpaši Krievijā un citās NVS valstīs, vai šādu investīciju piesaiste no Krievijas un citām NVS valstīm, piemēram, finanšu sektorā, ražošanā, tirdzniecībā vai sadalē. Uzmanība tiks pievērsta uzņēmumu vadības, atklātuma un atbildības uzlabošanai, kā arī Latvijas konkurētspējas palielināšanai.

Banka piešķirs aizdevumus mazākiem uzņēmumiem un finansēs to kapitālu, izmantojot tādas finanšu starpniekus kā bankas, līzinga kompānijas un investīciju fondi, kā minēts 3.2.1. sadaļā (Finanšu sektors).

4. PĀRĒJĀS STARPTAUTISKĀS FINANŠU INSTITŪCIJAS UN DAUDZVALSTU FINANŠĒTĀJI

Banka turpina cieši koordinēt savu darbību ar ES, īpaši, ņemot vērā augstās investīciju prasības saistībā ar iestāžu ES un pārejas posma uzdevumiem, kā arī ievērojamos struktūrfondu līdzekļus, kas Latvijai būs pieejami, sākot ar nākamo gadu. Banka turpinās sadarbību vides aizsardzības jautājumos ar citām institūcijām, t.sk. Baltijas Jūras vides aizsardzības komisiju (HELCOM), Pasaules Banku un Starptautisko finanšu korporāciju, kuru darbība vides aizsardzības jomā atbilst Bankas darbības virzieniem. Lai nodrošinātu efektīvu sinerģiju ar pārējām starptautiskajām finanšu institūcijām, kas šobrīd darbojas Latvijā, Banka uzturēs dialogu galvenokārt ar šādām starptautiskām finanšu institūcijām:

4.1 EIROPAS SAVIENĪBA (EK-PHARE /ISPA/SAPARD)

Palīdzība pirmsiestāšanās periodā:

Kopš 2000. gada kopējā piešķirtā finansiālā pirmsiestāšanās palīdzība Latvijai ir sasniegusi vairāk par 100 milj. eiro gadā, tajā skaitā 35-47 milj. eiro Phare līdzekļu, 22 milj. eiro SAPARD līdzekļu un 36,4–57,2 milj. eiro ISPA līdzekļu.

Phare: No 1992. gada līdz 2002. gadam Phare programmas ietvaros Latvija saņēmusi pavisam 355 milj. eiro. Pirmajos gados Phare atbalstīja pāreju uz demokrātiju un tirgus ekonomiku; sākot ar 1998. gada, Phare līdzekļi tika piešķirti tikai un vienīgi, lai palīdzētu Latvijai sagatavoties iestājamai ES. Sākot ar 2000. gadu, lielākā daļa līdzekļu tika novirzīti pastāvīgai institūciju stiprināšanai, kuras mērķis bija nostiprināt valsts pārvaldes sistēmu un institūcijas, lai tās spētu piemērot un īstenot *acquis*. Mazāka līdzekļu daļa varēja tikt izmantota arī valsts ekonomiskās un sociālās izlīdzināšanas politikas atbalstam.

ISPA: ISPA savu darbību uzsāka 2000. gadā un ir uzskatāma par Kohēzijas fonda priekšgājēju nozīmīgu vides un transporta infrastruktūras projektu finansēšanā. Latvijā galvenās vides infrastruktūras prioritātes saistās ar dzeramo ūdeni, notekūdeņiem un atkritumu apsaimniekošanu, bet transporta prioritātes saistās ar maģistrāles *Via Baltica* un austrumu – rietumu dzelzceļa atzara izveidi. Laika posmā no 2000. līdz 2002. gadam apstiprināti pasākumi par aptuveni 390 milj. eiro, no kuriem 277 milj. eiro veido ISPA finansējums.

SAPARD: SAPARD tika izveidots 2000. gadā, lai palīdzētu kandidātvalstīm sagatavoties Kopējās lauksaimniecības politikas piemērošanai un ilgtspējīgi risināt lauksaimniecības un lauku sektora problēmas. SAPARD piešķirums Latvijai četrus gadus laikā no 2000. gada līdz 2003. gadam sasniedzis 91,6 milj. eiro. Finansēto projektu vidū minami tādi projekti kā investīcijas lauksaimniecības fondos, lauksaimniecības un zivsaimniecības produkcijas pārstrāde un mārketinga, saimnieciskās darbības attīstība un diversifikācija, radot alternatīvus ienākumu avotus, vispārējās infrastruktūras uzlabošana un videi nekaitīgu lauksaimniecības metožu izmantošana.

Palīdzība pēciestāšanās periodā:

Aplēsts, ka pirmajos trīs gados pēc iestāšanās ES (2004-2006) Latvija saņems neto maksājumus no ES budžeta aptuveni 830 milj. eiro (1,117 milj. eiro no ES budžeta, atskaitot Latvijas iemaksas tajā 287 milj. eiro apmērā), lielākā daļa no kuriem tiks saņemta no struktūrfondu. Bez tam Latvijai ir atļauts palielināt tiešos maksājumus lauksaimniekiem, daļa no kuriem var tikt finansēti no ES fondiem. Starptautiskais valūtas fonds (SVF) aprēķinājis, ka pēc iestāšanās ES finansējumu plūsmas no struktūrfondu un Kohēzijas fonda, Kopējās lauksaimniecības politikas un speciālā budžeta atbalsts sāksies 2004. gada maijā un līdz 2006. gadam sasniegs 3-4,5% no IKP gadā, kamēr Latvijas iemaksas ES budžetā būs aptuveni 1,2% no IKP gadā. Lai gan neto līdzekļu pieplūdums Latvijā tādējādi sasniegs aptuveni 3,5% no IKP gadā, ar iestāžu ES saistītie izdevumi, lielāko daļu no kuriem veidos nepieciešamie līdzfinansējumi, aplēsti 5,5% no IKP gadā, tādējādi radot ievērojamu līdzekļu deficītu vidējā laika periodā. Finansējuma deficīts ietver arī likviditātes pārvaldības uzdevumu, jo Latvijai būs jānodrošina

finansējums visiem ES mērķfinansējumiem atbilstīgajiem projektiem, mērķfinansējuma daļu (līdz 85%) saņemot atpakaļ tikai pēc tam, kad katra attiecīgā projekta posms būs apmierinoši īstenots.

4.2. EIROPAS INVESTĪCIJU BANKA (EIB)

Kopš 1992. gadā EIB sāka savu darbību Latvijā, tā Latvijai ir apstiprinājusi projektus kopumā par 341 milj. eiro. To vidū minami vairāki transporta projekti, piemēram, Rīgas Starptautiskās lidostas, Ventspils ostas un Austrumu – Rietumu dzelzceļa līnijas modernizācija un prioritārās *Via Baltica* ceļa daļas izveide. Turklāt EIB ir finansējusi vairākus enerģētikas un vides projektus, piemēram Rīgas ūdensapgādes un notekūdeņu attīrīšanas sistēmu, Daugavas hidroelektrostaciju un pašvaldību un vides infrastruktūras modernizāciju un atjaunošanu, kā arī projektus, kas saistās ar elektroenerģijas ražošanu un sadali. Telekomunikāciju nozarē EIB ir finansējusi fiksēto līniju tīkla digitalizāciju un paplašināšanu un optisko šķiedru sakaru līniju tīkla attīstību. Turklāt EIB tās Globālo aizdevumu ietvaros apstiprinājusi vairākas kredītlīnijas mazāka apjoma projektu finansēšanai, t.sk. kredītlīnijas bijušajai Latvijas Investīciju bankai, a/s “Vereinsbank Rīga” un a/s “Nord/LB Latvija”.

Saistībā ar Latvijas gatavošanos iestāties ES, kā arī periodā pēc iestāšanās, EIB darbība Latvijā notiks ciešā sadarbībā ar ES struktūrfondi un Kohēzijas fondu. Visticamāk, ka galvenā EIB darbības joma joprojām būs transporta infrastruktūra, lielāko uzmanību veltot Eiropas satiksmes tīklu attīstības atbalstam. EIB vēlas arī turpināt savu atbalstu vides aizsardzības projektiem, īpaši, projektiem, kas saistās ar *Acquis Communautaire* ieviešanu. 2003. gada oktobrī EIB piešķīra a/s "Latvijas Hipotēku un zemes banka" valsts garantētu kredītlīniju 30 milj. eiro apmērā 12 mazo un vidējo uzņēmumu kreditēšanai.

4.3. VĀCIJAS ATTĪSTĪBAS BANKA (KREDITANSTALT FÜR WIEDERAUFBAU - KfW)

Vācijas attīstības banka finansējumu Latvijai sniegusi galvenokārt mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai, bet nesēn arī enerģijas efektīvas izmantošanas uzlabošanai daudzdzīvokļu mājās. 2000. gadā KfW piešķīra 10 milj. eiro lielu kredītlīniju a/s "Latvijas Hipotēku un zemes banka" - uz 10 gadiem MVU attīstības atbalstam. 2002. gadā tādos pašos nolūkos KfW piešķīra 15 milj. lielu kredītlīniju a/s "Hansabanka". 2003. gada martā KfW piešķīra 5 milj. eiro lielu kredītlīniju a/s "Latvijas Hipotēku un zemes banka" enerģijas izmantošanas efektivitātes uzlabošanai daudzdzīvokļu mājās.

4.4. STARPTAUTISKAIS VALŪTAS FONDS (SVF)

Latvija par SVF dalībvalsti kļuva 1992. gada maijā. Visus deviņdesmitos gadus līdz pat pagājušajam gadam Latvija kopumā septiņas reizes kā piesardzības pasākumu izmantoja vienošanos par tiesībām izmantot SVF kredītus. Pēdējais no šiem kredītiem tika apstiprināts 2001. gada aprīlī par SDR 33 milj., kura termiņš bija 2002. gada decembris un saistībā ar kuru Latvija bija izpildījusi visus kritērijus. Šobrīd nav un nav arī paredzēti nekādi aizņēmumi no SVF. Pēdējo IV panta konsultāciju laikā, kas notika 2003. gada aprīlī, tika nolemts nākamās IV panta konsultācijas organizēt regulāri ik pēc 12 mēnešiem.

4.5. ZIEMEĻVALSTU INVESTĪCIJU BANKA (NIB)

Ziemeļvalstu Investīciju banka ir daudzvalstu finanšu institūcija, kas pieder piecām Ziemeļvalstīm: Dānijai, Somijai, Islandei, Norvēģijai un Zviedrijai. 2001. gadā NIB izstrādāja finansēšanas programmu sieviešu uzņēmējdarbības atbalstam, daļu no kuras veidoja aizdevums a/s "Hansabanka" 300,000 eiro apmērā, izraudzītu projektu kreditēšanai. NIB ir finansējusi ar pašvaldībām kopīgi izstrādātu enerģijas efektīvas izmantošanas programmu 20 milj. eiro apmērā un piešķīrusi 7 milj. eiro lielu kredītlīniju a/s "Latvijas Hipotēku un zemes banka" hipotekāro kredītu finansēšanai. NIB ir piešķīrusi finansējumu 1,8 milj. eiro apmērā Jelgavas pilsētas ūdensapgādes uzņēmumam un 3,8 milj. eiro Rīgas Juridiskās augstskolas ēkas atjaunošanai. 2002. gadā NIB piešķīra 40 milj. eiro lielu kredītlīniju VAS "Latvenergo" uz 15 gadiem elektroenerģijas ražošanas iekārtu atjaunošanai un modernizēšanai. 2002. gadā NIB piešķīra 10 milj. eiro lielu kredītlīniju arī a/s "Latvijas Hipotēku un zemes banka" mazo un vidējo uzņēmumu kreditēšanai. 2003. gada augustā NIB piešķīra otru kredītlīniju VAS "Latvenergo" uz 15

gadiem 57 milj. eiro apmērā VAS "Latvenergo" kapitālieguldījumu programmas finansēšanai. Latvija neseno tika uzaicināta kļūt par NIB dalībnieci, un šobrīd tiek gatavots detalizēts piedāvājums.

4.6. PASAULES BANKA UN STARPTAUTISKĀ FIANANŠU KORPORĀCIJA (SFK)

Latvija kļuva par Pasaules Bankas dalībnieci 1992. gada augustā. Šobrīd Bankas programmu nosaka Valsts palīdzības stratēģija (*Country Assistance Strategy*) (CAS) 2002.–2005. gadam. Pasaules Bankas kredītēšanas programmas mērķis ir sekmēt privātā sektora attīstību, uzlabot valsts sektora pārvaldi, stiprināt pašvaldību institūcijas, finansēt cilvēkresursu attīstību un izveidot efektīvāku sociālās nodrošināšanas sistēmu. Līdz šim Pasaules Banka ir apstiprinājusi projektus kopumā par 380 milj. ASV dolāru. No tiem 316 milj. ASV dolāru ir tikuši izmaksāti un 48 milj. ASV dolāru - atmaksāti. Šobrīd saistības pret Pasaules Banku ir 263 milj. ASV dolāru apmērā. Visjaunākais projekts ir Programmatiskā strukturālo pārkārtojumu aizdevuma programma II (PSAL II), kas tika apstiprināta 2002. gada septembrī un turpina īstenot PSAL I mērķus, proti, (i) koriģēt makro disproporcijas; (ii) stiprināt valsts sektora uzticamību; (iii) uzlabot institūciju spējas sniegt komunālos pakalpojumus; (iv) veicināt atklātumu attiecībā ar privāto sektoru. Pēdējā laika iniciatīvas ietver darbu saistībā ar valsts izdevumu vadību, valsts sektora reformām, pensijām, enerģētikas sektora reformām, likumdošanas bāzes uzlabošanu, privatizāciju un cīņu pret korupciju.

Starptautiskā finanšu korporācija (SFK) ir atbalstījusi Latvijas pāreju uz tirgus ekonomiku, nodrošinot finansējumu un sniedzot tehnisko palīdzību kopš brīža, kad Latvija kļuva par šīs institūcijas locekli 1992. gadā. 1996. gadā SFK piešķīra 4 milj. ASV dolāru lielu aizdevumu Latvijas – Skandināvijas kopuzņēmumam SIA "Vika Wood" kokzāģētavas izveidei un ekspluatācijai. SFK ir veikusi ieguldījumus arī Dānijas uzņēmumā SIA "Tilts Communications (Latvia)", kas tika nodibināts, lai palīdzētu modernizēt un privatizēt agrāk valstij piederošo fiksēto līniju telekomunikāciju uzņēmumu SIA "Lattelekom". 1996. gadā SFK un Vācijas bankas *Vereinsbank* un *Westbank AG* nodibināja a/s "Vereinsbank Rīga". 1999. gadā SFK atbalstīja viesnīcas *Grand Palace Hotel* projektu, kas paredzēja viesnīcas izveidi un darbību vēsturiskā ēkā Vecrīgā. 2002. gadā SFK piešķīra finansējumu lielveikalu celtniecībai un atjaunošanai Rīgā, kas pieder un kurus apsaimnieko SIA "Linstow Varner", Norvēģijas uzņēmuma *Linstow Varner SA* meitas uzņēmums. Bez tam 2003. gada sākumā SFK atbalstīja investīciju uzņēmuma *Hanseatic Capital* izveidi, kas piedāvā *mezzanine* finansējumu plaša spektra mazajiem un vidējiem uzņēmumiem Baltijā. Visbeidzot, SFK sadarbojas ar ERAB, Latvijas valdību un Somijas partneriem saistībā ar celulozes rūpnīcas projektu, kuras jauda varētu būt 600 000 t. Ja šis projekts īstenosies, tas sniegs ievērojamu ieguldījumu Latvijas ekonomiskajā attīstībā.

1. PIELIKUMS: POLITISKĀS UN SOCIĀLĀS SITUĀCIJAS NOVĒRTĒJUMS

Iekšpolitika

Latvija ir parlamentāra demokrātiska republika. Latvijā darbojas Saeima ar 100 deputātiem un Saeimas ievēlēts Valsts prezidents. Ministru prezidents un Ministru kabinets ir atbildīgi par valdības darbu. Saeima nosaka neatkarīgu tiesu sistēmu. Kopš neatkarības atgūšanas Latvijas politikas raksturīga iezīme bijusi biežā valdības maiņa. Viens no faktoriem, kas ietekmējis Latvijas valdību īso mūžu, ir pirmskara vēlēšanu sistēma, kuras pamatā bija proporcionālā pārstāvniecība, kas no jauna tika ieviesta pēc 1991. gada, saskaņā ar kuru par varu cīnās daudzas partijas, dažas no kurām ir jaunas un politiski nepieredzējušas. Tomēr, neraugoties uz biežajām valdību maiņām par diviem galvenajiem ārpolitikas mērķiem tās ir bijušas vienisprātis – līdzdalība NATO un Eiropas Savienībā.

Tagadējā četru partiju labējā koalīcijas valdība nāca pie varas pēc 2002. gada oktobra vēlēšanām, un to vada Einars Repše, pēc izglītības fizikis un bijušais Latvijas Bankas prezidents laikā no 1992. līdz 2001. gadam. Repšes vēlēšanu kampaņas pamatā bija cīņa pret korupciju, un gan vēlēšanu kampaņas laikā, gan pēc tās Repše ir norobežojies un norobežojis arī savu partiju no tiem politiķiem un politikajiem grupējumiem, kas bija pie varas pēdējo gadu laikā un kurus daudzi uzskata par korumpētiem. Ministru kabinetu veido Repšes partija “Jaunais laiks”, kurai ir visvairāk deputātu vietu Saeimā, Latvijas Pirmā Partija, kuras priekšsēdētājs ir luterāņu mācītājs Ēriks Jēkabsons, populistiska Zaļo un Zemnieku savienība un apvienība “Tēvzemei un Brīvībai”/LNNK. Pirmās trīs no minētajām partijām tika izveidotas 2002. gada sākumā, tādējādi valdībā vairākums ir nepieredzējuši politiķi, kuri nespēj vienoties par daudziem svarīgiem jautājumiem.

Tā kā ne Saeimai, ne Ministru kabinetam nav lielas pieredzes valsts darbā, koalīcijai vajadzēja samērā daudz laika, lai sāktu konstruktīvi strādāt. Ministru prezidentam izdevās paturēt virsroku stingrā 2004. gada budžeta sagatavošanas procesā, kurā netrūka domstarpību. Līdz šim viņš ir izturējis spēcīgu opozīcijas spiedienu gan no labējās Tautas partijas, kuras vadītājs ir kādreizējais Ministru prezidents Andris Šķēle, gan no kreisās politisko partiju apvienības “Par cilvēktiesībām vienotā Latvijā” Jāņa Jurkāna vadībā, kas 2002. gada vēlēšanās vēlētajū skaita ziņā ieņēma otro vietu. 2003. gada 12. jūnijā Saeima noraidīja Tautas partijas priekšlikumu par neuzticības izteikšanu Ministru prezidentam. Visi 55 valdošās koalīcijas locekļi balsoja pret šo priekšlikumu, 27 Saeimas deputāti balsoja par, bet 17 atturējās. Priekšlikumu atbalstīja visi Tautas partijas un politisko partiju apvienības “Par cilvēktiesībām vienotā Latvijā” biedri, bet atturējās vēl vienas kreisās organizācijas Tautas saskaņas partijas biedri. Repšes partija “Jaunais laiks” joprojām ir populārākā partija valstī. Tomēr, ņemot vērā koalīcijas partneru vidū valdošo spriedzi un Repšes vadības stila kritiku, vēl ir par agru spriest, vai Repšes valdība noturēsies tikpat ilgi kā viņa tiešā priekšgājēja Ministru prezidenta Andra Bērziņa (arī labējās partijas) valdība, nemaz nerunājot par iespēju to pārspēt. Andris Bērziņš bija Ministru prezidents laikā no 2000. gada maija līdz 2002. gada oktobrim, kas ir ilgākais kādas valdības darbības laiks pēc 1991. gada. Tomēr kopējo politisko stabilitāti nostiprināja tas, ka Latvijā populārā Valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga, kura pirmo reizi tika ievēlēta par Valsts prezidenti 1999. gadā pēc 7 balsojumiem, kas prasīja 14 stundas, tika no jauna ievēlēta 2003. gada 20. jūnijā ar 88 balsīm par un 6 pret vienā balsošanas kārtā.

Iestāšanās ES

Latvija izteica vēlēšanos iestāties ES 1995. gadā. Iestāšanās sarunas ar Briseli sākās tikai pēc Helsinku galotņu tikšanās 1999. gadā, bet tad Latvija straujā tempā slēdza vienu EU *acquis communautaire* sarunu sadaļu pēc otras. Eiropas Komisijas sagatavotajā un 2002. gada oktobrī publicētajā Latvijas Progresā ziņojumā secināts, ka Latvija ir izpildījusi visus galvenos iestājas kritērijus. Tika atzīts, ka Latvijā ir pilnībā funkcionējoša tirgus ekonomika, kas spēj izturēt vienotā tirgus konkurences spiedienu, ar nosacījumu, ka Latvijā tiek turpinātas strukturālās reformas. Tomēr ziņojumā atzīmēts, ka Latvijai jāpaātrina administrācijas un tiesu sistēmas reformas. ES Kopenhāgenas galotņu tikšanās laikā 2002. gada decembrī tika apstiprināta Latvijas uzņemšana ES 2004. gada maijā kopā ar vēl deviņām citām

kandidātvalstīm. 2003. gada aprīlī Latvija Atēnās parakstīja līgumu ar iestāšanos ES. Referendums par Latvijas iestāšanos ES notika 2003. gada 20. septembrī uzreiz pēc Igaunijas referenduma (14. septembrī). Neraugoties uz Latvijas kā otrās viseirospektiskākās (pēc Igaunijas) valsts reputāciju 10 jauno kandidātvalstu vidū, referenduma rezultāts bija pozitīvs. Pavisam par iestāšanos ES balsoja 67%, bet pret - 32% (pēc referendumā piedalījušos vēlētāju skaita – pavisam piedalījās 72,5% balsttiesīgo iedzīvotāju - Latvija kandidātvalstu vidū ieņem otro vietu aiz Maltas).

Starptautiskās attiecības

Latvija uztur ciešas kaimiņattiecības ar vairākām reģionālām institūcijām Igaunijā un Lietuvā, valstīs, ar kurām Latvijai ir cieša sadarbība arī aizsardzības jomā. Arī Latvijas sadarbība ar Ziemeļvalstīm ir ļoti cieša. Ziemeļvalstis Latvijai sniegušas ievērojamu politisko un materiālo atbalstu ne tikai kopš tās neatkarības atgūšanas, bet pat jau agrāk. Galveno Latvijas ārpolitikas mērķi, kas tika izvirzīti pēc neatkarības atgūšanas, - iestāšanos ES – spēcīgi atbalstīja gan abas pārējās Baltijas valstis, gan visas Ziemeļvalstis. Iestāšanās NATO joprojām ir viens no galvenajiem Latvijas ārpolitikas uzdevumiem.

Latvija, kas periodā starp diviem pasaules kariem bija neatkarīga demokrātiska republika, 1940. gadā nonāca Padomju Savienības pakļautībā, un pēc vācu okupācijas 1941.-1944. gadā PSRS vēlreiz pārņēma varu Latvijā. Neatkarību Latvija atguva 1991. gadā. Būtiskas ilgtermiņa sekas padomju politikai, kuras mērķis bija pilnībā asimilēt Latviju (kopā ar abām pārējām Baltijas valstīm) Padomju Savienībā, bija dramatiskās izmaiņas valsts etniskajā sastāvā. No 1935. gada līdz 1989. gada latviešu īpatsvars iedzīvotāju vidū samazinājās no 77% līdz 52%, kamēr krievu un citu slāvu tautu īpatsvars šajā periodā pieauga no 10,2% līdz 42%. Astoņdesmitajos gados Mihaila Gorbačova laikā Latvijā sāka veidoties neatkarības kustība. Sākotnēji Padomju Savienība tam pretojās, bet galu galā padevās un 1991. gada septembrī oficiāli atzina Latviju par neatkarīgu valsti. Krievijai nepatika ES paplašināšanās austrumu virzienā, vēl vairāk tai nepatika NATO paplašināšanās austrumu virzienā, iekļaujot arī trīs bijušās Padomju republikas. Tomēr Maskavas pretestība pret ES paplašināšanos beidzās deviņdesmito gadu beigās, kamēr attiecībā uz NATO paplašināšanos mazinājās (un galu galā arī beidzās) pēc Krievijas prezidenta Vladimira Putina lēmuma, kas tika pieņemts pēc 2001. gada 11. septembra teroristu uzbrukumiem ASV, uzturēt labas darba attiecības gan ar ES, gan NATO. Tomēr Latvijas un Krievijas attiecību progress ir bijis ļoti lēns. Krievijas armija Latvijā palika līdz 1994. gadam (un daži militāristi pat līdz 1999. gada oktobrim, lai demontētu Krievijas pretraķešu radara staciju Skrundā). Krievijas militārpersonu un viņu ģimeņu aizbraukšana no Latvijas izskaidro ievērojamo iedzīvotāju skaita samazināšanos Latvijā deviņdesmito gadu sākumā.

Krievija daudz kritizējusi Latvijas valodas likumus, apgalvojot, ka tie esot diskriminējoši attiecībā uz valstī dzīvojošo lielo krievvalodīgo minoritāti. Šis jautājums tupināja kavēt Latvijas un Krievijas attiecību uzlabošanas pat pēc tam, kad Valsts valodas likums 1998. gadā tika grozīts, ņemot vērā Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) ieteikumus. EDSO savu misiju Rīgā slēdza 2001. gada beigās, jo, kā EDSO misijas vadītājs paziņoja - "tās uzdevumi misijas vadlīniju ietvaros attiecībā uz pilsonību, valodu (īpaši, ar valodu saistītie nosacījumi Saeimas vēlēšanu likumā), izglītību, integrācijas programmu un ombudsmena institūciju ir izpildīti, tiek pildīti vai var tikt īstenoti, izmantojot citas atbilstošas iespējas". Eiropas Cilvēktiesību tiesa Strazbūrā ir starptautiska institūcija, kurā Latvijas krievvalodīgās minoritātes pārstāvji vai jebkurš Latvijas pilsonis vai iedzīvotājs var vērsties ar sūdzību un kuras pienākums ir šo sūdzību izskatīt.

Ir radusies jauna Latvijas tautsaimniecībai ārkārtīgi nozīmīga divpusējo attiecību problēma saistībā ar tranzītu kā Latvijas vienu no galvenajiem tautsaimniecības virzieniem. Krievija 2001. gadā vispirms samazināja naftas apjoma pārsūkņēšanu caur Ventspils ostu un tad 2003. gadā pārtrauca naftas piegādi vispār. Tam par iemeslu Krievija minēja tās jaunās cauruļvadu sistēmas izbūvi Primorskā netālu no Sanktpēterburgas. Tajā pašā laikā Krievijas uzņēmumi sūta naftu un citas preces uz Latviju pa dzelzceļu un sauszemi, lai gan par augstākām cenām un mazākā apjomā nekā bija pa cauruļvadiem transportētās naftas apjomi. Vēl viens sens, bet joprojām neatrisināts jautājums Latvijas un Krievijas starpā ir 1997. gadā noslēgtais robežlīgums, ko Krievijas Dome vēl līdz šim nav ratificējusi.

Minoritāšu tiesības

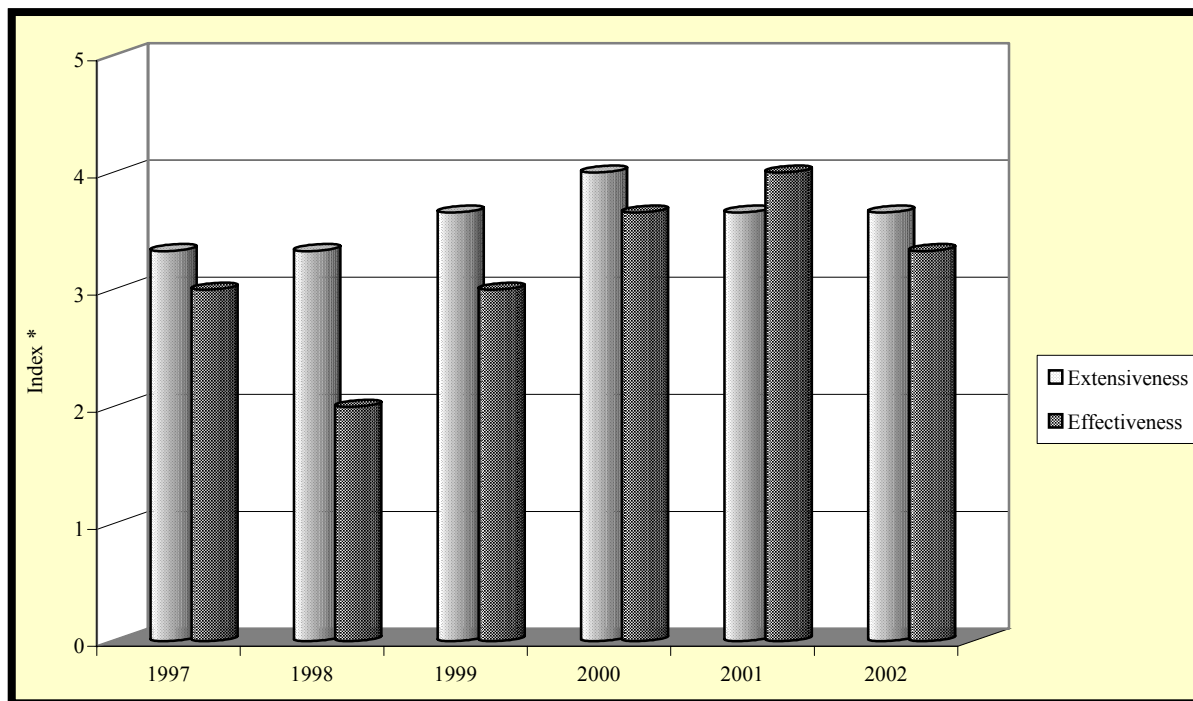
Divdesmitā gadsimtā otrajā pusē (līdz 1991. gadam) Latvijas iedzīvotāju struktūru izmainīja divi nozīmīgi faktori: latviešu masveida deportācija uz Sibīriju Padomju okupācijas laikā 1940.-1941. gadā un pēc 1945. gada un masveida krievu un citu slāvu tautību pārstāvju ieceļošana Latvijā tajā pašā laikā. Pirms Latvija kļuva par Padomju Savienības daļu, 77% iedzīvotāju bija latvieši, bet līdz 1989. gadam šis rādītājs bija samazinājies līdz 52%. 2002. gadā latviešu īpatsvars bija palielinājies līdz 58,2%, galvenokārt pateicoties nelatviešu, it īpaši, krievu militārpersonu aizbraukšanai no Latvijas. Pēc neatkarības atjaunošanas 1991. gadā pilsonība nekavējoties tika piešķirta tikai tiem iedzīvotājiem, kuri bija bijuši Latvijas pilsoņi pirms 1940. gada un to tiešajiem pēcnācējiem. 670 000 personu (galvenokārt, krievu) statuss mainījās no PSRS pilsoņa uz Latvijas iedzīvotāja nepilsoņa statusu. Pakļaujoties Rietumu un Krievijas spiedienam, Saeima 1998. gadā veiktajos grozījumos Pilsonības likumā pieņēma liberālākus noteikumus šajā jautājumā. Saskaņā ar likumu pēc 1991. gada augusta Latvijā dzimušiem bērniem automātiski pienākas Latvijas pilsonība, bez tam vienkāršotas tika arī valodas pārbaudes un citas naturalizācijas procedūras (īpaši, vecāka gadagājuma cilvēkiem). Neraugoties uz to, 2002. gada decembrī 21% valsts iedzīvotāju joprojām bija bezvalstnieki. Lielākais šķērslis naturalizācijai ir latviešu valodas nezināšana, īpaši, reģionos, kuros dzīvo pārsvarā krievvalodīgie iedzīvotāji. Starptautiskie novērotāji, t.sk. EDSO misija ir izteikusi valdībai atzinību par kompetentas un profesionālas Naturalizācijas pārvaldes izveidi, kuras biroji atrodas visā Latvijā un kuras uzdevums ir likuma īstenošana un tā taisnīga piemērošana. Tomēr starptautiskie eksperti, valsts amatpersonas un vietējie cilvēktiesību uzraudzītāji ir vienprātīgi, ka Pilsonības likuma taisnīgai un objektīvai īstenošanai joprojām jābūt valsts prioritātei un jāpiešķir šim uzdevumam pietiekami resursi, kā arī jāmeklē ceļi, kā paplašināt naturalizācijas procesu un veicināt sociālo integrāciju.

2. PIELIKUMS: LIKUMDOŠANA PĀREJAS POSMĀ

LATVIJAS KOMERCLIKUMA SALĪDZINOŠĀ ANALĪZE

1. Novērtējums ilgākā laika posmā

Latvijas komerclikuma piesātinājums un efektivitāte¹⁴

Avots: OGC

Legal Indicator Surveys; 1997 - 2002

*Piezīme: Rādītāji uz y ass ir robežās no 1 (mazs progress) līdz 5 (ievērojams progress)

Saskaņā ar ikgadējiem ERAB juristu sagatavotajiem valsts likumdošanas apskatiem (*Legal Indicator Surveys*) pēdējos gados likumdošanas attīstība komercdarbību regulējošo aktu jomā Latvijā ir bijusi stabila un aptuveni atbilst vispārpieņemtajiem starptautiskajiem standartiem.

Kā redzams diagrammā, ievērojami (lai gan arvien lēnākā tempā) sarukusi plaša, kas kopš 1998. gadā pastāvējusi starp likumiem un to īstenošanu. Novērotā efektivitāte tagad gandrīz atbilst piesātinājumam.

¹⁴ Kopš 1997. gada ERAB katru gadu ir sniegusi ERAB juristu sagatavotus valsts likumdošanas apskatus, lai noteiktu reformu progresu likumdošanas jomā Centrālajā un Austrumeiropā, Baltijas valstīs un Neatkarīgo Valstu Savienībā, kā to redz vietējie juristi un zinātnieki. Šāda pētījuma rezultāti tiek gūti, apkopojot atbildes uz anketām, kas tiek nosūtītas minētajās valstīs praktizējošiem juristiem. Pētījums atspoguļo viņu viedokli par valsts juridisko sistēmu un, īpaši, līmeni, līdz kādam galvenie likumi komercdarbības un finanšu jomā ir sasnieguši starptautiski pieņemamus standartus (apjomu) un līdz kādam līmenim šie likumi ir ieviesti un īstenoti (efektivitāte). Pētījums pamatots tikai un vienīgi uz vietējo juristu viedokļa par savas valsts likumdošanu un neatspoguļo ERAB pašas viedokli par šīm sistēmām. Turklāt jāatzīmē, ka katrs respondents tiek lūgts sniegt atbildes uz anketas jautājumiem tikai par savu valsti, neizdarot nekādus salīdzinājumus.

2. Situācija citās pārejas posma valstīs

Latvijas likumdošanas akti ir labi salīdzinājumā ar citu pārejas valstu likumdošanas aktiem. Pamatojoties uz 2002. gada ERAB juristu sagatavoto valsts likumdošanas apskatu, kas atspoguļoja Latvijas likumdošanas aktus pārzinošo juristu viedokli, Latvijas komercdarbību regulējošie akti var tikt raksturoti kā gandrīz atbilstoši investīciju un citu komercdarbību veidu veicināšanai.

LIKUMDOŠANAS BĀZES NOVĒRTĒJUMS

Bankrota procedūra

Bankrota procedūra galvenokārt noteikta 1996. gada likumā "Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju" un 1995. gada Kredītiestāžu likumā, kuros abos pēc tam ir veikti grozījumi. 2002. gada 1. janvārī stājās spēkā jaunais Komerclikums, kas noteica ievērojamas izmaiņas līdz tam spēkā esošajos uzņēmējdarbību regulējošajos likumdošanas aktos. Tomēr Komerclikumā nekas nav teikts par jautājumiem, kas attiecas uz maksātnespēju, un, tā kā līdz tam pastāvošie likumi, kuros bija aplūkoti maksātnespējas jautājumi, tika pasludināti par neatbilstošiem jaunajam Komerclikumam, bija nepieciešama attiecīgo likumdošanas aktu saskaņošana. Ievēribas cienīgs sasniegums šajā ziņā bija grozījumu pieņemšana likumā "Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju" 2002. gada 13. jūnijā, kuru mērķis bija uzlabot maksātnespējas administrācijas procesu kopumā. Minētie grozījumi stājās spēkā 2003. gada 1. janvārī, kad tika nodibināta valsts aģentūra "Maksātnespējas administrācija" un mainīts maksātnespējas administratoru statuss un pienākumi. Aģentūra ir galvenā valsts institūcija, kas iesaka tiesai apstiprināšanai administratoru kandidātus un uzrauga to darbu.

Nesen ERAB veiktais bankrota apstākļu novērtējums¹⁵, kas ietvēra arī Latviju, konstatēja, ka novērtējuma veikšanas laikā nepieciešamajiem standartiem neatbilda šādas jomas: tiesu pārraudzību pār "sanācijas" procesiem, apelācijas procedūras bankrota lietās, noteikumi attiecībā uz ārvalstu uzņēmumu maksātnespēju un atbilstoša informācijas nodrošināšana par sanācijas plāniem, kā arī to neatkarīgs novērtējums.

Nesen Saeimā iesniegti priekšlikumi grozījumiem likumā "Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju", lai gan tie attieksies tikai uz nenozīmīgām izmaiņām. Bez tam šobrīd tiek gatavots jauns likumprojekts par maksātnespēju, ko paredzēts pieņemt 2004. gadā.

Kapitāla tirgus

Kapitāla tirgu Latvijā regulē Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK), kas dibināta 2001. gada 1. jūlijā saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumu (FKTK likums). FKTK likums stājās spēkā 2000. gada 1. jūlijā. FKTK ir pilntiesīga autonoma valsts iestāde, kuras kompetencē ir uzraudzīt visu finanšu sektoru, t.sk. banku darbu un vērtspapīru tirgu, apdrošināšanas kompānijas un pensiju fondus. FKTK pārvalda arī depozitārija garantijas fondu. Saskaņā ar FKTK likumu, FKTK politiskā neatkarība ir nodrošināta ar vairākiem stingriem nosacījumiem attiecībā uz tās priekšsēdētāja iecelšanu un atbrīvošanu. FKTK darbības neatkarība ir garantēta ar normatīvajos aktos noteiktajiem uzdevumiem, tās spēju izmantot tiesiskajos aktos noteiktās pilnvaras un patstāvīgo bilanci. Šajā sakarā būtu jāatzīmē, ka 2002. gada aprīlī Latvijā ieradās grupa Eiropas Komisijas ekspertu, lai novērtētu, vai visi finanšu un kapitāla tirgus dalībnieki Latvijā tiek uzraudzīti saskaņā ar starptautiskajām normām un labāko praksi. Kopējais ekspertu novērtējums bija pozitīvs, norādot, ka FKTK ir izdevies apvienot trīs iepriekšējo Latvijas finanšu un kapitāla tirgus uzraudzības institūciju funkcijas, kas līdz šim bija darbojušās atsevišķi.

¹⁵ EBRD bankrota apstākļu novērtējums attiecas tikai uz "likumiem kā tādiem", nevis attiecīgo tiesisko aktu īstenošanas līmeni.

Galvenie Latvijas vērtspapīru tirgu regulējošie tiesību akti ir 1995. gada likums “Par vērtspapīriem”, 1998. gada likums “Par ieguldījumu sabiedrībām” un 2002. gada Ieguldītāju aizsardzības likums. Likums “Par vērtspapīriem” ir grozīts vairākkārt, pēdējo reizi – 2001. gada novembrī. Likums “Par vērtspapīriem” nosaka vērtspapīru publisko emisiju, reģistrāciju un apgrozības kārtību, vērtspapīru tirgus dalībnieku darbību un atbildību, kā arī aizsargā ieguldītāju intereses, nodrošinot atklātību, visām personām vienlīdzīgas iespējas darboties vērtspapīru tirgū un vienādu pieeju informācijai, kas saistīta ar vērtspapīru publisko izlaidi, reģistrāciju un apgrozību. 2002. gada oktobrī FKTK apstiprināja Banku un brokeru sabiedrību kapitāla pietiekamības aprēķināšanas noteikumus, lai nodrošinātu atbilstību attiecīgajām ES kapitāla pietiekamības un pārskatu sagatavošanas/ iesniegšanas prasībām. Šie noteikumi nosaka arī minimālā sākotnējā kapitāla apmēru atkarībā no atļauto starpniecības darījumu veidiem.

Apdrošināšanas sektoru Latvijā galvenokārt regulē Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likums un likums “Par apdrošināšanas līgumu”, kas abi ir spēkā kopš 1998. gada 1. septembra. Abi likumi tika pieņemti, lai saskaņotu Latvijas likumdošanas bāzi ar ES direktīvām. 2002. gadā tika pieņemti grozījumi likumā “Par apdrošināšanas līgumu”, saskaņā ar kuriem apdrošinātāja pienākums ir pirms apdrošināšanas līguma noslēgšanas informēt apdrošinājuma ņēmēju par tādu sūdzību un strīdu izskatīšanas kārtību ārpusstiesas ceļā, kuri izriet no apdrošināšanas līguma. Apdrošināšanas līgumos jānorāda arī lēmuma par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu vai atteikumu to izmaksāt pieņemšanas termiņš, kā arī atteikuma izmaksāt atlīdzību pamatojums.

Uzņēmumu darbību regulējošie likumdošanas akti un uzņēmumu vadība

Ar uzņēmumu vadību saistītos jautājumus galvenokārt regulē likums “Par akciju sabiedrībām”, Komerclikums un likums “Par vērtspapīriem”. Likums “Par akciju sabiedrībām” stājās spēkā 1993. gadā un tika grozīts 2001. gadā. Komerclikums stājās spēkā 2002. gadā, nostiprinot akcionāru/dalībnieku tiesības, īpaši sabiedrībās ar ierobežotu atbildību. Komerclikums stāsies likuma “Par akciju sabiedrībām” vietā, sākot ar 2005. gada 1. janvāri, un saskaņā ar Komerclikumu tas ir saistošs visiem uzņēmumiem, kas dibināti pēc 2002. gada 1. janvāra. Uzņēmumiem, kas dibināti līdz 2002. gada 1. janvārim, noteikts pārejas periods līdz 2005. gada 1. janvārim, kad tiem sava darbība jāpārkaroto atbilstoši Komerclikumā noteiktajām prasībām.

Uzņēmumiem jāiesniedz Uzņēmumu reģistrā šāda informācija: (1) gada finanšu pārskati, (2) informācija par valdes un padomes locekļiem, (3) revidentu vārdi un (4) uzņēmuma statūtu un statūtu grozījumu kopijas. Minētā informācija tiek publicēta Latvijas Republikas oficiālajā laikrakstā. Akcionāru pilnsapulce jāsasauca vismaz reizi gadā. Saskaņā ar Komerclikumu paziņojums par akcionāru sapulces sasaukšanu izsludināms ne vēlāk kā 30 dienu pirms kārtējās akcionāru sapulces un ne vēlāk kā divas nedēļas pirms ārkārtas sapulces. Akcionāri trīs mēnešu laikā pēc attiecīgā datuma var celt tiesā prasību, ja nav tikusi ievērota sapulces sasaukšanas kārtība. Akcionāru vietā var balsot to pilnvaroti pārstāvji, ja tiem ir izsniegtas atbilstošas pilnvaras. Komerclikums paredz divu līmeņu uzņēmuma pārvaldes struktūru, ko veido valde un padome, un, kur piemērojams, revīzijas komisija, kas aizstāj vai papildina padomi. Padomes locekļus ievēl akcionāru gada pilnsapulce. Valdē un padomē var darboties arī nerezidenti.

Aizsargājot mazākuma akcionāru tiesības, ir noteikts, ka ārkārtas akcionāru pilnsapulces var tikt sasauktas, ja to pieprasa akcionāri, kuri pārstāv vismaz 5% no uzņēmuma pamatkapitāla. Saskaņā ar Komerclikumu akcionāriem, kuri pārstāv 5% no uzņēmuma pamatkapitāla, ir tiesības pieprasīt papildu jautājumu iekļaušanu sapulces darba kārtībā. Akcionāriem, kuri pārstāv 5% no uzņēmuma pamatkapitāla, ir tiesības nominēt vienu padomes locekli. Lēmumus par grozījumu izdarīšanu statūtos un jaunu akciju emisiju akcionāru sapulce pieņem, ja par tiem nobalsojuši 75% klātesošo balsstiesīgo akcionāru. Akcionāriem ir pirmpirkuma tiesības uz jauna laidiena akciju iegādi. Turklāt saskaņā ar likumu “Par vērtspapīriem” lēmumi par uzņēmumu apvienošanu tiek pieņemti, ja par tiem nodotas 75% no klātesošo balsstiesīgo akcionāru balsīm. Saskaņā ar Komerclikumu akcionāru grupa, kas kopā

pārstāv 5% no pamatkapitāla (vai kuras līdzdalība uzņēmuma pamatkapitālā nav mazāka par 50 000 latu) uzņēmuma vārdā var celt prasību tiesā pret padomi.

Šiem akcionāriem jāiesniedz pieprasījums uzņēmuma institūcijai, kurai saskaņā ar šo likumu ir tiesības celt prasību, bet, ja šī institūcija viena mēneša laikā neceļ prasību tiesā, akcionāru mazākums var celt prasību bez šīs institūcijas starpniecības. Šādā gadījumā akcionāru mazākums var iecelt savus pārstāvjus un tiesai jāļauj tiem uzstāties uzņēmuma vārdā, ja šie akcionāri pierāda tiesai, ka šādai viņu rīcībai ir pietiekams pamats. Ja viņu tiesības tiek pārkāptas, akcionāri var celt prasību savā pašu vārdā, bet nevar to darīt uzņēmuma vārdā. Interesu konfliktu gadījumos, kuros iesaistīti valdes locekļi (un to radīnēki otrajā radniecības pakāpē) Komerclikums nosaka, ka attiecīgajam valdes loceklim šī jautājuma izskatīšanā nav balsstiesību. Ikvienam akcionāram, kurš iegādājies 10% vai vairāk uzņēmuma akciju, septiņu dienu laikā jāpaziņo par to uzņēmumam un FKTK. Turpmāk šādi paziņojumi jāsniedz, iegādājoties 25%, 50% un 75% akciju. Kad akcionāram jau pieder vairāk par 90% uzņēmuma pamatkapitāla, akcionāru mazākums var pieprasīt, lai akciju kontrolpaketes turētājs iegādājas arī tiem piederošās akcijas. Ja akcionāru mazākums noraida kontrolpaketes īpašnieka piedāvāto cenu, attiecīgo cenu nosaka tiesa.

Saskaņā ar 2002. gada ERAB biznesa vadības novērtējumu (*Corporate Governance Sector Assessment Project*)¹⁶, Latvija tās uzņēmumu vadību reglamentējošo likumdošanas aktu ziņā ierindota starp valstīm, kam raksturīga “augsta atbilstība” OECD *Uzņēmumu vadības principiem*. “Augstas atbilstības” kategorijas valstu prioritātes reformu jomā ir esošo likumdošanas aktu ieviešana un īstenošana. Jo īpaši, regulatoram būtu jānodrošina pietiekama neatkarība un resursi, lai veiktu šo uzdevumu; uzlabojama būtu arī tiesu sistēmas kompetence, pieņemot lēmumus strīdos, kas skar uzņēmumu vadības jautājumus.

Koncesijas

Koncesiju likums Latvijā tika pieņemts 2000. gadā. Latvijā citu likumu – gan vispārīgo, gan speciālo likumu - starpā, kas piemērojami publiskā un privātā sektora partnerībai (PPP), minami šādi likumdošanas akti: likums “Par uzņēmējdarbībai sniegtā valsts un pašvaldību atbalsta kontroli”, Likums par ostām, Enerģētikas likums, Dzelzceļa likums, Radio un televīzijas likums un Atkritumu apsaimniekošanas likums. Koncesiju likums nosaka pakalpojumu sniegšanas tiesību nodošana vai izņēmuma tiesības izmantot koncesijas resursus, kuri tiek nodoti uz noteiktu laiku, kas nedrīkst pārsniegt 30 gadu, koncedentam un koncesionāram noslēdzot par to koncesijas līgumu.

Ja koncesijas resursi ir valsts īpašums, Ministru kabinets darbojas kā koncedents un pilnvaro attiecīgās nozares ministriju noslēgt līgumu. Ja koncesijas resursi ir pašvaldības īpašums, koncedents ir attiecīgā pašvaldība. Piedalīties izsolē vai konkursā par tiesībām uz koncesiju var gan Latvijas, gan ārvalstu uzņēmumi vai asociācijas, lai gan, ja koncesiju iegūst ārvalstu uzņēmums, pirms koncesijas piešķiršanas tam jānodibina Latvijā reģistrēts uzņēmums.

Koncesijas likums nosaka, ka koncesiju var piešķirt izsoles vai konkursa kārtībā, kā arī nosaka kārtību, kādā paziņojami izsoles vai konkursa rezultāti. Likumā nav skaidri pateikts, vai koncesiju drīkst piešķirt tiešu pārrunu/ līguma ceļā. Par izsoles vai konkursa rezultātiem var iesniegt apelāciju attiecīgi Ministru kabinetam vai pašvaldības domei (padomei) ne vēlāk kā 15 dienu laikā. Šobrīd nav paredzēta apelācijas iespēja tiesā vai starptautiskā arbitrāžā. Koncesijas likumā nav iekļauts arī tā saucamais “stabilitātes pants”, kas garantētu līguma slēgšanas datumā spēkā esošā likuma piemērošanu gadījumā, ja šajā likumā vēlāk tiek izdarīti grozījumi.

Darījumu nodrošināšana

Latvijas likumdošanas akti, kas regulē darījumu nodrošināšanu, tika mainīti 1998.–1999. gadā, lai ieviestu uz tirgu orientētu, elastīgu un atklātu sistēmu. Esošie likumdošanas akti paredz divu veidu

¹⁶ ERAB biznesa vadības novērtējums tikai uz “likumiem kā tādiem”, nevis attiecīgo tiesisko aktu īstenošanas līmeni.

ķīlas: neregistrētas ķīlas, ko regulē Civillikums, un registrētas ķīlas, ko regulē galvenokārt Komerķīlas likums. Komerķīlas likums attiecas uz kustamām ķermeniskām vai bezķermeniskām lietām, kas pieder uzņēmumam, neatkarīgi no tā, vai tās ir konkretizētas vai aprakstītas vispārīgi. Var tikt iekļāts viss uzņēmums/ uzņēmēj sabiedrība, tomēr tādā gadījumā uzņēmuma nekustamais īpašums un tam piederošie kuģi šajā ķīlā neietilpst. Komerķīlas devējam jābūt uzņēmumam vai uzņēmēj sabiedrībai, pretējā gadījumā kā komerķīlu var iekļāt tikai lidaparātus, sauszemes transporta līdzekļus, kā arī uzņēmumu kā lietu kopību, uzņēmēj sabiedrības kapitāla daļas, pajas, slēgtās emisijas akcijas un slēgtās emisijas obligācijas.

Komerķīlas jāreģistrē Komerķīlu reģistrā, kas ir Uzņēmumu reģistra daļa. Pusēm jāiesniedz parakstīts reģistrācijas pieteikums, pievienojot dokumentu, no kura izriet nodrošināmais prasījums, un komerķīlas līguma kopijas. Reģistrācija parasti ilgst 5–10 dienas, un informācija par iekļāto īpašumu pēc komerķīlas reģistrēšanas ir pieejama elektroniski tiešsaistes režīmā¹⁷. Atšķirīgiem aktīviem eksistē atsevišķi reģistri, tādējādi, ja tiek iekļāts viss uzņēmums, reģistrācijas pieteikums iesniedzams dažādās institūcijās.

Kopumā likumdošanas bāze komercdarbības prasībām ir apmierinoša. Tomēr ir dažas jomas, kurās joprojām ir neskaidrības vai sarežģījumi:

- prasība reģistrācijas pieteikumā atsevišķi norādīt visus kā komerķīlu reģistrējamus priekšmetus, varētu radīt problēmas, ja iekļāta tiek mainīga lietu kopība;
- ja iekļāts tiek uzņēmums, grūtības varētu radīt prasība izdarīt izmaiņas reģistrācijas pieteikumā, ja uzņēmums ir iegādājies vai tam ir pievienotas kustamās lietas, kas jāreģistrē atsevišķi kustamo lietu reģistrā.

Komerķīlas ņēmējam ir tiesības pārņemt iekļāto mantu savā valdījumā, kopš stājas spēkā viņa tiesības izlietot komerķīlas tiesības (Komerķīlas likuma 36. panta 1. punkts, Civillikuma 1319. pants). Iekļāto mantu bez tiesas starpniecības var pārdot, kad pagājušas 30 dienas no paziņojuma iesniegšanas komerķīlu reģistra turētājam. Komerķīlas ņēmējs iekļātās mantas pārdošanu var veikt pats, ja par to ir panākta vienošanās ar komerķīlas devēju, un šī vienošanās ir reģistrēta. Pēdējais ERAB juristu sagatavotais valsts likumdošanas apskats (2003) likumdošanas aktu īstenošanu praksē Latvijā šajā ziņā novērtēja kā ātru un efektīvu.

Telekomunikācijas

Šobrīd telekomunikāciju sektoru Latvijā regulē 2001. gada likums “Par telekomunikācijām” un Sabiedrisko pakalpojumu komisija. Likums “Par telekomunikācijām” nodrošina juridisko bāzi pilnīgai telekomunikāciju tirgus liberalizācijai, sākot ar 2003. gada janvāri, un padara Latvijas likumdošanu atbilstošu vairumam ES *acquis* prasībām. Turklāt likums “Par telekomunikācijām” kopš tā laika ir papildināts ar vairākiem noteikumiem, iekļaujot ES regulu prasības, kas aptver, *inter alia*, ievērojamas tirgus daļas kontroli, licencēšanu, domstarpību risināšanu, tarifus un universālu telekomunikāciju pakalpojumu sniegšanu.

1993. gadā SIA “Lattelekom” (uzņēmuma ar valstij piederošu kontrolpaketi) 49% piederēja konsorcijam *TILTS Communications*, kas pieder Somijas uzņēmuma *Sonera Corporation* meitas uzņēmumam *Sonera*. *TILTS Communications* 1994. gadā noslēdza jumta līgumu ar Latvijas valdību, saskaņā ar kuru apņēmas nākamo trīs gadu laikā veikt investīcijas 160,3 milj. ASV dolāru apmērā un ieguva ekskluzīvas tiesības uz telekomunikāciju pakalpojumu sniegšanu līdz 2013. gadam. Tomēr šo ekskluzīvo tiesību termiņa saīsināšana līdz 2003. gada 1. janvārim ir radījusi vēl neatrisinātas domstarpības par kompensāciju, kas valstij būtu jāmaksā *TILTS Communications*, kas tagad pieder *TeliaSonera*. Lai gan šīs domstarpības nav aizkavējušas fiksēto līniju komunikāciju tirgus atvēršanu,

¹⁷ see www.kr.gov.lv.

tās ir aizkavējušas atlikušo valstij piederošo 51% SIA "Lattelekom" daļu pārdošanu. Turklāt tā rezultātā publiskā tīkla modernizācija noris lēnāk nekā paredzēts.

Latvija ir guvusi labus panākumus, saskaņojot savus likumdošanas aktus ar vairumu ES *acquis* prasību. Sarunas par ES telekomunikāciju sadaļu tika slēgtas vēl pirms Latvijas paredzamās iestāšanās ES 2004. gadā, un Latvija nav mēģinājusi panākt nekādus pārejas noteikumus.

Lai gan visi galvenie Latvijas telekomunikāciju tirgus elementi tika liberalizēti 2003. gada 1. janvārī, šķiet, ka īstā konkurence sāksies tikai pēc kāda laika, jo vēl pastāv zināmas neskaidrības likumdošanas jautājumos, īpaši attiecībā uz tarifu pārstrukturēšanu, universālo telekomunikāciju pakalpojumu sniegšanu un pārrunām par starpsavienojumu maksām starp bijušo valsts uzņēmumu SIA "Lattelekom" un jaunajiem ienācējiem tirgū. Lai gan kopš tirgus atvēršanas Sabiedrisko pakalpojumu komisija jau ir izsniegusi vairākas licences, tirgū joprojām dominē SIA "Lattelekom", un būs jāatrisina starpsavienojumu un tarifu pārstrukturēšanas jautājumi, pirms alternatīvie operatori varēs kļūt par vēra ņemamiem konkurentiem tirgū. Telekomunikāciju jomā Latvijai tagad galvenie uzdevumi ir pieņemt likumdošanas aktus, kas vēl nepieciešami likumu ieviešanai, pilnībā ieviest atlikušos regulējošos aktus un uzlabot Sabiedrisko pakalpojumu komisijas spēju izpildīt arvien pieaugošās prasības, kas rodas, attīstoties konkurencei šajā sektorā.

3. PIELIKUMS: MAKROEKONOMISKĀ ATTĪSTĪBA UN RĀDĪTĀJI

Rezultāts: investīciju veicināta ekonomiskā izaugsme. 2003. gada pirmajā pusē IKP pieaugums bija 7,5%, kas visticamāk visā gadā kopumā sasniegs 6,5%, kas ir nedaudz vairāk nekā 2002. gadā, kad IKP pieaugums bija 6,1%. IKP pieaugumam 2004. gadā un vidēji ilgā laika posmā vajadzētu saglabāties tuvu 5-5,5% gadā. Tāpat kā pārējās Baltijas valstīs ilgtspējīgā tautsaimniecības attīstība bija iespējama, pateicoties ievērojamajam pieaugumam bruto kapitālieguldījumos un privātā patēriņa jomā, kas 2002. gadā pieauga par attiecīgi 10,4% un 7,2%. Investīciju pieaugumu veicināja ievērojami tiešo ārvalstu investīciju pieplūdumi un sākotnēji zemās procentu likmes. Patēriņš pieaudzis, pateicoties ievērojamajam pieaugumam reālajās algās (ieskaitot aizejošās valdības veiktos algu paaugstinājumus valsts sektorā). Tomēr 2002. gada otrajā pusē palielinājās arī ārējais pieprasījums, un 2003. gada pirmajā pusē eksports cenu izteiksmē palielinājās par 19%, gandrīz sasniedzot importa pieauguma līmeni 20% apmērā.

Apstrādājošā rūpniecība, būvniecība, izrakteņu iegūšanas nozare un zivsaimniecība – visas šīs nozares 2003. gadā ir uzrādījušas augstus pieauguma tempus. Neraugoties uz Krievijas naftas transporta monopoluzņēmuma *Transneftj* lēmumu pārtraukt visas piegādes Ventspils ostai Latvijā pa naftas cauruļvadiem, sākot ar 2003. gadu (pa cauruļvadiem transportētās naftas un naftas produktu apjoms pirmajā pusgadā samazinājās par 14%), kopējā pievienotā vērtība pirmajā pusgadā transporta un noliktavu sektorā arī pieauga par 14,9%. Tas bija iespējams, jo daļa no naftas tranzīta apjoma, kas agrāk tika transportēta pa cauruļvadiem, tika transportēta pa dzelzceļu un sauszemi, kā arī uz Rīgas un Liepājas ostām, taču nav skaidrs, kas sāks izpausties jaudu nepietiekamības sekas. Veiksmīgajam referendumam par iestāšanos ES un paredzamajam Eirozonas atvēršanās procesam 2003. gada otrajā pusē vajadzētu veicināt eksporta tālāku pieaugumu un ārvalstu tiešo investīciju pieplūdumu šajā gadā, lai gan tranzīta perspektīvas joprojām ir vājas.

Fiskālā politika: ievērojami ieņēmumi kompensē pieaugošos izdevumus. Kopējais valsts budžeta deficīts 2002. gadā sasniedza 2,7% no IKP, un 2003. gadam valdība apstiprināja budžeta deficītu 3% apmērā. 2002. gadā strauji pieauga izdevumu apjoms, jo gada beigās bija ievērojami papildu tēriņi un algu pieaugums valsts sektorā strādājošajiem. Fiskālās konsolidācijas trūkums likumā "Par valsts budžetu 2003. gadam" izskaidrojams ar valdības lēmumu ar 2003. gada janvāri samazināt uzņēmumu ienākuma un sociālā nodokļa likmes un ievērojamo pieaugumu atsevišķās izdevumu kategorijās, piemēram, algās. Vasarā valdība apstiprināja papildu budžetu, kas tika sadalīts lauksaimniecības subsīdijām, algu pielikumiem skolotājiem un veselības aprūpei. Tomēr 2003. gada pirmajā pusgadā, neraugoties uz nodokļu samazināšanu, valstij ir bijuši ievērojami ieņēmumi. Tā rezultātā deficīts varētu būt nedaudz mazāks, nekā budžetā paredzētais (ar nosacījumu, ka valdība šajā gadā vairs nepieņems otru papildu budžetu).

Lai gan valdība vairākkārt ir uzsvērusi savu apņemšanos panākt sabalansētu budžetu vidēji ilgā laika posmā, fiskālās konsolidācijas temps ir ļoti lēns. 2004. gada budžets, ko Ministru kabinets apstiprināja 2003. gada septembra beigās, atspoguļo valsts budžeta deficītu 2% apmērā no IKP un valsts un pašvaldību budžeta deficītu – 2,5%. Salīdzinoši lēnā fiskālā konsolidācija var radīt Latvijai grūtības segt ar iestāšanos ES un NATO nākotnē paredzamos izdevumus Māstrihtas līgumā un Stabilitātes un attīstības paktā noteikto ierobežojumu ietvaros. Galvenais uzdevums joprojām ir uzlabot budžeta plānošanu vidēji ilgā laika posmā, ieviest stingrāku kontroli pār vietējām pašvaldībām un uzlabot nodokļu iekasēšanas rādītājus, tajā pašā laikā turpinot piesardzīgu nodokļu likmju samazināšanu. Tomēr Latvijai vidēji ilgā laika posmā vajadzētu saņemt arī ievērojamu finansiālu palīdzību no ES (ko SVF aplēsis tuvu 1% no IKP, Latvijai gatavojoties iestāšanos ES līdz 2004. gadam, un tuvu 3,5% periodā pēc iestāšanās ES).

Monetārā politika un inflācija: konkurētspējīgas valūtas piesaiste pamatota ar ražīguma pieaugumu. Latvijas monetārā bāze ir gandrīz pilnībā segta ar neto ārvalstu aktīviem, un Latvijas Bankas mērķis ir

noturēt latu +/- 1% robežās attiecībā uz tā piesaisti SDR, kas praksē ir tas pats, kas valūtas padomes mehānisms. Nesenais SVF pētījums liecina, ka valūtas piesaiste joprojām ir atbilstoša, tā kā konkurētspēja pēc ražīguma pieauguma pēdējos gados ir saglabājusies ļoti spēcīga. Saskaņā ar nesentajiem valdības paziņojumiem, Latvija drīz pēc iestāšanās ES izteiks vēlēšanos 2005. gada janvārī pievienoties ES valūtu kursa kontroles mehānismam II (ERM II) un galu galā 2008. gadā par savu valūtu pieņems eiro. Tas nozīmē, ka Latvija atteiksies no esošās piesaistes SDR, tā kā piesaistes kādai citai valūtai, izņemot eiro, nav savienojamas ar ERM II. Valdība visticamāk pieņems šaurāku piesaisti, nekā to atļauts ERM II ietvaros, jo esošā piesaiste pie SDR ir +/- 1%. Latvijas institūcijām nāksies piekrist ES institūcijām attiecībā uz centrālo paritāti, pamatojoties uz Latvijas konkurētspējas un jaunās piesaistes ilgtspējības novērtējumu. Tādējādi šobrīd tiek paredzēts, ka pāreja no SDR uz eiro piesaisti notiks atbilstoši maiņas kursam starp SDR un eiro, kas būs spēcīgā šīs pārejas brīdī.

Gada vidējā inflācija ir zema (3,7% 2003. gada jūnijā, aprēķinot par gadu), un vidējās procentu likmes vietējiem starpbanku aizdevumiem ir samazinājušās no 8,3% 1998. gada novembrī, kad tās bija visaugstākās, līdz 2,8% 2003. gada jūnijā, pateicoties augušajai uzticībai bankām un lielākai konkurencei banku sektorā. Latvijas Bankas refinansēšanas likmes ir saglabājušās nemainīgas 3% apjomā kopš 2002. gada septembra. Plašās naudas pieaugums samazinājies no 21% gadā 2002. gada decembrī līdz 17% 2003. gada jūnijā, bet vietējo kredītu pieaugums 2003. gada jūnijā bija saglabājās apmērām tādā pašā apmērā – 40% gadā. Privātā sektora kreditēšanas apjoma pieaugums 2002. gadā samazinājās līdz 37%, kamēr 2001. gadā tas bija sasniedzis 50%. Patēriņa kredītu pieaugums ir sasniedzis 80%, lai gan jāņem vērā, ka šādi kredīti sākti izsniegt samērā nesen, un hipotekārie kredīti veido aptuveni ceturto daļu no kopējā kredītu apjoma pieauguma. Pa to laiku uzņēmumu kreditēšana 2002. gadā pieaugusi tikai par 27%, kamēr iepriekšējā gadā – par 50%. Augstie patēriņa kredītu un hipotekārās kreditēšanas pieauguma tempi varētu radīt arī bažas, īpaši, ja izteikti pasliktinātos ārējā vide, un ņemot vērā, ka gandrīz pusi noguldījumu veikuši nerezidenti. Tomēr šie noguldījumi iepriekšējo krīžu laikā saglabājušies apbrīnojami stabili un visticamāk, ka tādi arī paliks, pat ņemot vērā pieaugošo Krievijas kapitāla repatriācijas tendenci.

Maksājumu bilance un rezerves: *augstais tiešo ārvalstu investīciju radītais tekošā konta deficīts vidēji ilgā laika posmā.* Lai gan tekošā konta deficīts 2002. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās gandrīz par 2% (sasniedzot 7,8% no IKP 2002. gadā), šis samazinājums galvenokārt atspoguļoja statistikas aptvertos privātos pārvadājumus un iepriekš neuzskaitīto tekstilpreču eksportu (šī jaunā metodoloģija netiek piemērota retrospektīvi). Tādējādi tekošā konta deficīts faktiski ir palicis nemainīgs salīdzinājumā ar 2001. gada līmeni. Eksporta pieaugums 2002. gada otrajā pusē, galvenokārt pārtikas preču, tekstilpreču un iekārtu eksporta pieaugums uz Lietuvu, Krieviju un Skandināvijas valstīm palīdzēja zināmā mērā kompensēt arvien pieaugošos importa apjomus. Krievijas naftas tranzīta novirzīšana no Ventspils jau pagājušajā gadā būtiski ietekmēja ieņēmumus transporta sektorā, lai gan straujais pieaugums naftas pārvadājumos pa sauszemi un dzelzceļu un uz citām ostām spēja to zināmā mērā kompensēt. Ņemot vērā tranzīta neiepriecinošās perspektīvas, visticamāk, ka tekošā konta deficīts šogad palielināsies un vidēji ilgā laika posmā saglabāsies 8-9% robežās. Paredzams, ka eksporta pieaugums būs stabils, taču tāds būs arī importa pieaugums, ko noteiks lielā nepieciešamība pēc investīcijām, kamēr tranzīta perspektīvas joprojām paliek neskaidras.

Par laimi tekošā konta deficīta finansējums diez vai radīs lielas problēmas, jo neto tiešo ārvalstu investīciju plūsmas (gan investīcijas kapitālā, gan starpuzņēmumu aizņēmumi) nosedz lielāko deficīta daļu. Patiesi, 2002. gadā neto tiešās ārvalstu investīcijas nosedza trīs piektdaļas no tekošā konta deficīta. Lai gan neto tiešo ārvalstu investīciju plūsmas ir saglabājušās ievērojamā apmērā, ir palielinājušies arī neto ārējie aizņēmumi, turklāt lielāko pieaugumu nosaka nerezidentu noguldījumi bankās. Paredzams, ka šī tendence turpināsies, lai gan ne tika straujā tempā. Latvija plāno emitēt valsts eiroobligācijas 300-400 milj. ASV dolāru apmērā, lai gan sākotnēji noteiktais emisijas termiņš gada beigās varētu tikt pārcelts uz nākamā gada sākumu. Būtiski, ka paredzams vidēja termiņa investīciju palielinājums, kas nav saistīts ar aizņēmumiem, tā kā parādīsies ar iestāju ES saistītas naudas plūsmu pieplūdums, t.sk. no

ES. Tiek piesardzīgi prognozēts, ka nedaudz samazināsies valsts rezerves, tomēr saglabājoties tuvu trīs mēnešu importa apmēram.

Ārējais parāds un parāda atmaksāšana: stabils bruto ārējā parāda pieaugums. Lai gan pēdējos gados neto tiešo ārvalstu investīciju pieplūdums un starpuzņēmumu aizņēmumu apjoms ir bijis ievērojams, tas tomēr nav varējis segt visu tekošā konta deficītu, un tādējādi strauji pieaudzis bruto ārējais parāds. Straujo kopējā parāda apjoma pieaugumu noteikusi galvenokārt privātā sektora kreditēšana, bet tas atspoguļo arī Latvijas kā NVS noguldītāju ārzonās finanšu centra statusu (nerezidentu noguldījumi veido aptuveni 36% no kopējā ārējā parāda). Tomēr, ņemot vērā paredzamo straujo tautsaimniecības produkcijas un zināmā mērā arī eksporta pieaugumu, paredzams, ka 2003. un 2004. gadā kopējais ārējais parāds saglabāsies aptuveni 74% apmērā no IKP un 190% no preču un pakalpojumu eksporta. Turklāt, tā kā augošais nerezidentu noguldījumu apjoms jākompensē ar atbilstošiem aktīviem, arī Latvijas banku ieguldījumi ārvalstīs pēdējo gadu laikā ir strauji pieauguši. Līdz ar to neto ārējais parāds (bruto parāds mīnus valsts rezerves un banku likvidie ārvalstu aktīvi) joprojām ir aptuveni 30% no IKP vai nedaudz vairāk par pusi no tekošā konta ieņēmumiem.

Vairāk nekā puse kopējā parāda ir īstermiņa, galvenokārt, nerezidentu (NVS) noguldījumi, tomēr mazticams, ka varētu notikt pēkšņa šo līdzekļu aizplūde, ņemot vērā, ka banku sistēmas NVS joprojām nav pietiekami attīstītas. Valsts parāds joprojām ir 11-13% no kopējā parāda jeb aptuveni 10% no IKP (tā lielākā daļa ir parāds kreditoriem no daudzām valstīm, lai gan pieaug arī privāto kreditoru aizdevumu daļa). Paredzams, ka vidēji ilgā laika posmā valsts sektora daļa kopējā parādā varētu nedaudz palielināties, ko noteiktu gaidāmā eiroobligāciju emisija un nepieciešamība valdībai finansēt infrastruktūras un vides projektus, gatavojoties iestājamai ES. Tiek prognozēts, ka 2002. un 2003. gadā parāda atmaksāšanai stabili tiks novirzīti 14-15% no tekošā konta ieņēmumiem. Parāda atmaksas iespējas devalvācijas gadījumā netiek apdraudētas, pateicoties nelielajam neto ārējā parāda apmēram. Nozīmīgākās kredītreitingu aģentūras 2002. un 2003. gadā sāka paaugstināt Latvijas reitingu, piemēram, 2003. gada jūlijā kredītreitingu aģentūra *Fitch Ratings* paaugstināja Latvijas reitingu ilgtermiņa aizdevumiem ārvalstu valūtā no BBB uz BBB+.

3. PIELIKUMS.1. tabula. Strukturālo reformu salīdzinošie rādītāji darbības valstīs

	Čehija	Igaunija	Ungārija	Latvija	Lietuva	Polija	Slovākija ¹	Slovēnija
Uzņēmumi								
Budžeta subsīdijas un tekošie maksājumi (% no IKP) ²	7.9	1.1	na	6.0	0.2	2.5	2.7	1.1
Privātā sektora daļa IKP (%)	80.0	80.0	80.0	70.0	75.0	75.0	80.0	65.0
Tirdzniecība ar nepārejas valstīm (%)	80.7	71.8	84.5	67.7	61.5	81.3	63.5	77.6
Rūpniecības daļa kopējā darba tirgū (%)	30.7	24.7	34.1	19.5	20.9	20.6	26.7	38.5
Darba ražīgums ražošanā, izmaiņas par 1995.-2002. g. (%)	53.9	18.5	48.3	15.5	93.2	33.0	16.1	-8.3
Investīciju līmenis/IKP (%)	34.0	na	26.8	29.5	na	19.2	na	na
ERAB rādītāji – uzņēmumu reforma ³	3.3	3.3	3.3	3.0	3.0	3.3	3.0	3.0
ERAB rādītāji - konkurences politika ³	3.0	2.7	3.0	2.7	3.0	3.0	3.0	2.7
ERAB rādītāji – mazo uzņēmumu privatizācija ³	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3
ERAB rādītāji – lielo uzņēmumu privatizācija ³	4.0	4.0	4.0	3.3	3.7	3.3	4.0	3.0
Infrastruktūra								
Valdības kapitālizmaksas (% no IKP)	na	3.9	3.5	4.1	3.1	na	na	na
Telefonu pieslēgumu skaits, fiksēto un mobilo (uz 100 iedz.)	37.8	35.1	36.1	30.1	27.1	29.5	26.1	40.7
Interneta pieslēgumu skaits (uz 10,000 iedz.)	219.6	465.9	194.5	155.7	150.8	170.0	159.3	179.0
Darba ražīgums uz dzelzceļiem (1989=100)	68.2	287.4	130.3	108.6	54.4	93.1	61.7	133.6
Elektrības tarifi, USc kWh (maksājumi, %)	7.96(na)	5.6(>90)	8.7(>90)	4.9(99.5)	7.9(>90)	8.75(>90)	7.5(95)	8.0(95-98)
ERAB rādītāji - infrastruktūras reforma ³	3.0	3.3	3.7	2.7	2.7	3.3	2.3	3.0
Elektroenerģija ³	3.3	3.0	4.0	3.0	3.0	3.0	4.0	3.0
Dzelzceļi ³	3.0	4.3	3.3	3.3	2.3	4.0	2.3	3.0
Autoceļi ³	2.3	2.3	3.3	2.3	2.3	3.0	2.3	3.0
Telekomunikācijas ³	4.0	4.0	4.0	3.0	3.3	4.0	2.3	3.0
Ūdens un notekūdeņi ³	4.0	4.0	4.0	3.3	3.3	3.3	2.3	4.0
Finansu institūcijas								
Banku skaits (ar ārzemju kapitālu) ⁴	37(26)	7(4)	38(27)	23(9)	14(7)	59(45)	19 (12)	22(6)
Valsts banku aktīvu daļa (%)	4.6	0.0	10.8	4.0	0.0	26.6	4.9	48.6
Sliktie kredīti (% no kopējo kredītu skaita)	9.4	0.8	4.6	2.1	5.8	24.6	24.3	10.0
Vietējie kredīti privātajam sektoram (% no IKP)	20.0	29.8	34.0	33.4	14.2	15.2	27.6	41.0
Akciju tirgus kapitalizācija (% no IKP)	21.0	33.6	17.4	8.0	9.5	14.3	7.0	19.1
ERAB rādītāji – banku sektora reforma ³	3.7	3.7	4.0	3.7	3.0	3.3	3.3	3.3
ERAB rādītāji – citu finansu institūciju reforma ³	3.0	3.3	3.7	3.0	3.0	3.7	2.7	2.7

¹ 2001.gada dati par budžeta subsīdijām un tekošajiem maksājumiem, banku skaitu, valsts banku aktīvu daļu, un vietējiem kredītiem privātajam sektoram

² Čehijai: subsīdijas uzņēmumiem un finansu institūcijām, ieskaitot Konsolidacni Bankas Aģentūru

³ Dati par 2003.gadu visām valstīm

⁴ Igaunijai: ieskaitot Merita-Nordbanken filiāli un investīciju bankas

3. PIELIKUMS. 2. tabula. Sociālekonomiskie rādītāji par Latviju

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Produkcijas apjoms un Izdevumi <i>(izmaiņas reālās vērtības, %)</i>										
IKP	2.2	-0.9	3.7	8.4	4.8	2.8	6.8	7.9	6.1	6.0
Privātais patēriņš	3.2	0.6	9.9	4.9	1.1	3.7	7.4	7.8	7.2	
Valsts patēriņš	-0.9	7.7	1.8	0.3	6.1	0.0	-1.9	0.3	1.4	
Investīcijas - bruto	0.8	8.7	8.2	14.4	52.4	1.7	0.6	24.8	3.4	
Preču un pakalpojumu eksports	-8.4	3.3	20.2	13.1	4.9	-6.4	12.0	6.9	6.3	
Preču un pakalpojumu imports	-0.7	1.3	28.5	6.8	19.0	-5.2	4.9	12.6	4.5	
Rūpniecības produkcijas apjoms -bruto	-7.1	1.6	2.5	12.5	3.5	-5.7	3.2	6.9	5.8	
Lauksaimniecības produkcijas apjoms - bruto	-15.0	11.7	-7.1	6.6	-3.5	-3.4	11.3	8.2	4.2	
Nodarbinātība 1/ <i>(izmaiņas %)</i>										
Darba spēks (vidēji gadā)	-1.5	-1.9	-6.3	-2.4	-1.6	-1.6	-2.7	0.6	1.5	
Nodarbinātība (vidēji gadā)	-10.1	-3.5	-9.3	4.4	-0.4	-1.8	-2.8	2.2	2.8	
<i>(% no darba spēka)</i>										
Bezdarbs (vidēji gadā)	16.7	18.1	20.6	15.1	14.1	14.3	14.4	13.1	12.1	
Cenas un algas <i>(izmaiņas %)</i>										
Patēriņa cenas (vidēji gadā)	35.9	25.0	17.6	8.4	4.7	2.4	2.6	2.5	1.9	3.3
Patēriņa cenas (gada beigās)	26.3	23.1	13.1	7.0	2.8	3.2	1.8	3.2	1.4	4.9
Ražotāju cenas (vidēji gadā)	16.9	11.9	13.7	4.1	1.9	-4.0	0.6	1.7	1.0	
Ražotāju cenas (gada beigās)	10.7	15.9	7.7	3.6	-1.9	-1.1	1.0	1.8	0.8	
Vidējie mēneša ienākumi ekonomikā - bruto (vidēji gadā)	52.2	24.5	10.3	21.6	11.1	5.8	6.1	6.5	8.5	
Valsts sektors 2/ <i>(% no IKP)</i>										
Valsts bilance	-4.4	-4.0	-1.8	0.3	-0.8	-3.9	-3.2	-2.0	-2.7	-3.0
Valsts izdevumi	40.5	41.5	39.5	41.0	43.3	44.1	42.0	37.2	38.8	
Valsts parāds	14.1	16.3	14.5	12.0	10.4	13.1	13.1	14.8	14.6	
Monētārais sektors <i>(izmaiņas %)</i>										
Plašā nauda (M2, gada beigās)	47.4	-23.1	19.9	38.7	5.9	8.0	27.9	20.8	21.0	
Vietējie kredīti (gada beigās)	72.3	-28.2	6.0	39.3	30.6	15.2	43.6	35.6	39.8	
<i>(% no IKP)</i>										
Plašā nauda (M2, gada beigās)	33.4	22.5	22.4	26.6	25.7	25.6	29.3	32.0	35.9	
Banku procenti un valūtas kursi <i>(% par gadu, gada beigās)</i>										
Refinansēšanas likme	25.0	24.0	9.5	4.0	4.0	4.0	3.5	3.5	3.0	
Starptanku tirgus likme 3/	37.8	21.1	9.7	3.9	7.0	2.7	3.3	5.4	2.7	
Depozītu likme (īstermiņa, līdz 1 gadam)	18.8	15.0	10.0	5.3	6.5	4.2	4.2	5.7	5.2	
Aizdevumu likme (īstermiņa, līdz 1 gadam)	36.7	31.1	20.3	12.1	16.4	12.5	11.8	9.9	7.4	
<i>(Lats pret US\$)</i>										
Valūtas kursi (gada beigās)	0.55	0.54	0.56	0.59	0.57	0.58	0.61	0.64	0.59	
Valūtas kursi (vidēji gadā)	0.56	0.53	0.55	0.58	0.59	0.59	0.61	0.63	0.62	
Ārējais sektors <i>(US\$, miljoni)</i>										
Tekošais konts	201	-16	-279	-345	-650	-654	-493	-732	-659	-879
Tirdzniecības bilance	-301	-580	-798	-848	-1,130	-1,027	-1,058	-1,351	-1,444	-1,589
Preču eksports	1,022	1,368	1,488	1,838	2,011	1,889	2,058	2,216	2,576	2,833
Preču imports	1,322	1,947	2,286	2,686	3,141	2,916	3,116	3,567	4,020	4,422
Ārzemju tiešās investīcijas, netto	279	245	379	515	303	331	400	151	388	350
Bruto uzkrājumi (gada beigās), izņemot zeltu	545	506	622	704	728	840	851	1,149	1,241	
Ārējais parāds 4/	na	na	2,091	2,756	3,098	3,821	4,702	5,570	6,974	
<i>(preču un pakalpojumu imports, mēneši)</i>										

Bruto uzkrājumi (gada beigās), izņemot zeltu	4.0	2.8	2.5	2.5	2.2	2.8	2.6	3.2	3.2	
	<i>(tekošā konta ieņēmumi, atskaitot pārskatījumus, %)</i>									
Kredītu apkalpošanas maksājumi	3.9	8.1	10.0	10.5	10.1	13.5	15.5	19.9	14.3	
Papildus rādītāji										
Iedzīvotāji (gada beigās, milj.)	2.5	2.5	2.5	2.5	2.4	2.4	2.4	2.3	2.3	
IKP (milj. Ls)	2,043	2,329	2,807	3,269	3,592	3,890	4,348	4,813	5,195	
IKP uz vienu iedzīvotāju (USD)	1,442	1,764	2,054	2,289	2,538	2,792	3,032	3,269	3,605	
Rūpniecības daļa IKP (%)	25.4	24.5	23.2	23.9	20.2	17.4	16.4	16.4	16.6	
Lauksaimniecības daļa IKP (%)	9.5	9.9	8.2	5.6	4.4	4.3	4.9	4.7	4.5	
Tekošais konts/IKP (%)	5.5	-0.4	-5.5	-6.1	-10.7	-9.8	-6.9	-9.5	-7.8	-8.5
Ārējais parāds-uzkrājumi, milj. USD	na	na	1,469	2,052	2,370	2,981	3,851	4,421	5,733	
Ārējais parāds/IKP (%)	na	na	41.0	49.0	50.9	57.5	65.6	72.6	83.0	
Ārējais parāds/Preču un pakalpojumu eksports (%)	na	na	80.0	96.0	99.3	131.1	143.7	163.6	182.2	

Piezīme: Dati par 1992.-99.g. ņemti no valdības materiāliem un SVF, PB, OECD un SFI publikācijām. Dati par 2000-01.g. atspoguļo ERAB vērtējumu, kas daļēji pamatojas uz minētajiem informācijas avotiem.

2/ Valsts budžets sastāv no valsts, pašvaldību un rezerves fondiem. Ieņēmumi no privatizācijas neietilpst kopējos ieņēmumos. Aizdevumi ietilpst valsts budžetā.

3/ Vidējie banku procenti starpbanku tirgū..

4/ Ieskaitot nerezidentu personīgos noguldījumus, saistības ar uzņēmumu filiālēm un saistības ar tiešajiem investoriem.

4. PIELIKUMS: KOPEJAIS BIZNESA APJOMS

Nozaru biznesa grupa	Nodaļa	Projektu skaits	Kopējais projektu apjoms	ERAB finansējums	Aizdevums	Investīcijas kapitālā	%
Enerģētika	Energoefektivitāte	0.3	12	4	1	3	1%
	Enerģētika	2.0	99	50	50	0	15%
<i>Enerģētika - Kopā</i>		2.3	111	54	51	3	16%
Finanšu institūcijas	Investīcijas banku kapitālā	4.0	112	20	0	20	6%
	Banku aizdevumi	5.2	91	64	64	0	19%
	Investīciju fondi	1.2	64	15	0	15	4%
	Citas finanšu institūcijas	1.3	71	43	33	10	13%
<i>Finanšu institūcijas - kopā</i>		11.7	338	142	98	45	41%
Infrastruktūra	Pašvaldību un vides infrastruktūra	2.0	219	46	46	0	13%
	Transports	4.0	153	42	41	1	12%
<i>Infrastruktūra - kopā</i>		6.0	373	87	87	1	25%
Specializētās rūpniecības	Agrobizness	1.2	42	21	21	0	6%
	Nekustamais īpašums un tūrisms	2.0	61	18	17	1	5%
	Sakari, informātika un media	1.2	93	21	20	1	6%
<i>Specializētās rūpniecības - kopā</i>		4.4	195	60	59	2	18%
LATVIJĀ PAVISAM		24.4	1,016	344	294	50	100%

5. PIELIKUMS: PARAKSTĪTIE PROJEKTI

Nr.	Operācijas nosaukums	Reģionālie/ tiešie	Parakstīšanas datums	Projektu izmaksas	ERAB finansējums	Aizdevums	Investīcijas kapitālā	Projektu stadijas
27130	Asambleja Atfistības fonds	Reģionālais	29/11/2002	6.8	1.8	0.0	1.8	Ieviešana
19477	A/s BALTA (investīcijas akciju kapitālā)	Tiešais	27/06/2001	34.3	9.2	0.0	9.2	Ieviešana
353	Baltijas Investīciju fonds	Reģionālais	30/08/1995	6.2	1.6	0.0	1.6	Atmaksa
9446	Baltijas Investīciju fonds III	Reģionālais	03/11/2000	18.5	3.4	0.0	3.4	Ieviešana
3706	Baltijas Mazo Uzņēmumu Investīciju fonds	Reģionālais	15/12/1997	2.9	1.4	0.0	1.4	Atmaksa
4260	Baringa Komunikācijas (investīcijas kapitālā)	Reģionālais	05/12/1997	2.1	0.4	0.0	0.4	Atmaksa
14649	DIF (Tiešās ārvalstu investīcijas) - RAF Avia	Tiešais	09/03/2001	2.5	0.7	0.0	0.7	Ieviešana
13364	DVI, Inc. (aizdevums)	Reģionālais	19/03/2001	1.3	0.4	0.4	0.0	Atmaksa
27003	Danfoss aizdevums enerģētikas projektam	Reģionālais	20/12/2002	1.3	1.0	1.0	0.0	Ieviešana
1062	Daugavas HES kaskādes modernizācija	Tiešais	26/04/1996	62.2	21.4	21.4	0.0	Pabeigts
445	Viesnīca Radisson SAS Daugava	Tiešais	01/09/1994	39.0	10.9	10.9	0.0	Atmaksa
11624	ES/ERAB 1.fāze –palielinājums- Latvijas Unibanka	Tiešais	18/07/2000	10.0	10.0	10.0	0.0	Ieviešana
27514	ES/ERAB 2.fāze – 2.palielin. - Hanza Kapitāls	Reģionālais	11/06/2003	18.0	18.0	18.0	0.0	Parakstīts
27513	ES/ERAB 2.fāze - palielinājums - Unifizings	Tiešais	18/07/2003	15.0	15.0	15.0	0.0	Parakstīts
23972	ES/ERAB 2.fāze - Latvijas Unibanka	Tiešais	19/12/2001	10.0	10.0	10.0	0.0	Ieviešana
27526	ES/ERAB 2.fāze - Rietumu Banka (aizdevums)	Tiešais	23/09/2002	5.0	5.0	5.0	0.0	Ieviešana
5422	Energoefektivitātes un emisiju kontroles fonds	Reģionālais	22/12/1999	10.7	3.0	0.0	3.0	Ieviešana
1920	Eirovīzija - Latvija	Tiešais	25/03/1996	0.8	0.8	0.8	0.0	Atmaksa
26467	Fiesta	Reģionālais	20/12/2001	13.7	7.7	7.7	0.0	Ieviešana
1829	Hansabanka (agrāk Latvijas Zemes Banka)	Tiešais	03/02/1995	8.7	5.1	5.1	0.0	Pabeigts
3061	Hansabanka (agrāk LZB (investīcijas kapitālā))	Tiešais	12/04/1996	2.5	1.8	0.0	1.8	Pabeigts
3880	Hansabanka (pakārtotais aizdevums)	Tiešais	01/12/1997	3.6	3.6	3.6	0.0	Ieviešana
27587	Heitmana Centrāleiropas īpašuma partneru fonds II	Reģionālais	09/12/2002	3.9	1.1	0.0	1.1	Ieviešana
5024	Innova/98 LP	Reģionālais	10/06/1998	2.3	0.4	0.0	0.4	Ieviešana
338	Latvijas Investīciju banka (investīcijas kapitālā)	Tiešais	23/02/1994	7.9	1.4	0.0	1.4	Pabeigts
15654	Kesko Baltics	Reģionālais	20/12/2001	13.1	5.5	5.5	0.0	Ieviešana
335	Ārkārtējo investīciju projekts enerģētikā	Tiešais	23/12/1992	36.5	28.8	28.8	0.0	Pabeigts
3630	Latvijas GSM mobilie sakari	Tiešais	18/06/1997	89.8	19.8	19.6	0.2	Pabeigts
2712	Latvijas Unibanka (kreditlīnija)	Tiešais	07/12/1995	11.1	7.8	7.8	0.0	Pabeigts
3062	Latvijas Unibanka (investīcijas kapitālā)	Tiešais	11/05/1996	9.1	7.7	0.0	7.7	Pabeigts
6784	Latvijas Unibanka (sindicētais aizdevums)	Tiešais	17/11/1999	30.0	10.0	10.0	0.0	Atmaksa
2148	MBA aizdevums (garantijas)	Reģionālais	06/03/1995	0.2	0.2	0.2	0.0	Ieviešana
6176	MBA aizdevums II (garantijas)	Reģionālais	07/12/1998	0.1	0.0	0.0	0.0	Parakstīts
2973	Jaunās Eiropas apdrošināšanas riska kapitāls	Reģionālais	23/10/1996	2.4	0.6	0.0	0.6	Atmaksa
5490	PPF -Baltija -sākotn. kapitāls (Latvijas SRP)	Tiešais	04/03/1996	0.0	0.0	0.0	0.0	Pabeigts
8237	Pirmā Banka (investīcijas+aizdevums)	Tiešais	14/09/1999	88.6	4.5	0.0	4.5	Pabeigts
3561	Pirmā Banka (investīcijas kapitālā)	Tiešais	20/11/1996	3.9	4.4	0.0	4.4	Pabeigts
4489	Pirmā Banka (kreditlīnija)	Tiešais	22/01/1998	8.2	8.2	8.2	0.0	Pabeigts
26468	Pleskodāle	Reģionālais	20/12/2001	14.8	8.3	8.3	0.0	Ieviešana
1301	Rīgas apkārtējās vides projekts	Tiešais	06/08/1996	83.5	15.1	15.1	0.0	Pabeigts
645	Rīgas starptautiskās lidostas modernizācija	Tiešais	08/10/1993	10.5	9.5	9.5	0.0	Atmaksa
14231	Rīgas ūdens projekts	Tiešais	20/11/2000	135.7	30.5	30.5	0.0	Ieviešana
1588	Ceļu labiekārtošanas projekts	Tiešais	14/12/1994	29.5	9.1	9.1	0.0	Atmaksa
13827	Baltijas mazo/vidējo uzņēmumu fonds	Reģionālais	08/10/2001	5.5	1.0	0.0	1.0	Ieviešana
4429	Saules Banka (kreditlīnija)	Tiešais	15/10/1997	4.2	4.2	4.2	0.0	Pabeigts
6352	TPG Co-Investīcijas	Reģionālais	21/07/1999	21.6	5.7	0.0	5.7	Ieviešana
3951	Valdemāra Centrs SIA	Tiešais	18/12/1996	17.9	6.1	6.1	0.0	Pabeigts
5920	Ventspils ostas daudzfunkc. transporta termināls	Tiešais	29/06/1999	16.6	3.6	3.6	0.0	Pabeigts
1977	Ventspils ostas dzelzceļa termināls	Tiešais	30/11/1998	94.3	18.7	18.7	0.0	Atmaksa
LATVIJĀ KOPĀ				1,016.3	344.3	294.1	50.2	

o

Sektors	Projekti izpētes stadijā	Projekti konceptijas stadijā	Komitejas apstiprinātie projekti	Padomes apstiprinātie projekti	Projektu apjoms	Projektu skaits
Energoefektivitāte		-	-	-	-	-
Dabas resursi		-	-	-	-	-
Enerģētika	5.0	-	-	-	5.0	1
Enerģētika	5.0	0.0	0.0	0.0	5.0	1
Investīcijas banku kapitālā		-	-	12.4	12.4	1
Banku aizdevumi	20.0	-	-	-	20.0	2
Investīciju fondi		-	-	-	-	-
Citas finanšu institūcijas		-	-	-	-	-
Finanšu institūcijas	20.0	0.0	0.0	12.4	32.4	3
Vispārējā rūpniecība		-	-	-	-	-
Rūpniecība		0.0	0.0	0.0	0.0	0
Pašvaldību un vides infrastruktūra	25.0	-	9.0	-	34.0	3
Transports	7.0	-	-	-	7.0	1
Infrastruktūra	32.0	0.0	9.0	0.0	41.0	4
Agrobizness		-	-	2.2	2.2	1
Nekustamais īpašums un tūrisms	10.0	-	-	-	10.0	1
Sakari, informātika un media		-	-	-	0.0	-
Specializētā rūpniecība	10.0	0.0	0.0	2.2	12.2	2
Kopā	67.0	0.0	9.0	14.6	90.6	10

6. PIELIKUMS: DIVPUSĒJĀ PALĪDZĪBA

Banka kopš 1992. gada sadarbojas ar daudzām divpusējām donoru organizācijām, kas ir piešķirušas dāvinājuma naudas Latvijā tādiem projektiem, kā uzņēmumu vadība, projektu sagatavošana, atbalsts un ieviešana, šie projekti ir minēti pievienotajā tabulā. Lielākā daļa finansēto projektu ir Vadības uzlabošanas programmas (TAM) un Biznesa konsultāciju programmas (BAS) ietvaros

Projekta šifrs	Operācijas Nr.	Nosaukums	Izmaksāts, EUR	Parakstīšanas gads	Projekta stadija	Projekta tips	Sektors	Nodaja	Biznesa grupa	ERAB parakstīto projektu apjoms
AGML-98-12-01PS	6165	ERAB 2000.g. Pilnvarnieku Sanāksme - Rīga, Latvija	361,428	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Sabiedriskās organizācijas/ pakalpojumi	Ģenerālsekretāra birojs	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1994-02-04	1427	Privatizācijas programma - grāmatvedība	310,785	1994	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Sabiedriskās organizācijas/ pakalpojumi	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa	
BTAF-1994-04-06	1343	Rīgas Komercbanka (RKB) – darbības un finanšu audits un <i>due diligence</i>	66,990	1994	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Finanses, bizness	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	
BTAF-1994-04-07	1367	Baltijas Investīciju Programma – apmācību programma	172,388	1994	Pabeigts	Projekta ieviešana	Finanses, bizness	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	
BTAF-1994-05-11	1343	Rīgas Komercbanka (RKB) – vidēja termiņa stratēģijas sagatavošana	35,000	1994	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Finanses, bizness	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	
BTAF-1994-06-14	1628	Latvijas Investīciju banka – padomes prezentācija	69,221	1994	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Finanses, bizness	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	1,402,000
BTAF-1994-04-10	1680	Vadības uzlabošanas- TAM programma - Juglas Manufaktūra	49,997	1994	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	
BTAF-1994-08-20	1680	TAM programma - LATVIJAS KERAMIKA	43,363	1994	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1994-09-24	1680	TAM programma - BALTIJA	53,542	1994	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	
BTAF-1994-09-25	1680	TAM programma - REMUS	55,859	1994	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1994-11-27	1680	TAM programma - Grindeks	58,289	1994	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1994-11-28	1680	TAM programma - Brīvais Vilnis	49,777	1994	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	
BTAF-1995-01-02	1680	TAM programma - LareLini	27,603	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	
BTAF-1995-03-04	1680	TAM programma - Livānu Stikls	44,170	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1995-03-07	1680	TAM programma - Asote	42,003	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1995-04-13	1381	Biznesa konsultāciju -BAS programma- ražošanas izmaksas	81,283	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1995-06-20	1381	BAS programma- subsīdiju ieviešana	812,349	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1995-07-23	1381	BAS programma – vietējā projekta direktors	10,498	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	
BTAF-1995-08-28	1381	BAS programma – vietējā projekta birojs	6,989	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	
BTAF-1995-09-31	1381	BAS programma – sekretāre/administratore	5,225	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	
BTAF-1995-09-32	1381	BAS programma – biroja tehnika un iekārtojums	24,248	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	
BTAF-1995-10-36	1381	BAS programma – biroja īre. BAS programmas vajadzībām	60,713	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1996-05-07	5254	BAS programma – projekta koordinators	14,194	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1996-07-10	5256	BAS programma – nacionālo fondu direktors (BTAF-95-07-23 pagarināj.)	16,286	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	

BTAF-1996-09-13	5257	BAS programma – administratīvais palīgs	7,172	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2000-12-28	5743	BAS programma - Aigars Strautiņš, projekta koordinators	19,990	2000	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1995-10-34	1680	TAM programma - Cēzijs	17,365	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1995-10-39	1680	TAM programma - Alfa	55,556	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1996-08-11	5583	TAM programma - Vēlme	49,346	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1996-09-14	5133	TAM programma - Tukuma Piens	47,690	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1997-06-11	5133	TAM programma - Jāņa Sēta	28,082	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1997-10-17	5133	TAM programma - Zunda III	34,718	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1998-02-05	5744	TAM programma - Sparts Adītājs	47,089	1998	Ieviešana	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1998-12-32	5134	TAM programma - RBS Skals	59,903	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1998-12-33	5744	TAM programma - Vēlme II	57,949	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1999-01-02	5744	TAM programma – Izdevniecība Jāņa Sēta	59,065	1999	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1999-01-04	5744	TAM programma - Remus	60,000	1999	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1999-02-06	5744	TAM programma - Lauma II	59,868	1999	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1999-03-07	5744	TAM programma - AS Limbažu Piens	58,580	1999	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1999-07-11	5744	TAM programma - Kvadra Pak	60,000	1999	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1999-07-13	5744	TAM programma - SIA Spilva	57,755	1999	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-1999-10-18	5744	TAM programma - SIA Simeks SMS	52,979	1999	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2000-02-04	5744	TAM programma - A/S Rebirs II	59,711	2000	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2000-05-10	5744	TAM programmas turpinājums Baltijā - SIA Firma Ave MTP	50,632	2000	Parakstīts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2000-06-14	5744	TAM programma - Cido Pārtikas Grupa	56,943	2000	Ieviešana	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2000-06-15	5744	TAM programma - Rēzeknes Piena Konservu Kombināts	52,170	2000	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2000-07-17	5744	TAM programma - A/S Preses Nams	60,000	2000	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2000-08-20	5744	TAM programma - A/S Lindeks	53,292	2000	Ieviešana	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2000-08-21	5744	TAM programma - Kvadra Pak II	43,581	2000	Parakstīts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2000-08-23	5744	TAM programma - A/S Lauda	56,170	2000	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2000-09-24	5744	TAM programma - AS Dobeles Dzirnavnieks	18,228	2000	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2000-10-26	5744	TAM programma - Reaton Ltd	59,851	2000	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2001-02-04	5744	TAM programma - Langa SIA	44,044	2001	Ieviešana	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
BTAF-2001-08-09	5744	TAM programma - Spilva II	59,853	2001	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-95-10-11	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas – Olaine Pharm	49,996	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-95-10-13	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas - Valmieras stikla šķiedra	49,355	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas

TAMEC-95-11-20	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas - Aurora	32,646	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-95-11-26	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas - Grindeks	48,663	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-01-04	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas - REF	44,648	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-03-11	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas - A/S Lauma	79,821	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-04-18	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas – Zunda –apmācība	50,000	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-04-21	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas - REMUS - apmācība	48,253	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-04-22	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas - Laima - apmācība	41,370	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-04-25	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas - ROG	41,198	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-06-29	5144	TAM programma - Spodība	49,823	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-06-31	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas - A/S Lauma - apmācība	48,468	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-06-32	5144	TAM programma - Uzvara	44,629	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-07-33	5144	TAM programma - Kaija	45,561	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-07-34	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas - GSM	47,261	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-08-35	5144	TAM programma – biznesa konsultācijas - Brīvais Vilnis	46,842	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-08-36	5144	TAM programma - biznesa konsultācijas - Tartu Instruments	34,929	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-08-37	5144	TAM programma - biznesa konsultācijas - Latvijas Ūdensceļi	9,039	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-09-38	5144	TAM programma - Līvānu Stikls	68,809	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-96-11-46	5144	TAM programma - biznesa konsultācijas - CS Turība	46,540	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-97-02-14	5144	TAM programma - biznesa konsultācijas - Rīgas Vagonu Rūpnīca	29,292	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-97-02-15	5144	TAM programma – Jelgavas Cukurs	59,810	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-97-02-16	5144	TAM programma - biznesa konsultācijas - Komēta	47,765	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-97-02-17	5144	TAM programma - Rita	50,000	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-97-03-21	5144	TAM programma - biznesa konsultācijas - Latvijas Keramikā	49,310	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-97-03-22	5144	TAM programma - biznesa konsultācijas – Baltijas mēbeles	44,746	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-97-04-23	5144	TAM programma - biznesa konsultācijas - A/s Staburadze	47,435	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-97-05-28	5144	TAM programma - biznesa konsultācijas - A/s Dzintars	26,125	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas
TAMEC-97-07-42	5144	TAM programma - Kaija	48,454	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas

TAMEC-98-02-02	5144	TAM programma - Jāņa Sēta (II)	81,919	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
TAMEC-98-02-03	5144	TAM programma - Olainfarm	37,688	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
TAMEC-98-03-07	5144	TAM programma - A/s Rebir	33,989	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
TAMEC-98-05-11	5144	TAM programma - Baltijas Piensaimnieku apv.	43,806	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
TAMEC-98-05-12	5144	TAM programma - Mēbeļu Fabrika Teika	48,200	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
TAMEC-98-05-13	5144	TAM programma - Ogre II	21,412	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
TAMEC-98-06-14	5144	TAM programma - A/s Staburadze	55,457	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
TAMEC-98-06-15	5144	TAM programma - Rita	41,066	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
TAMEC-98-06-18	5144	TAM programma - A/s Dzintars	16,347	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
ECP98-2000-12-77	16241	BAS Programma Baltijas valstīs	231,904	2000	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1999-12-22	5743	Mikro-BAS Programma - projektu ierēdnis	16,476	1999	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-2000-02-03	6964	BAS programma - subsīdijas	868,262	2000	Ieviešana	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1998-03-13	4773	BAS programma - fondu direktors	4,620	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1998-03-14	4773	BAS programma - projektu ierēdnis	3,564	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1998-03-15	4773	BAS programma - fondu direktora asistents	2,112	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1998-07-21	5743	Baltijas Mikro- BAS programma - projektu ierēdnis	19,348	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1998-07-24	5743	Baltijas Mikro- BAS programma - subsīdijas	552,742	1998	Ieviešana	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-1998-07-26	5743	Baltijas Mikro- BAS programma - ražošanas izmaksas	12,531	1998	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Ražošana	TAM programma	Citas finanšu institūcijas	
BTAF-2003-08-01	5397	RAF Avia finanses 3	0	2003	Parakstīts	Projekta ieviešana	Finanses, bizness	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	713,000
EC-1992-12-64	959	Ārkārtējo investīciju projekts enerģētikā - projekta vadības grupa	328,786	1992	Pabeigts	Projekta ieviešana	Enerģētika	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa	33,647,000
EC-1992-12-65	950	Ārkārtējo investīciju projekts enerģētikā - plānošanas grupa	173,952	1992	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Enerģētika	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa	
EC-1992-12-66	1005	Ārkārtējo investīciju projekts enerģētikā - komerc grāmatvedības sistēmas	481,764	1992	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Enerģētika	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa	
EC-1992-12-67	955	Ārkārtējo investīciju projekts enerģētikā - enerģijas taupības kampaņa	189,000	1992	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Enerģētika	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa	
EC-1992-12-68	983	Ārkārtējo investīciju projekts enerģētikā - mežu izciršana, sadale un izlietošana	183,950	1992	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Enerģētika	Krievijas biznesa grupa	Krievija un Centrālāzija	
EC-1994-02-06	1427	Privatizācijas programma - padomi privatizācijā	584,496	1994	Pabeigts	Projekta ieviešana	Sabiedriskās organizācijas/ pakalpojumi	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa	
EC-1994-11-52	1828	Latvenergo rekapitalizācija - finanšu konsultācijas	464,802	1994	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Enerģētika	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa	
ECP-1995-12-41	2854	Pēc-privatizācijas fonds (Latvija / Lietuva) fonda investīciju portfelis - investīciju attīstība un ieviešana	963,816	1996	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Finanses, bizness	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	15,000,000
FIN-1996-03-01	3312	Enerģētika - tehniskās konsultācijas	81,911	1996	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Enerģētika	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa	
FIN-1998-06-02	5684	A/s Gutta - sulu ražotne	139,943	1998	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Ražošana	Agrobiznesa grupa	Specializētā rūpniecība	
FIN-2001-02-03	17683	Baltijas celulozes rūpnīca - projekta konsultants Latvijas valdībā	44,367	2001	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Zemkopība, mežsaimniecība, zvejniecība	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa	

HOL-1997-11-08	4618	Pirmā Latvijas Komercbanka <i>twinning</i> programma	121,274	1997	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Finanses, bizness	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	6,952,000	
JAP-1993-12-63	889	Daugavas HES- tehniskā un ekonomiskā izpēte	749,361	1993	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Enerģētika	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa	31,082,000	
JAP-1997-12-43	4293	Projektu izvērtēšanas grupā- ārkārtējo investīciju projekta enerģētiskā novērtējums	18,966	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Sabiedriskās organizācijas/ pakalpojumi	Projektu izvērtēšanas nodaļa	Citas finanšu institūcijas		
NORG-1993-11-10	709	Transporta projekta sagatavošana	9,917	1993	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Transporta, uzglabāšana	Transporta nodaļa	Infrastruktūra	9,480,000	
NORG-1995-07-02	2685	Latvijas banku sektors - banka Baltija	5,764	1995	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Finanses, bizness	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa		
SWE-1992-09-07	774	Baltijas jūras vides programma (2.fāze) – meža sektora restrukturizācija	9,063	1992	Pabeigts	Sektora darbs	Zemkopība, mežsaimniecība, zvejniecība	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa		
SWE-1993-01-01	619	Andrejsalās koģenerācijas uzņēmuma rekonstrukcija – 1.fāze – izpēte	223,593	1993	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Enerģētika	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa		
SWE-1993-01-02	1444	Konstrukcijas vadība degvielas importa tehniskajam nodrošinājumam	246,768	1993	Pabeigts	Projekta ieviešana	Transporta, uzglabāšana	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa		
SWE-1993-07-08	774	Meža sektora Māsterplāns – vadības konsultācijas	20,961	1993	Pabeigts	Sektora darbs	Zemkopība, mežsaimniecība, zvejniecība	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa		
SWE-1993-07-09	1022	Ārkārtējo investīciju projekts enerģētiskā – iepirkumu vadība	138,008	1993	Pabeigts	Projekta ieviešana	Enerģētika	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa		
SWE-2000-02-02	10003	Pirmā banka - ekspertīze	67,916	2000	Pabeigts	Projekta ieviešana	Finanses, bizness	Finanšu institūcijas	Finanšu institūcijas	8,518,000	
SWE-2001-11-17	22946	Latvijas HES dambju drošības akts	179,100	2001	Ieviešana	Projekta ieviešana	Enerģētika	Enerģētikas sektors	Enerģētika		
TAI-1993-10-13	709	Transporta projekta sagatavošana – ekonomista vērtējums	8,383	1993	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Transporta, uzglabāšana	Transporta nodaļa	Infrastruktūra		
UK-94-06-04PS	1437	Latvijas kuģniecība – jurista padomi	84,398	1994	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Transporta, uzglabāšana	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa		
UK-94-06-06PS	1437	Latvijas kuģniecība – padomi privatizācijā	180,190	1994	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Transporta, uzglabāšana	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa		
UKB-1994-07-09	1427	Privatizācijas programma – jurista padomi	181,360	1994	Pabeigts	Projekta ieviešana	Sabiedriskās organizācijas/ pakalpojumi	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa		
UKC-1997-05-07	4221	Palīdzība likuma reformā par operācijām ar nodrošinājumu	46,418	1997	Pabeigts	Biznesa konsultācijas	Sabiedriskās organizācijas/ pakalpojumi	Juridiskā nodaļa	Citas finanšu institūcijas		
UKC-1999-05-04	6402	AS Lauma projekta sagatavošana	36,671	1999	Pabeigts	Projekta sagatavošana	Ražošana	Centrāleiropas grupa	Centrāleiropa		
Kopējais apjoms EUR:			13,306,906								106,794,000
Projektu skaits:			131								